

Vildanden

Henrik Ibsen

The Project Gutenberg EBook of Vildanden, by Henrik Ibsen

This eBook is for the use of anyone anywhere at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.net

Title: Vildanden

Author: Henrik Ibsen

Release Date: July 28, 2004 [EBook #13041]
[Date last updated: December 19, 2004]

Language: Norwegian

Character set encoding: ASCII

*** START OF THIS PROJECT GUTENBERG EBOOK VILDANDEN ***

Produced by Ted Garvin, Jim Wiborg and PG Distributed Proofreaders

VILDANDEN

SKUESPIL, I FEM AKTER

HENRIK IBSEN

1884

* * * * *

PERSONERNE:

Grosserer Werle, vaerksejer o. s. v.

Gregers Werle, hans son.

Gamle Ekdal.

Hjalmar Ekdal, den gamles son, fotograf.

Gina Ekdal, Hjalmars hustru.

Hedvig, deres datter, 14 ar.

Fru Sorby, grossererens husbestyrerinde.

Relling, laege.

Molvik, forhenvaerende teolog.

Bogholder Graberg.

Pettersen, grossererens tjener.

Lejetjener Jensen.

En blegfed herre.

En tyndharet herre.

En naersynt herre.

Sex andre herrer, middagsgaester hos grosserereren.

Flere lejetjenere.

(Forste akt foregar hos grosserer Werle, de fire folgende akter hos fotograf Ekdal)

* * * * *

FORSTE AKT.

(I grosserer Werles Hus. Kostbart og bekvemt indrettet arbejdsvaerelse; bogskabe og stoppede mobler; skrivebord med papirer og protokoller midt pa gulvet; taendte lamper med gronne skaerme, saledes at vaerelset er daempet belyst. Aben flojddor med fratrukne forhaeng pa bagvaeggen. Indenfor ses en stor elegant stue, staerkt oplyst af lamper og armstager. Foran til hojre i arbejdsvaerelset forer en liden tapetdor ind til kontorerne. Foran til venstre en kamin med glodende kul i, og laengere tilbage en dobbeltdor til spisesalen.)

(Grossererens tjener, Pettersen, i livre, og lejetjener Jensen, i sort, saetter tilrette i arbejdsvaerelset. I den større stue gar to--tre andre lejetjenere omkring, ordner og taender flere lys. Inde fra spisesalen hores summende samtale og latter af mange stemmer; der bankes med kniven pa et glas; stilhed indtraeder; en skaltale boldes; bravorab og sa atter summende samtale.)

PETTERSEN (taender en lampe pa kaminen og sætter skaerm over).
Nej hor bare, De, Jensen; nu star gamlingen ved bordet og
proppenerer en lang skal for fru Sorby.

LEJETJENER JENSEN (flytter en lænestol frem).
Er det kanske sandt, som folk siger, at der er noget imellem
dem?

PETTERSEN.
Fan' ved.

JENSEN.
For han har nok vaer't en svaer buk i sine dage.

PETTERSEN.
Kanske det.

JENSEN.
Det er jo for sonnen, at han holder dette her
middagsselskabet, siger de.

PETTERSEN.
Ja. Sonnen kom hjem igar.

JENSEN.
Aldrig vidste jeg for, at grosserer Werle havde nogen son.

PETTERSEN.
Jo da, han har en son. Men han holder stodt og stadig til
der oppe pa Hojdalsvaerket. Han har ikke vaeret i byen i alle
de ar jeg har tjent her i huset.

EN LEJETJENER (i doren til den anden stue).
De, Pettersen, her er en gammel fyr, som--

PETTERSEN (mumler).
Hvad fan', kommer her nu nogen!

(Gamle Ekdal kommer tilsyne fra højre i stuen. Han er klaedt
i en luvslidt kavaj med høj krave; uldne vanter; i handen en
stok og en skindhue; under armen en pakke i kardusomslag.
Rodbrun, smudsig paryk og en liden gra knebelsbart.)

PETTERSEN (gar imod ham).
Joss',--hvad vil De her inde?

EKDAL (i doren).
Ma sa nødvendig ind pa kontoret, Pettersen.

PETTERSEN.
Kantoret er staengt for en time siden, og--

EKDAL.
Horte det i porten, far. Men Graberg sidder der endnu. Vaer
snil, Pettersen, og lad mig fa slippe ind den vejen. (peger
mod tapetdoren.) Har ga't den vejen for.

PETTERSEN.
Ja, De far sa gore da. (abner doren.) Men sans endelig pa,

at De kommer ud igen den rigtige vejen; for vi har fremmede.

EKDAL.

Ved det nok,--hm! Tak, Pettersen-far! Gammel god ven. Tak. (mumier sagte.) Torsk! (han gar ind i kontoret; Pettersen lukker doren efter ham.)

JENSEN.

Horer han ogsaa til kontorfolkene?

PETTERSEN.

Nej, han er bare en, som skriver udenom, nar de har det nodig. Men han har samaend vaer't en fin fyr i sin tid, gamle

Ekdal.

JENSEN.

Ja, han sa ud som noget af hvert.

PETTERSEN.

Ja da; han har vaer't lojtnant, kan De taenke.

JENSEN.

A fan',--har han vaer't lojtnant!

PETTERSEN.

Ja gu' har han sa. Men sa slog han sig nok paa skoghandel eller hvad det var. De siger, at han skal ha' gjort grossereren et faelt stygt puds engang. For de to var sammen om Hojdals-vaerket dengang, skonner De. A, jeg kender godt gamle Ekdal, jeg. Vi drikker mangan god gang en bitter og en flaske bajersk sammen inde hos madam Eriksen.

JENSEN.

Han kan da ikke ha' stort at spandere for, han.

PETTERSEN.

Joss', Jensen, De kan da vel skonner, at det er mig, som spanderer. For jeg synes, en skal vaere sjangtil imod bedre folk, som det er gat sa ilde med.

JENSEN.

Har han spillet bankerot da?

PETTERSEN.

Nej, det var nok vaerre end som sa. For han kom pa faestningen.

JENSEN.

Pa faestningen!

PETTERSEN.

Eller kanske det var i bodsfaengslet--(lytter). Hys, nu gar de fra bordet.

(Doren til spisesalen slas op af et par tjenere derinde fra. Fru Sorby, konverseret af et par herrer, kommer ud. Lidt efter lidt følger hele bordselskabet, hvoriblandt grosserer

Werle. Sidst kommer Hjalmar Ekdal og Gregers Werle.)

FRU SORBY (i forbigaende til tjeneren).
Pettersen, vil De la' kaffeen servere inde i musiksalen.

PETTERSEN.

Ja vel, fru Sorby. (hun og de to herrer gar ind i stuen og derfra ud til hojre. Pettersen og lejetjener Jensen gar ud samme vej.)

EN BLEGFED HERRE (til en tyndharet).
Puh,--den diner--det var et drojt stykke arbejde!

DEN TYNDHAREDE.

A med en smule god vilje kan en udrette ganske utroligt i tre timer.

DEN FEDE HERRE.

Ja, men bagefter, bagefter, min kaere kammerherre!

EN TREDJE HERRE.

Jeg horer, mokkaen og maraschinoen skal kredentses i musiksalen.

DEN FEDE HERRE.

Bravo! Sa kanske fru Sorby spiller os et stykke.

DEN TYNDHAREDE (daempet).

Bare ikke fru Sorby snart blaeser os et stykke, du.

DEN FEDE HERRE.

A nej samaend; Berta slar ikke handen af sine gamle venner.

(de ler og gar ind i stuen.)

GROSSERER WERLE (daempet og forstemt).

Jeg tror ikke nogen la' maerke til det, Gregers.

GREGERS (ser pa ham).

Hvilket?

WERLE.

La' ikke du heller maerke til det?

GREGERS.

Hvad skulde jeg laegge maerke til?

WERLE.

Vi var tretten til bords.

GREGERS.

Sa? Var vi tretten?

WERLE (med et blik mod Hjalmar Ekdal).

Vi er ellers altid vant til at vaere tolv. (til de ovrigte.)

Vaer sa artig, mine herrer! (han og de tilbageblevne, undtagen Hjalmar og Gregers, gar ud i baggrunden til hojre.)

HJALMAR (som har hort samtalen).

Du skulde ikke sendt mig den indbydelse, Gregers.

GREGERS.

Hvad! Det heder jo, at selskabet skal vaere for mig. Og sa skulde jeg ikke be' min eneste og bedste ven--

HJALMAR.

Men jeg tror ikke, din far liker det. Jeg kommer jo ellers aldrig her i huset.

GREGERS.

Nej, det horer jeg. Men jeg matte da se dig og tale med dig; for jeg rejser visst snart igen.--Ja, vi to gamle skolekammerater, vi er rigtignok kommet langt bort ifra hinanden, du; vi har nu ikke set hinanden pa sexten--sytten ar.

HJALMAR.

Er det sa laenge siden?

GREGERS.

Ja, det er det rigtignok. Na, hvorledes har du det sa? Du ser godt ud. Du er naesten ble't fyldig og svaer.

HJALMAR.

Hm, svaer kan man vel ikke kalde det; men jeg ser rimeligvis noget mandigere ud end dengang.

GREGERS.

Ja, det gor du; dit ydre har ikke lidt noget.

HJALMAR (i dystre tone).

Men det indre, du! Der kan du tro, det ser anderledes ud! Du ved jo, hvor forfaerdelig alting er styrtet sammen for mig og mit siden vi to sas.

GREGERS (sagtere).

Hvorledes gar det din far nu?

HJALMAR.

Kaere, lad os ikke tale om det. Min stakkers ulykkelige far lever naturligvis hjemme hos mig. Han har jo ingen anden i hele verden at holde sig til. Men dette her er sa knusende tungt for mig at tale om, ser du.--Sig mig heller, hvorledes du har havt det der oppe pa vaerket.

GREGERS.

Dejlig ensomt har jeg havt det,--havt god anledning til at gruble over mangt og meget.--Kom her; lad os gore os det hyggeligt.

(han saetter sig i en laenestol ved kaminen og noder Hjalmar ned i en anden ved siden af.)

HJALMAR (blodt).

Du skal dog ha' tak alligevel, Gregers, at du bad mig til din fars bord; for nu skonner jeg da, at du ikke laenger har hoget imod mig.

GREGERS (forundret).
Hvor kunde du falde pa, at jeg skulde ha' noget imod dig?

HJALMAR.
I de forste arene havde du det dog.

GREGERS.
Hvilke forste ar?

HJALMAR.
Efter at den store ulykke var sket. Og det var jo sa naturligt, at du havde. Det var jo pa et haengende har, at din far selv var ble't trukket med ind i disse her--a, disse her skraekkelige historierne!

GREGERS.
Og derfor skulde jeg ha' noget imod dig? Hvem har bildt dig det ind?

HJALMAR.
Jeg ved, du havde det, Gregers; for det er din far selv, som har sagt mig det.

GREGERS (studser).
Far! Ja sa. Hm.--Var det derfor, at du aldrig siden lod mig hore fra dig,--ikke med et eneste ord.

HJALMAR.
Ja.

GREGERS.
Ikke en gang i den tid du gik hen og blev fotograf?

HJALMAR.
Din far sa', det var ikke vaerdt jeg skrev til dig om nogen som helst ting.

GREGERS (ser hen for sig).
Nej, nej, kanske han kunde ha' ret i det.--Men sig mig nu, Hjalmar,--finder du dig nu nogenlunde tilfreds i din stilling?

HJALMAR (sukker let).
A jo samaend gor jeg sa; kan egentlig ikke sige andet. I forstningen kan du jo vide, at det var ligesom lidt underligt for mig. Det var jo sa rent forandrede forholde, jeg kom ind i. Men alt det andet var jo ogsa sa rent forandret. Den store ruinerende ulykke med far,--skammen og skaendselen, Gregers--

GREGERS (rystet).
Ja vel, ja. Ja vel.

HJALMAR.
Jeg kunde jo ikke taenke pa at bli' ved med studeringerne; der var ikke en skilling tilovers; tvert imod; snarere gaeld; mest til din far, tror jeg--

GREGERS.

Hm--

HJALMAR.

Na, sa syntes jeg det var bedst--sadan med et ryk, ser du-- at komme ud af alle gamle forhold og forbindelser. Det var isaer din far, som raded mig til det; og da han tog sig sa hjaelpsomt af mig--

GREGERS.

Gjorde far?

HJALMAR.

Ja, du ved da vel det? Hvor skulde jeg ta' penge fra til at laere fotograferingen og til at indrette et atelier og etablere mig? Det koster, det, kan du tro.

GREGERS.

Og alt det har far kostet?

HJALMAR.

Ja, kaere, ved du ikke det? Jeg forstod ham sa, at han havde skrevet det til dig.

GREGERS.

Ikke et ord om at det var ham. Han ma ha' glemt det. Vi har aldrig vekslet andet end forretningsbreve. Sa det var altsa far--!

HJALMAR.

Ja, det var det rigtignok. Han har aldrig villet, at folk skulde fa vide det; men ham var det. Og ham var det jo ogsa, som satte mig i stand til at gifte mig. Eller kanske--ved du ikke det heller?

GREGERS.

Nej, det vidste jeg rigtignok ikke.--(ryster ham i armen.) Men, kaere Hjalmar, jeg kan ikke sige dig, hvor alt dette her glaeder mig--og nager mig. Jeg har kanske dog gjort far uret alligevel--i enkelte stykker. Ja, for dette her viser jo hjertelag, ser du. Det er ligesom et slags samvittighed-

HJALMAR.

Samvittighed--?

GREGERS.

Ja, ja, eller hvad du vil kalde det da. Nej, Jeg har ikke ord for, hvor glad jeg er ved at hore dette om far.--Ja, du er gift, du, Hjalmar. Det er laengere end jeg nogensinde bringer det til. Na, jeg haber da, du finder dig lykkelig som gift mand?

HJALMAR.

Ja, rigtig gor jeg det. Hun er sa flink og sa bra' en kone, som nogen mand kan forlange. Og hun er aldeles ikke uden al dannelse.

GREGERS (lidt forundret).

Nej, det er hun da vel ikke.

HJALMAR.

Nej, livet opdrager, ser du. Den daglige omgang med mig--; og sa kommer der jo jaevnlig et par begavede mennesker til os. Jeg forsikkrer dig, du vilde ikke kende Gina igen.

GREGERS.

Gina?

HJALMAR.

Ja, kaere, husker du ikke, at hun hed Gina?

GREGERS.

Hvem hed Gina? Jeg ved jo aldeles ikke--

HJALMAR.

Men husker du da ikke, at hun konditionerte her i huset en tid?

GREGERS (ser pa ham).

Er det Gina Hansen--?

HJALMAR.

Ja, naturligvis er det Gina Hansen.

GREGERS.

--som styred huset for os det sidste ar mor la syg?

HJALMAR.

Ja visst er det sa. Men, kaere ven, jeg ved da bestemt, at din far skrev dig til, at jeg havde giftet mig.

GREGERS (som har rejst sig).

Ja, det gjorde han rigtignok; men ikke at--(gar om pa gulvet.) Jo, bi lidt;--kanske dog alligevel--nar jeg taenker mig om. Men far skriver altid sa kort til mig. (saetter sig halvt pa stolarmen.) Hor, sig mig, du, Hjalmar--; dette her er morsomt--; hvorledes gik det til, at du blev kendt med Gina--med din hustru?

HJALMAR.

Jo, det gik ganske ligefrem. Gina blev jo ikke laenge her i huset; for her var sa megen forstyrrelse den tid; din mors sygdom--; alt det kunde ikke Gina sta i, og sa sa' hun op og flytted. Det var aret for din mor dode,--eller kanske det var samme ar.

GREGERS.

Det var samme ar. Og jeg var oppe pa vaerket dengang. Men sa bagefter?

HJALMAR.

Ja, sa bodde Gina hjemme hos sin mor, en madam Hansen, en svaert flink og straevsommel kone, som holdt et lidet spisekvarter. Og sa havde hun et vaerelse at leje ud ogsa; et rigtig pent og hyggeligt vaerelse.

GREGERS.

Og det var du kanske sa heldig at komme over?

HJALMAR.

Ja, det var samaend din far, som gav mig anslag pa det. Og der,--ser du,--der var det egentlig jeg lærte Gina at kende.

GREGERS.

Og sa blev det til forlovelse?

HJALMAR.

Ja. Unge folk kommer jo sa let til at holde af hinanden--; hm--

GREGERS (rejser sig og driver lidt om).

Sig mig,--da du var ble't forlovet--var det da, at far lod dig--; jeg mener,--var det da, at du begyndte at lægge dig efter fotografering?

HJALMAR.

Ja netop. For jeg vilde jo gjerne komme ivej og sætte bo jo for jo heller. Og sa fandt bade din far og jeg, at dette med fotografering var det nemmeste. Og det syntes Gina ogsa. Ja, og sa var der en grund til, ser du; det traf sig sa heldigt, at Gina havde lagt sig efter at retouchere.

GREGERS.

Det passed da vidunderlig godt sammen.

HJALMAR (fornojet, rejser sig).

Ja, ikke sandt, du? Synes du ikke, at det passed vidunderlig godt sammen?

GREGERS.

Jo, det ma jeg tilsta. Far har nok naesten vaeret som et slags forsyn for dig, han.

HJALMAR (bevaeget).

Han svigted ikke sin gamle vens son i traengselens dage. For han har hjertelag, ser du.

FRU SORBY (kommer ind med grosserer Werle under armen).

Ikke nogen snak, snille grosserer; De skal ikke ga laenger derinde og stirre pa alle lysene; De har ikke godt af det.

WERLE (slipper hendes arm og forer handen over ojnene).

Jeg tror naesten, De har ret i det.

(Pettersen og lejetjener Jensen kommer med praesesenterbraetter.)

FRU SORBY (til gaesterne i den anden stue).

Vaer sa god, mine herrer; hvis nogen vil ha' et glas punsch, sa ma han umage sig her ind.

DEN FEDE HERRE (kommer hen til fru Sorby).

Men herre gud, er det sandt, at De har ophaevet den velsignede rogefrihed?

FRU SORBY.

Ja, her, pa grossererens enemaerker, er den forbudt, herr

kammerherre.

DEN TYNDHAREDE HERRE.

Nar har De indført disse skærpede bestemmelser i cigarloven, fru Sorby?

FRU SORBY.

Efter forrige diner, herr kammerherre; for da var her visse personer, som tillod sig at ga over stregen.

DEN TYNDHAREDE.

Og det tillades ikke at ga en liden smule over stregen, fru Berta? Virkelig aldeles ikke?

FRU SORBY.

Ikke i nogen henseende, kammerherre Balle.

(De fleste af gaesterne har samlet sig i grossererens vaerelse; tjenerne byder punschglassene om.)

WERLE (til Hjalmar, henne ved et bord).

Hvad er det, De star og studerer pa, Ekdal?

HJALMAR.

Det er bare et album, herr grosserer.

DEN TYNDHAREDE (som driver omkring).

Aha, fotografier! Ja, det er sagtens noget for Dem.

DEN FEDE HERRE (i en laenestol).

Har De ikke taget nogen med af Deres egne?

HJALMAR.

Nej, jeg har ikke.

DEN FEDE HERRE.

Det skulde De ha' gjort; det er sa godt for fordojelsen saledes at sidde og se pa billeder.

DEN TYNDHAREDE.

Og sa gir det jo altid en skaerv til underholdningen, ser De.

EN NAERSYNT HERRE.

Og alle bidrag modtages med taknemmelighed.

FRU SORBY.

Kammerherrerne mener, at bedes man til middag, sa skal man ogsa arbejde for foden, herr Ekdal.

DEN FEDE HERRE.

I et godt madhus er det en ren fornojelse.

DEN TYNDHAREDE.

Herre gud, nar det gaelder kampen for tilvaerelsen, sa--

FRU SORBY.

Det har De ret i!

(de fortsaetter under latter og spog.)

GREGERS (sagte).
Du ma snakke med, Hjalmar.

HJALMAR (med en vridning).
Hvad skal jeg snakke om.

DEN FEDE HERRE.
Tror ikke De, herr grosserer, at Tokayer ma anses som en
forholdsvis sund drik for maven?

WERLE (ved kaminen).
Den Tokayer, De fik idag, tor jeg i al fald trygt indesta
for; den er fra en af de aller-aller fineste argange. Ja,
det forstod De da vel ogsa.

DEN FEDE HERRE.
Ja, den smagte maerkvaerdig delikat.

HJALMAR (usikker).
Er der nogen forskel pa argangene?

DEN FEDE HERRE (ler).
Nej, De er god!

WERLE (smiler).
Dem lonner det sig virkelig ikke at saette aedel vin for.

DEN TYNDHAREDE HERRE.
Det er med Tokayeren som med fotografier, herr Ekdal.
Solskin ma der til. Eller er det kanske ikke sa?

HJALMAR.
Jo, lyset gor visst sit.

FRU SORBY.
Men sa er det jo akkurat som med kammerherrerne da; for de
traenger ogsa svaert til solskin, som der siges.

DEN TYNDHAREDE.
Uf, uf; der begik De en udslidt spydighed!

Den naersynte herre.
Fruen producerer sig--

DEN FEDE HERRE.
--og det pa vor bekostning. (truer.) Fru Berta, fru Berta!

FRU SORBY.
Ja, men det er nu visst og sandt, at argangene kan vaere
hojst forskellige. De gamle argange er de fineste.

DEN NAERSYNTTE HERRE.
Regner De mig til de gamle!

FRU SORBY.
A, langt ifra.

DEN TYNDHAREDE.

Ser man det! Men jeg da, sode fru Sorby--?

DEN FEDE HERRE.

Ja, og jeg! Hvad argange regner de os til?

FRU SORBY.

Dem regner jeg til de sode argange, mine herrer.

(hun nipper til et glas punsch; kammerherrerne ler og fjaser med hende.)

WERLE.

Fru Sorby finder altid en udvej--nar hun vil. Stik dog pa glassene, mine herrer!--Pettersen, a, sorg for--! Gregers, jeg taenker vi drikker et glas sammen. (Gregers rorer sig ikke.) Vil ikke De vaere med, Ekdal? Jeg fik ikke anledning til at erindre Dem ved bordet.

(Bogholder Graberg ser ind gennem tapetdoren.)

GRABERG.

Om forladelse, herr grosserer, men jeg kan ikke slippe ud.

WERLE.

Na, er De nu ble't laset inde igen?

GRABERG.

Ja, og Flakstad er gat med noglerne--

WERLE.

Na, sa ga De bare her igennem.

GRABERG.

Men der er en til--

WERLE.

Ja kom, kom begge to; gener Dem ikke.

(Graberg og gamle Ekdal kommer ud fra kontoret.)

WERLE (uvilkaarligt).

Uf da!

(Latter og passiar forstummer mellem gaesterne. Hjalmar farer sammen ved synet af sin far, saetter sit glas fra sig og vender sig mod kaminen.)

EKDAL (ser ikke op, men gor korte huk til siderne i det han gar og mumler):

Ber om forladelse. Er kommen den gale vejen. Porten lukket;-
-porten lukket. Ber om forladelse.

(han og Graberg gar ud i baggrunden til hojre.)

WERLE (mellem taenderne).

Den forbistrede Graberg!

GREGERS (med aben mund og stirrende ojne, til Hjalmar).

Men det var da vel aldrig--!

DEN FEDE HERRE.
Hvad er det for noget? Hvem var det?

GREGERS.
A, det var ingen; bare bogholderen og en til.

Den naersynte herre (til Hjalmar).
Kendte De den manden?

HJALMAR.
Jeg ved ikke--; jeg la' ikke maerke til--

DEN FEDE HERRE (rejser sig).
Hvad pokker er der dog i vejen?

(han gar hen til nogle andre, som taler daempet.)

FRU SORBY (hvisker til tjeneren).
Stik noget til ham derude; noget rigtig godt.

PETTERSEN (nikker).
Skal sa gore.

(gar ud.)

GREGERS (sagte og rystet, til Hjalmar).
Det var altsa virkelig ham!

HJALMAR.
Ja.

GREGERS.
Og endda sa stod du her og naegted, at du kendte ham!

HJALMAR (hvisker haefftigt).
Men kunde jeg da--!

GREGERS.
--kendes ved din far?

HJALMAR (smerteligt).
A, hvis du var i mit sted, sa--

(Samtalerne mellem gaesterne, som har vaeret fort med lavt maele, slar nu over i en tvungen hojrosthed.)

DEN TYNDHAREDE (naermer sig venskabeligt til Hjalmar og Gregers).
Aha, star man her og frisker op gamle minder fra studenterarene? Hvad? Roger De ikke, herr Ekdal? Vil De ha' ild? Na, det er sandt, vi ma jo ikke--

HJALMAR.
Tak, jeg skal ikke ha'--

DEN FEDE HERRE.
Har De ikke et lidet net digt at deklamere for os, herr Ekdal? For i tiden gjorde De det sa nydeligt.

HJALMAR.

Jeg kan desværre ikke huske noget.

DEN FEDE HERRE.

A, det var skade. Ja, hvad skal vi så finde på, Balle?

(begge herrerne går hen over gulvet og ud i den anden stue.)

HJALMAR (dystert).

Gregers,--jeg vil gå! Når en mand har følt skæbnens knusende slag på sit hoved, ser du--. Sig din far farvel fra mig.

GREGERS.

Ja, ja. Går du lige hjem?

HJALMAR.

Ja. Hvorfor det?

GREGERS.

Jo, for så kommer jeg måske hen til dig siden.

HJALMAR.

Nej, det skal du ikke. Ikke hjem til mig. Min bolig er trist, Gregers,--især ovenpå et stralende gilde, som dette her. Vi kan altid træffes et steds ude i byen.

FRU SORBY (har nærmet sig, daempet).

Går De, Ekdal?

HJALMAR.

Ja.

FRU SORBY.

Hils Gina.

HJALMAR.

Tak.

FRU SORBY.

Og sig, at jeg ser op til hende en af dagene.

HJALMAR.

Jo, tak. (til Gregers.) Bliv her. Jeg vil forsvinde ubemærket.

(han driver hen over gulvet, derefter ind i den anden stue og ud til højre.)

FRU SORBY (sagte til tjeneren, som er kommen tilbage).

Na, fik så den gamle noget med?

PETTERSEN.

Ja da; jeg stak til ham en flaske konjak.

FRU SORBY.

A, De kunde da fundet på noget bedre.

PETTERSEN.

Nej da, fru Sorby; konjak er det bedste, han ved.

DEN FEDE HERRE (i doren med et notehæfte i handen).
Skal vi kanske spille lidt sammen, fru Sorby?

FRU SORBY.
Ja nok; lad os det.

GAESTERNE.
Bravo, bravo!

(Hun og alle de fremmede gar gennem stuen ud til hojre.
Gregers blir staende ved kaminen. Grosserer Werle soger
noget pa skrivebordet og synes at onske, at Gregers skal ga;
da denne ikke rorer sig, gar grossereren mod udgangsdoren.)

GREGERS.
Far, vil du ikke vente lidt?

WERLE (standser).
Hvad er det?

GREGERS.
Jeg ma tale et ord med dig.

WERLE.
Kan ikke det vente til vi blir alene?

GREGERS.
Nej, det kan ikke; for det turde kanske haende, at vi slet
ikke blir alene.

WERLE (kommer naermere).
Hvad skal det sige.

(Under det folgende hores fjernt pianofortespil fra
musiksalen.)

GREGERS.
Hvorledes har man her kunnet la' den familje sa ynkeligt
forkomme.

WERLE.
Du mener formodentlig Ekdals, kan jeg taenke.

GREGERS.
Ja, jeg mener Ekdals. Lojtnant Ekdal stod dig dog engang sa
naer.

WERLE.
Ja, desvaerre, han stod mig nok altfor naer. Det fik jeg fole
og svie for i mange ar. Det er ham, jeg kan takke for, at
jeg fik en slags klik pa mit gode navn og rygte, jeg ogsa.

GREGERS (sagte).
Var han virkelig den eneste skyldige.

WERLE.
Hvem ellers, mener du!

GREGERS.

Han og du var dog begge sammen om det store skogkob--

WERLE.

Men var det ikke Ekdal, som optog kortet over strækningerne, --dette uefterrettelige kort? Ham var det, som drev al den ulovlige hugst på statens grund. Det var jo ham, som stod for hele driften deroppe. Jeg havde ikke rede på, hvad lojtnant Ekdal foretog sig.

GREGERS.

Lojtnant Ekdal havde nok ikke selv rede på, hvad han foretog sig.

WERLE.

Kan gerne være. Men kendsgerningen er nu den, at han blev dømt og jeg frifunden.

GREGERS.

Ja, jeg ved nok, at der ingen beviser var.

WERLE.

Frifindelse er frifindelse. Hvorfor ripper du op i disse gamle uhyggelige sager, som gav mig gra har for tiden? Er det sligt noget, du har gået og grublet på i alle disse år der oppe? Jeg kan forsikre dig, Gregers, --her i byen er de historier glemt for længe siden --for mit vedkommende.

GREGERS.

Men den ulykkelige ekdalske familie da!

WERLE.

Hvad vilde du da egentlig, jeg skulde gøre for de folk? Da Ekdal kom på fri fod igen, var han en nedbrudt mand, rent uhjælpelig. Der gives mennesker her i verden, som dukker til bunds, bare de får et par hagel i kroppen, og så kommer de aldrig op igen mere. Du kan tro mig på mit ord, Gregers; jeg har strakt mig så langt, som jeg kunde, når jeg ikke lige frem skulde blotstille mig og gå næring til alskens mistanke og folkesnak--

GREGERS.

Mistanke--? Na så, ja.

WERLE.

Jeg har skaffet Ekdal arkskrift fra kontoret, og jeg betaler ham langt, langt mere for det, end hans arbejde er værd--

GREGERS (uden at se på ham).

Hm; tviler ikke på det.

WERLE.

Ler du? Tror du måske ikke det er sandt, hvad jeg siger? I mine bøger står der rigtignok ikke noget om det; for slige udgifter bogfører jeg aldrig.

GREGERS (smiler koldt).

Nej, der gives vel visse udgifter, som det er bedst ikke at

bogfore.

WERLE (studser).
Hvad mener du med det?

GREGERS (med tilkaempet mod).
Har du bogfort, hvad det kosted dig at la' Hjalmar Ekdal
laere fotografering?

WERLE.
Jeg? Hvorledes bogfort?

GREGERS.
Jeg ved nu, at det var dig, som bekosted det. Og nu ved jeg
ogsaa, at det var dig, som satte ham sa rundelig istand til
at etablere sig.

WERLE.
Na, og sa heder det endda, at jeg ingen ting har gjort for
Ekdals! Jeg kan forsikkre dig, de mennesker har sandelig
voldt mig udgifter nok.

GREGERS.
Har du bogfort nogen af de udgifter?

WERLE.
Hvorfor spor' du om det?

GREGERS.
A, det har sa sine arsager. Hor, sig mig,--den tid, da du
tog dig sa varmt af din gamle vens son,--var ikke det
netop just som han skulde til at gifte sig!

WERLE.
Ja, hvor pokker,--hvor kan jeg efter sa mange ars forlob-
-?

GREGERS.
Du skrev mig den gang et brev til,--et forretningsbrev
naturligvis; og i en efterskrift stod der, ganske kort, at
Hjalmar Ekdal havde giftet sig med en froken Hansen.

WERLE.
Ja, det var jo ganske rigtig; hun hed sa.

GREGERS.
Men du skrev ikke noget om, at den froken Hansen var Gina
Hansen,--vor forhenvaerende husjomfru.

WERLE (ler spotsk, men tvungent).
Nej, for jeg taenkte samaend ikke, at du interesserte dig sa
saerligt for vor forhenvaerende husjomfru.

GREGERS.
Det gjorde jeg heller ikke. Men--(saenker stemmen.) her var
nok andre her i huset, som interesserte sig saerligt for
hende.

WERLE.

Hvad mener du med det? (bruser imod ham.) Du sigter da vel aldrig til mig!

GREGERS (sagte, men fast).
Jo, jeg sigter til dig.

WERLE.
Og det vover du--! Det understar du dig--! Hvor kan han, den utaknemmelige, han, fotografen--; hvor tor han driste sig til at komme med slige sigtelser!

GREGERS.
Hjalmar har ikke med et ord rort ved dette her. Jeg tror ikke, han har sa meget som en anelse om noget sligt.

WERLE.
Men hvor har du det da fra? Hvem har kunnet sige noget sadant?

GREGERS.
Det har min stakkers ulykkelige mor sagt. Og det var sidste gang jeg sa hende.

WERLE.
Din mor! Ja, kunde jeg ikke naesten taenke det! Hun og du,-- I holdt altid sammen. Det var hende, som fra forst af fik dit sind vendt bort ifra mig.

GREGERS.
Nej, det var alt det, hun matte lide og doje, til hun bukked under og gik sa ynkelig til grunde.

WERLE.
A, hun matte slet ingen ting lide og doje; ikke mere, end sa mange andre, i al fald! Men sygelige, overspaendte mennesker er der ikke noget udkomme med. Det har nok jeg fat fole.-- Og sa gar du og baerer paa en slig mistanke,--gar og roder dig ned i alskens gamle rygter og bagvaskelser imod din egen far. Hor nu, Gregers, jeg synes sandelig, du i din alder kunde ta' dig noget nyttigere til.

GREGERS.
Ja, det turde nok vaere pa tiden.

WERLE.
Sa vilde kanske ogsaa dit sind bli' lettere, end det nu lader til at vaere. Hvad skal det fore til, at du gar ar ud og ar ind der oppe pa vaerket, sidder og traeller som en simpel kontorbetjent, ikke vil oppebaere en skilling over den almindelige manedslon? Det er jo ren darskab af dig.

GREGERS.
Ja, dersom jeg var sa ganske viss pa det.

WERLE.
Jeg forstar dig jo nok. Du vil vaere uafhaengig, vil ikke skylde mig noget. Men nu er der netop anledning for dig til at bli' uafhaengig, din egen herre i et og alt.

GREGERS.

Sa? Og pa hvad made--?

WERLE.

Da jeg skrev dig til, at du sa nødvendig matte komme ind til byen nu straks--hm--

GREGERS.

Ja, hvad er det egentlig, du vil mig? Jeg har hele dagen gat og ventet pa at fa vide det.

WERLE.

Jeg vil foresla dig, at du gar ind som deltager i firmaet.

GREGERS.

Jeg! I dit firma? Som kompagnon?

WERLE.

Ja. Vi behovte jo ikke stadig at vaere sammen for det. Du kunde jo overtage forretningerne her i byen, og sa flytted jeg op til vaerket.

GREGERS.

Vilde du?

WERLE.

Ja, ser du, jeg er ikke laengere sa arbejdsfor, som jeg tidligere var. Jeg blir nodt til at skane ojnene, Gregers; for de er begyndt at bli' noget svage.

GREGERS.

Det har de jo altid vaeret.

WERLE.

Ikke som nu. Og sa desuden,--omstaendighederne kunde kanske gore det onskeligt for mig at bo der oppe--i al fald for en tid.

GREGERS.

Noget sligt havde jeg aldrig taenkt mig.

WERLE.

Hor nu, Gregers; der er jo sa mangt og meget, som skiller imellem os. Men vi er jo dog far og son alligevel. Jeg synes, vi matte kunne komme til en slags forstaelse med hinanden.

GREGERS.

Sadan i det ydre, mener du vel?

WERLE.

Na, det var jo i al fald noget. Taenk over det, Gregers. Synes du ikke, det matte kunne la' sig gore? Hvad?

GREGERS (ser pa ham med kolde ojne).

Her stikker noget under.

WERLE.

Hvorledes det?

GREGERS.

Der ma vaere noget, som du har brug for mig til.

WERLE.

I sa naert et forhold som vort har den ene vel altid brug for den anden.

GREGERS.

Ja, man siger jo sa.

WERLE.

Jeg vilde gerne ha' dig hjemme hos mig nu en tid. Jeg er en ensom mand, Gregers; har altid felt mig ensom,--hele mit liv igennem; men mest nu, da jeg begynder at drage pa alderen. Jeg traenger til at ha' nogen om mig.--

GREGERS.

Du har jo fru Sorby.

WERLE.

Ja, det har jeg; og hun er, sa at sige, ble't mig naesten uundvaerlig. Hun er kvik, har et jaevnt sind; hun liver op i huset;--og det kan jeg sa sart traenge til.

GREGERS.

Na ja; men sa har du det jo altsa, som du onsker det.

WERLE.

Ja, men jeg er bange, det kan ikke bli' ved. En kvinde i slige forhold kommer let i en skaev stilling lige over for verden. Ja, jeg havde naer sagt, at en mand er heller ikke tjent med det.

GREGERS.

A, nar en mand pir slige middagsselskaber som du, sa kan han visst vove adskilligt.

WERLE.

Ja, men hun, Gregers? Jeg er bange for, at hun ikke laenger vil finde sig i det. Og selv om hun gjorde det,--selv om hun af hengivenhed for mig satte sig ud over folkesnak og bagvaskelse og sligt noget--? Synes da du, Gregers, du med din staerkt udpraegede retfaerdighedsfolelse--

GREGERS (afbryder ham).

Sig mig kort og godt en ting. Taenker du pa at gifte dig med hende?

WERLE.

Og hvis jeg nu taenkte pa sadant noget? Hvad sa?

GREGERS.

Ja, det spor' jeg ogsa. Hvad sa?

WERLE.

Vilde det vaere dig sa aldeles uovervindelig imod?

GREGERS.

Nej, aldeles ikke. Ikke paa nogen made.

WERLE.

Ja, for jeg kunde jo ikke vide, om det kanske af hensyn til din afdode mors minde--

GREGERS.

Jeg er ikke overspaendt.

WERLE.

Na, hvad du end er eller ikke er, sa har du i al fald lettet en tung sten fra mit bryst. Det er mig overmade kaert, at jeg tor gore regning paa din tilslutning i denne sag.

GREGERS (ser ufravendt paa ham).

Nu skonner jeg, hvad det er, du vil brage mig til.

WERLE.

Bruge dig til? Hvad er dog det for et udtryk!

GREGERS.

A, lad os ikke vaere kraesne i valg af ord;--ikke paa to mands hand i al fald. (Ier kort.) Ja sa da! Derfor var det altsaa, at jeg, dod og plage, matte indfinde mig i byen i egen person. I anledning af fru Sorby skal der arrangeres familjeliv her i huset. Tabla mellem far og son! Det blir noget nyt, det!

WERLE.

Hvor tor du tale i den tone!

GREGERS.

Nar har her vaeret familjeliv? Aldrig sa laenge jeg kan mindes. Men nu har man sagtens behov for en smule af den slags. For det vil jo unaegtelig ta' sig godt ud, nar det kan fortaelles, at sonnen--paa pietetens vinger--er ilet hjem til den aldrende faders brudgomsfest. Hvad blir der sa igen af alle rygterne om, hvad den stakkers afdode matte lide og doje? Ikke et fnug. Hendes son slar dem jo til jorden.

WERLE.

Gregers,--jeg tror ikke, der findes den mand i verden, der er dig sa meget imod som jeg.

GREGERS (sagte).

Jeg har set dig paa for naert hold.

WERLE.

Du har set mig med din mors ojne. (saenker stemmen lidt.) Men du skulde huske paa, at de ojne var--omtaget en gang iblandt.

GREGERS (baevende).

Jeg forstar, hvad du sigter til. Men hvem baer' skylden for mors ulykkelige svaghed? Det gor du og alle disse--! Den sidste af dem var dette fruentimmer, som Hjalmar Ekdal blev makket sammen med, da du ikke laenger--a!

WERLE (traekker paa skuldrene).

Ord til andet, som om jeg horte din mor.

GREGERS (uden at agte på ham).

--og der sidder han nu, han med sit store troskyldige barnesind midt i bedraget,--lever under tag sammen med en slig en, og ved ikke, at det, han kalder sit hjem, er bygget på en logn! (et skridt nærmere.) Når jeg ser tilbage på al din faerd, da er det, som om jeg sa ud over en slagmark med knuste menneskeskaebner langs alle vejene.

WERLE.

Jeg tror naesten, at kloften er for bred imellem os to.

GREGERS (bukker behersket).

Det har jeg observeret; og derfor tar jeg ogsaa min hat og gar.

WERLE.

Gar du! Ud af huset?

GREGERS.

Ja. For nu ojnjer jeg endelig en gang en opgave at leve for.

WERLE.

Hvad er det for en opgave?

GREGERS.

Du vilde bare le, ifald du horte det.

WERLE.

En ensom mand ler ikke sa let, Gregers.

GREGERS (peger ud mod baggrunden).

Se, far,--der leger kammerherrerne blindebuk med fru Sorby.--God nat og far vel.

(Han gar ud i baggrunden til hojre. Latter og lojer hores fra selskabet, der kommer til syne i den ydre stue.)

WERLE (mumler hanligt efter Gregers).

He--! Stakker,--og sa siger han, at han ikke er overspaendt!

* * * * *

ANDEN AKT.

(Hjalmar Ekdals atelier. Rummet, der er temmelig stort, ses at vaere et loftvaerelse. Til hojre er der-skratag med store glasruder, halvt tildaekkede af et blat forhaeng. Oppe i hjornet til hojre er indgangsdoren; foran pa samme side en dor til dagligstuen. Pa vaeggen til venstre er ligeledes to dore og mellem disse en jernovn. Pa bagvaeggen er en bred dobbeltdor, indrettet til at skyde til siderne. Atelieret er tarveligt men hyggeligt indrettet og udstyret. Mellem dorene

til højre, lidt fra væggen, står en sofa med et bord og nogle stole; på bordet en tændt lampe med skærm; i ovnskrogen en gammel lænestol. Forskellige fotografiske apparater og instrumenter står opstillet hist og her i rummet. Ved bagvæggen, til venstre for dobbeltdøren, står en reol, hvori nogle bøger, æsker og flasker med kemiske stoffer, forskellige slags redskaber, værktøj og andre genstande. Fotografier og smating, som pensler, papir og lignende, ligger på bordet.)

(Gina Ekdal sidder på en stol ved bordet og syr. Hedvig sidder i sofaen med hænderne foran øjnene og tommelfingrene i ørerne og læser i en bog.)

GINA (skotter et par gange, ligesom med dulgt bekymring, hen til hende; derpå siger hun):
Hedvig!

HEDVIG (horer det ikke).

GINA (højere).
Hedvig!

HEDVIG (tar hænderne fra og ser op).
Ja, mor?

GINA.
Snille Hedvig, nu må du ikke sidde og læse længer.

HEDVIG.
Å men, mor, kan jeg da ikke få læse lidt til? Bare lidt!

GINA.
Nej, nej, nu skal du lægge den bogen ifra dig. Din far liker det ikke; han selv læser aldrig om kvellerne.

HEDVIG (lukker bogen).
Nej, far bryr sig nu ikke så stort om at læse, han.

GINA (lægger sytojet til side og tar en blyant og et lidet hæfte på bordet).
Kan du huske, hvor meget vi gav ud for smorret idag?

HEDVIG.
Det var 1 krone og 65 øre.

GINA.
Det er rigtig. (noterer.) Det er svært, hvad her bruges af smor her i huset. Og så var det til spegepølse og til ost,--lad mig se--(noterer.)--og så var det til skinke--hm--(summerer.) Ja, der har vi straks--

HEDVIG.
Og så kommer ollet til.

GINA.
Ja, det forstår sig. (noterer.) Det løber op; men det må jo til.

HEDVIG.

Og sa behovte jo ikke du og jeg noget varmt til middag, siden far var ude.

GINA.

Nej; og det var jo bra'. Na, og sa tog jeg jo ogsa ind otte kroner og femti for fotografierne.

HEDVIG.

Taenk,--blev det sa meget!

GINA.

Akkurat otte kroner og femti.

(Taushed. Gina tar atter sit sytoj. Hedvig tar papir og blyant og gir sig til at tegne noget, med den venstre hand skyggende for ojnene.)

HEDVIG.

Er det ikke morsomt at taenke sig, at far er i stort middagselskab hos grosserer Werle?

GINA.

Du kan da ikke sige, at det er hos grossereren, han er. Det var jo sonnen, som sendte bud efter ham. (lidt efter.) Vi har jo ikke noget med den grossereren at gore.

HEDVIG.

Jeg glaeder mig sa umadelig til, at far skal komme hjem. For han lovte, at han skulde be' fru Sorby om noget godt til mig.

GINA.

Ja, der vanker samaend nok af gode ting i det huset, kan du tro.

HEDVIG (tegner fremdeles).

Lidt sulten er jeg naesten ogsa.

(Gamle Ekdal, med papirpakken under armen og en anden pakke i frakkelommen, kommer ind gennem gangdoren.)

GINA.

Hvor sent bedstefar kommer hjem idag.

EKDAL.

De havde staengt kontoret. Matte vente hos Graberg. Og sa fik jeg ga igennem--hm.

HEDVIG.

Gav de dig noget nyt at skrive af, bedstefar?

EKDAL.

Hele pakken her. Vil du bare se.

GINA.

Det var jo bra'.

HEDVIG.

Og i lommen har du ogsa en pakke.

EKDAL

Sa? Snak; det er ikke noget. (saetter stokken fra sig i kroge.) Det blir arbejde for lang tid, dette her, Gina. (traekker den ene halvdor pa bagvaeggen lidt tilside.)

Hys!

(kikker en stund ind i rummet og skyder atter doren forsigtigt for.)

He--he! De sover samaend alle i hob. Og hun Selv har lagt sig i kurven. He--he!

HEDVIG.

Er du viss pa, at hun ikke fryser i den kurven, bedstefar?

EKDAL.

Kan du taenke sligt! Fryser? I alt det stra? (gar mod den overste dor til venstre). Jeg finder Vel fyrstikker?

GINA.

Fyrstikkerne star pa kommoden.

(Ekdal gar ind i sit vaerelse.)

HEDVIG.

Det var rigtig godt, at bedstefar fik alt det at skrive igen.

GINA.

Ja, stakkers gamle far; sa tjener han sig da en liden lommeskilling.

HEDVIG.

Og sa kan han ikke sidde hele formiddagen der nede pa den faele madam Eriksens restauration.

GINA.

Det ogsa, ja.

(kort taushed.)

HEDVIG.

Tror du, de sidder ved middagsbordet endnu?

GINA.

Vor herre ved; det kan samaend gerne haende, det.

HEDVIG.

Taenk, al den dejlige mad, som far far at spise! Jeg er viss pa, at han er glad og fornojet, nar han kommer. Tror du ikke det, mor?

GINA.

Jo; men taenk, om vi nu kunde fortaelle ham, at vi havde fat vaerelset lejet bort.

HEDVIG.

Men det behoves ikke ikveld.

GINA.

A, det kunde nok komme godt med, du. Og det star jo der til ingen nytte.

HEDVIG.

Nej, jeg mener, det behoves ikke, for ikveld er far godt oplagt alligevel. Det er bedre, at vi har det med vaerelset til en anden gang.

GINA (ser over til hende).

Er du glad, nar du har noget godt at fortælle far, nar han kommer hjem om kvellerne?

HEDVIG.

Ja, for sa blir her mere fornojeligt.

GINA (taenker hen for sig).

A ja, der er noget i det.

(Gamle Ekdal kommer ind igen og vil ga ud gennem den forreste dor til venstre.)

GINA (vender sig halvt pa stolen).
Skal bedstefar ha' noget i kokkenet?

EKDAL.

Skulde sa, ja. Bliv bare siddende.

(gar ud.)

GINA.

Han roder da vel ikke med gloderne derude? (venter en stund.) Hedvig, se du efter, hvad han tar sig til.

(Ekdal kommer ind igen med en liden mugge med dampende vand.)

HEDVIG.

Henter du varmt vand, bedstefar?

EKDAL.

Ja, jeg gor. Skal bruge det til noget. Jeg ma skrive; og sa er blaekket ble't jormet som en grod,--hm.

GINA.

Men bedstefar skulde da spise kveldsmaden forst. Den er jo sat ind.

EKDAL.

Det far vaere det samme med kveldsmaden, Gina. Har svaert travlt, siger jeg. Jeg vil ikke ha' nogen ind pa kammerset til mig. Ikke nogen,--hm.

(Han gar ind i sit vaerelse, Gina og Hedvig ser pa hinanden.)

GINA (sagte).

Kan du skonne, du, hvor han har fat penge fra?

HEDVIG.

Han har visst fat af Graberg.

GINA.

A langt ifra. Graberg sender jo altid pengene til mig.

HEDVIG.

Sa ma han ha' fat sig en flaske pa borg et steds.

GINA.

Stakkers gamlefar, de borger nok ikke ham noget.

(Hjalmar Ekdal, i overfrakke og med en gra filthat, kommer ind fra hojre.)

GINA (kaster sytojet og rejser sig).

Nej men, Ekdal, er du alt der igen!

HEDVIG (samtidigt, springer op).

Taenk, at du kommer nu, far!

HJALMAR (saetter hatten fra sig).

Ja, nu gik nok de fleste.

HEDVIG.

Sa tidlig?

HJALMAR.

Ja, det var jo et middagsselskab.

(vil traekke yderfrakken af.)

GINA.

Lad mig hjaelpe dig.

HEDVIG.

Jeg ogsa.

(De traekker frakken af ham; Gina haenger den op pa bagvaeggen.)

HEDVIG.

Var der mange der, far?

HJALMAR.

A nej, ikke mange. Vi var sa en 12--14 personer til bords.

GINA.

Og du fik vel snakke med dem alle sammen?

HJALMAR.

A ja, lidt; men det var nu isaer Gregers, som la' beslag pa mig.

GINA.

Er Gregers lige styg endnu?

HJALMAR.

Na, han ser jo ikke videre godt ud.--Er ikke den gamle kommet hjem?

HEDVIG.

Jo, bedstefar sidder inde og skriver.

HJALMAR.

Sa' han noget?

GINA.

Nej, hvad skulde han sige?

HJALMAR.

Naevnte han ikke noget om--? Jeg synes, jeg horte, at han havde vaeret hos Graberg. Jeg vil ga lidt ind til ham.

GINA.

Nej, nej, det er ikke vaerd--

HJALMAR.

Hvorfor ikke det? Sa' han, at han ikke vilde ha' mig ind?

GINA.

Han vil nok ikke ha' nogen ind i kveld--

HEDVIG (gor tegn).

Hm--hm!

GINA (maerker det ikke).

--han har vaeret her og hentet sig varmt vand--

HJALMAR.

Aha, sidder han og--?

GINA.

Ja, han gor nok det.

HJALMAR.

Herre gud,--min stakkers gamle hvidharede far--! Ja, lad ham saa bare sidde og gore sig rigtig dygtig tilgode.

(Gamle Ekdal, i husfrakke og med taendt tobakspibe, kommer fra sit vaerelse.)

EKDAL.

Kommen hjem? Syntes nok, jeg horte, det var dig, som Snakked.

HJALMAR.

Jeg kom nu netop.

EKDAL.

Du sa mig nok ikke, du?

HJALMAR.

Nej; men de sa', du var gat igennem--; og sa vilde jeg folge dig.

EKDAL.

Hm, snilt af dig, Hjalmar.--Hvad var det for nogen, alle de folk?

HJALMAR.

A det var forskellige. Der var kammerherre Flor og kammerherre Balle og kammerherre Kaspersen og kammerherre--sa og sa; jeg ved ikke--

EKDAL (nikker).

Horer du det, Gina! Han har vaeret sammen med bare kammerherrer.

GINA.

Ja, det er nok svaert fint i det huset nu.

HEDVIG.

Sang de kammerherrerne, far? Eller læste de noget op?

HJALMAR.

Nej, de bare vrovled. Sa vilde de ha' mig til at deklamere for sig; men det fik de mig ikke til.

EKDAL.

Fik de dig ikke til det, du?

GINA.

Det kunde du da gerne ha' gjort.

HJALMAR.

Nej; en skal ikke straks sta pa pinde for alle og enhver, (spadserer om pa gulvet.) Jeg gor det i al fald ikke.

EKDAL.

Nej, nej; Hjalmar er ikke sa lige til, han.

HJALMAR.

Jeg ved ikke, hvorfor jeg just skal sorge for underholdningen, nar jeg er ude engang iblandt. Lad de andre anstraenge sig. Der gar de fyrene fra det ene madhus til det andet og aeder og drikker dag ud og dag ind. Lad dem saa vaers'go' gore nytte for al den gode mad, de far.

GINA.

Men det sa' du da vel ikke?

HJALMAR

(nynner).

Ha--ha--ha--; de fik samaend hore noget af hvert.

EKDAL.

Og det var til kammerherrerne selv!

HJALMAR.

Det er ikke frit for det. (henkastende.) Siden kom vi i en liden dispyt om Tokayervin.

EKDAL.

Tokayervin, du? Det er en fin vin, det.

HJALMAR (standser).

Den kan vaere fin. Men jeg skal sige dig, ikke alle argangene er lige fine; det kommer alt an pa, hvor meget solskin druerne har fat.

GINA.

Nej, du ved da ogsa al tingen, du, Ekdal.

EKDAL.

Og det gav de sig til at disputere om?

HJALMAR.

De vilde prove pa det; men sa fik de den besked, at det var ligedan med kammerherrer. Af dem var heller ikke alle argange lige fine--blev der sagt.

GINA.

Nej, hvad du kan finde pa!

EKDAL.

He--he! Og det fik de pa sin tallerken?

HJALMAR.

Lige op i ojnene fik de det.

EKDAL.

Du, Gina, han sa' det lige op i ojnene pa kammerherrerne.

GINA.

Nej, taenk, lige op i ojnene.

HJALMAR.

Ja, men jeg vil ikke ha', at der skal tales om det. Sligt fortaeller man ikke. Det hele gik jo ogsa af i al venskabelighed, naturligvis. Det var jo hyggelige, gemytlige mennesker; hvorfor skulde jeg sa sare dem? Nej!

EKDAL.

Men lige op i ojnene--

Hedvig (indsmigrende).

Hvor morsomt det er at se dig i kjole. Du tar dig godt ud i kjole, far!

HJALMAR.

Ja, synes du ikke det? Og denne her sidder virkelig meget upaklageligt. Den passer naesten som om den var sydd til mig; --lidt trang i armhullerne kanske--; hjaelp mig, Hedvig, (traekker kjolen af.) Jeg tar heller jakken pa. Hvor har du jakken, Gina?

GINA.

Her er den.

(bringer jakken og hjaelper ham.)

HJALMAR.

Se sa! Husk endelig pa, at Molvik far kjolen igen straks imorgen tidlig.

GINA (lægger den hen).
Det skal nok bli' besorget.

HJALMAR (atraækker sig).
Ah, det kendes dog ligesom mere hjemligt. Og en sådan los og ledig husdragt passer også bedre til min hele skikkelse.
Synes ikke du det, Hedvig?

HEDVIG.
Jo, far!

HJALMAR.
Når jeg således slår halstorklædet ud i et par flagrende ender--; se her! Hvad?

HEDVIG.
Ja, det tar sig så godt ud til knebelsbarten og til det store krollede haret.

HJALMAR.
Krollet vil jeg ikke egentlig kalde det; jeg vil snarere sige lokket.

HEDVIG.
Ja, for det er så storkrollet.

HJALMAR.
Egentlig lokket.

Hedvig (lidt efter, trækker ham i jakken).
Far!

HJALMAR.
Na, hvad er det?

HEDVIG.
A, du ved godt, hvad det er.

HJALMAR.
Nej visst ved jeg ikke, nej.

Hedvig (ler og klynker).
A jo, far: nu skal du ikke pine mig længere!

HJALMAR.
Men hvad er det da?

Hedvig (rusker i ham).
A snak; kom nu med det, far! Du ved jo alt det gode, du lofte mig.

HJALMAR.
A--nej tænke, at jeg skulde glemme det!

HEDVIG.
Nej, du vil bare narre mig, far! A, det er skam af dig! Hvor har du det henne?

HJALMAR.

Jo sa sandelig glemte jeg det ikke. Men bi lidt! Jeg har noget andet til dig, Hedvig.

(gar hen og søger i kjolelommerne.)

Hedvig (hopper og klapper i hænderne).
A mor, mor!

GINA.

Ser du; nar du bare gir tid, sa--

HJALMAR. (med et papir)-
Se, her har vi den.

HEDVIG.

Det der? Det er jo bare et papir.

HJALMAR.

Det er spiseseddelen, du; hele spiseseddelen. Her star "Menu"; det betyder spiseseddel.

HEDVIG.

Har du ikke noget andet?

HJALMAR.

Jeg har jo glemt det andet, horer du. Men du kan tro mig pa mit ord: det er en darlig fornojelse med det slikkeri. Saet dig nu bort til bordet og laes pa den seddelen, sa skal jeg siden beskrive dig, hvorledes retterne smager. Se der,
HEDVIG.

Hedvig (svaelger graden).

Tak.

(Hun saetter sig, men uden at laese; Gina gor tegn til hende; Hjalmar maerker det.)

HJALMAR (driver om pa gulvet).

Det er da ogsa de utroligste ting, en familjeforsorger har at taenke pa; og glemmer en bare det aller ringeste,-- straks skal en se sure miner. Na, en vaenner Sig til det Ogsa. (standser ved ovnen hos den gamle.) Har du kikket der ind i aften, far?

EKDAL.

Ja, du kan vel taenke dig det. Hun er gat i kurven.

HJALMAR.

Nej, er hun gat i kurven! Hun begynder altsa at vaenne sig til den.

EKDAL.

Ja, du; det var jo det, jeg spade. Men nu, ser du, nu er der nogen smaa grejer til--

HJALMAR.

Nogen forbedringer, ja.

EKDAL.

Men de ma gores, du.

HJALMAR.

Ja, lad os snakke lidt om de forbedringerne, far. Kom her, sa saetter vi os i sofaen.

EKDAL.

Ja nok! Hm, tror, jeg vil stoppe piben forst;--ma nok renske den ogsa. Hm.

(han gar ind i sit vaerelse.)

GINA (smiler til Hjalmar).

Renske piben, du.

HJALMAR.

A ja, ja, Gina, lad ham bare--; den stakkers skibbrudne gubbe.--Ja, de forbedringerne,--dem er det bedst, vi far fra handen imorgen.

GINA.

Imorgen far du nok ikke tid, Ekdal.

Hedvig (indfaldende).

A jo visst, mor!

GINA.

--for husk pa de kopierne, som skal retuseres; her har nu vaeret sa mange bud efter dem.

HJALMAR.

Se sa; er det nu de kopierne igen? De skal nok bli' faerdige. Er her kanske kommet nye bestillinger ogsa?

GINA.

Nej desvaerre; imorgen har jeg ikke andet end de to portraetterne, som du ved.

HJALMAR.

Ikke noget andet? A nej, nar man ikke griber sig an, sa--

GINA.

Men hvad skal jeg da gore? Jeg saetter jo i aviserne alt det jeg arker, synes jeg.

HJALMAR.

Ja, aviserne, aviserne; du ser, hvad det hjaelper til. Og sa har der vel ikke vaeret nogen og set pa vaerelset heller?

GINA.

Nej, endnu ikke.

HJALMAR.

Det var jo at vente. Nar man ikke er om sig, sa--. Man ma ta' sig rigtig sammen, Gina!

Hedvig (gar imod ham).

Skal jeg ikke ta' flojten til dig, far?

HJALMAR.

Nej; ingen flojtte; jeg behøver ingen glæder her i verden, (driver om.) Jo, jeg skal samaend arbejde imorgen; det skal ikke mangle på det. Jeg skal visst arbejde så længe mine kræfter strækker til--

GINA.

Men, kære snille Ekdal, det var da ikke så, jeg mente.

HEDVIG.

Far, skal jeg ikke sætte ind en flaske ol?

HJALMAR.

Nej aldeles ikke. Der behøves ingen ting for mig.---- (standser.) Ol?--Var det ol, du talte om?

Hedvig (livlig).

Ja, far; dejlig friskt ol.

HJALMAR.

Na,--når du endelig vil, så kan du jo gerne sætte ind en flaske.

GINA.

Ja, gør det; så skal vi ha' det hyggeligt.

(Hedvig løber mod køkkendøren.)

HJALMAR. (ved ovnen, standser hende, ser på hende, griber hende om hovedet og trykker hende op til sig).

Hedvig! Hedvig!

Hedvig (glad og i tårer).

A du snille far!

HJALMAR.

Nej, kald mig ikke så. Der har jeg siddet og ta't for mig ved den rige mands bord,--siddet og svaelget ved det bugnende taffel--! Og så kunde jeg endda--!

GINA (siddet ved bordet).

A snak, snak, Ekdal.

HJALMAR.

Jo! Men I må ikke regne det så nøje med mig. I ved jo, at jeg holder af jer alligevel.

HEDVIG (slår armene om ham).

Og vi holder så umadelig af dig, far!

HJALMAR.

Og skulde jeg være urimelig en gang imellem, så--herre gud --husk på, at jeg er en mand, som bestones af sorgernes hær. Na! (torrer øjnene.) Ikke ol i en sådan stund. Giv mig flojten.

(Hedvig løber til reolen og henter den.)

HJALMAR.

Tak! Sadan, ja. Med flojten i hand, og med jer to omkring mig--a!

(Hedvig sætter sig ved bordet hos Gina; Hjalmar går frem og tilbage, sætter stærkt i og spiller en bohmsk folkedans, men i et langsomt elegisk tempo og med folsomt foredrag.)

HJALMAR (afbryder melodien, rækker Gina den venstre hand og siger bevaeget):

Lad det kun vaere trangt og tarveligt under vort tag, Gina. Det er dog hjemmet. Og det siger jeg: her er godt at vaere.

(Han begynder atter at spille; straks efter banker det pa gangdoren.)

GINA (rejser sig).

Hys, Ekdal,--jeg tror der kommer nogen.

HJALMAR (lægger flojten i reolen).

Se sa igen!

(Gina går hen og abner doren.)

GREGERS WERLE (ude i gangen).

Om forladelse--

GINA (viger lidt tilbage).

A!

GREGERS.

--er det ikke her, fotograf Ekdal bor?

GINA.

Jo, det er.

HJALMAR (går hen imod doren).

Gregers! Er du der alligevel? Na, sa kom ind da.

GREGERS (kommer ind).

Jeg sa' dig jo, at jeg vilde se op til dig.

HJALMAR.

Men ikveld--? Er du gat fra selskabet?

GREGERS.

Bade fra selskabet og fra familjehjemmet.--God aften, fru Ekdal. Jeg ved ikke, om De kan kende mig igen?

GINA.

A, jo; unge herr Werle er ikke sa svaer at kende igen.

GREGERS.

Nej, jeg ligner jo min mor; og hende mindes De sagtens.

HJALMAR.

Er du gat fra huset, siger du?

GREGERS.

Ja, jeg er flyttet hen på et hotel.

HJALMAR.

Ja så. Na, siden du er kommen, så ta' af dig og slå dig ned.

GREGERS.

Tak.

(traækker yderfrakken af. Han er nu omklædt, i en simpel grå klædesdragt af landligt suit.)

HJALMAR.

Her, i sofaen. Gör dig det mageligt.

(Gregers sætter sig i sofaen, Hjalmar på en stol ved bordet.)

GREGERS (ser sig omkring).

Så her er det altså du holder til, Hjalmar. Her bor du altså.

HJALMAR.

Dette her er atelieret, som du vel ser--

GINA.

Men her er nu rummeligere; og derfor så holder vi os helst her ude.

HJALMAR.

Vi bode bedre for; men denne lejligheden har en stor fordel: her er sådanne prægtige ydre rum--

GINA.

Og så har vi et værelse på den andre siden af gangen, som vi kan leje ud.

GREGERS (til Hjalmar).

Se, se,--du har logerende også.

HJALMAR.

Nej, ikke endnu. Det går ikke så fort, ser du; man må være om sig. (til Hedvig.) Men det var det ollet, du.

HEDVIG (nikker og går ud i køkkenet).

GREGERS.

Det er altså din datter?

HJALMAR.

Ja, det er Hedvig.

GREGERS.

Og hun er jo eneste barn?

HJALMAR.

Hun er det eneste, ja. Hun er vor højeste glæde i verden, og --(sænker stemmen.) hun er også vor dybeste sorg, Gregers.

GREGERS.
Hvad er det, du siger!

HJALMAR.
Ja du; for der er al truende fare for, at hun kommer til at miste synet.

GREGERS.
Blir blind!

HJALMAR.
Ja. Endnu er bare de første tegn at spore; og det kan jo gå bra' en tid endnu. Men lægen har varslet os. Det kommer ubonhorligt.

GREGERS.
Dette her er jo en skrækkelig ulykke. Hvorledes har hun fat det?

HJALMAR (sukker).
Arveligt, rimeligvis.

GREGERS (studsende).
Arveligt?

GINA.
Ekdals mor havde også svagt syn.

HJALMAR.
Ja, det siger far; jeg kan jo ikke huske hende.

GREGERS.
Stakkers barn. Og hvorledes tar hun det?

HJALMAR.
A du kan da tænke, vi nænner ikke at sige hende sligt. Hun aner ingen fare. Glad og sorgløs og kviddrende som en liden fugl flagrer hun ind i livets evige nat. (overvældet.) A, det er så knusende svært for mig, Gregers.

(Hedvig bringer et bræt med ol og glasse, som hun sætter på bordet.)

HJALMAR (stryger hende over hodet).
Tak, tak, Hedvig.

HEDVIG (lægger armen om hans hals og hvisker ham i øret).

HJALMAR.
Nej. Ikke smørrebrød nu. (ser hen.) Ja, måske Gregers tar et stykke?

GREGERS (afværgende).
Nej, nej tak.

HJALMAR (fremdeles vemodig).
Na, du kan jo sætte lidt ind alligevel. Skulde du ha' en skalk, så var det bra'. Og så la' det være tilstrækkelig smør på, du.

HEDVIG (nikker fornojet og gar ud i kokkenet igen).

GREGERS (som har fulgt hende med øjnene).
Hun ser da ellers nok så frisk og sund ud, synes jeg.

GINA.
Ja, ellers mankerer hun, gud ske lov, ingen tingen.

GREGERS.
Hun kommer visst til at ligne Dem med tiden, fru Ekdal. Hvor gammel kan hun nu være?

GINA.
Hedvig er nu snart akkurat fjorten år; hun har jebursdag i overmorgen.

GREGERS.
Temmelig stor for sin alder da.

GINA.
Ja, hun er skudt svært op i det sidste år.

GREGERS.
På dem, som vokser op, ser en bedst, hvor gammel en selv blir.--Hvor længe er det nu De har været gift?

GINA.
Nu har vi været gift i--; jaha, snart i femten år.

GREGERS.
Nej, tænke, er det så længe!

GINA (blir opmærksom; ser på ham).
Ja det er det da rigtignok.

HJALMAR.
Ja visst er det så. Femten år på nogen få måneder nær. (slår over.) Det må ha' været lange år for dig der oppe på værket, det, Gregers.

GREGERS.
De var lange så længe jeg leved dem;--nu bagefter ved jeg næsten ikke, hvor den tiden er blevet af.

(Gamle Ekdal kommer fra sit værelse, uden piben, men med sin gammeldags uniformshue på hovedet; hans gang er lidt usto.)

EKDAL.
Se så, du, Hjalmar, nu kan vi sætte os og snakke om dette her--hm. Hvad var det nu for noget?

HJALMAR (går imod ham).
Far, her er nogen. Gregers Werle--. Jeg ved ikke, om du kan huske ham.

EKDAL (ser på Gregers, som har rejst sig).
Werle? Er det sønnen, det? Hvad er det, han vil mig?

HJALMAR.

Ingen ting; det er til mig, han kommer.

EKDAL.

Na, sa der er ikke noget pa faerde?

HJALMAR.

Nej visst ikke, nej.

EKDAL (svinger med armen).

Ikke for det, ser du; jeg er ikke raed, men--

GREGERS (gar hen til ham).

Jeg vilde bare hilse Dem fra de gamle jagttomterne, lojtnant Ekdal.

EKDAL.

Jagttomterne?

GREGERS.

Ja, deroppe rundt omkring Hojdalsvaerket.

EKDAL.

Na, der oppe. Ja, der var jeg godt kendt for i tiden.

GREGERS.

Den gang var De slig en vaeldig jaeger.

EKDAL.

Var sa, ja. Kan nok vaere, det. De ser pa munduren. Jeg spor ikke nogen om lov til at baere den her inde. Bare jeg ikke gar i gaderne med den, sa--

(Hedvig bringer en tallerken smorrebrod, som hun saetter pa bordet.)

HJALMAR.

Saet dig nu, far, og fa dig et glas ol. Vaer sa god, Gregers.

(Ekdal mumler og stavrer hen til sofaen. Gregers saetter sig pa stolen naermest ved ham, Hjalmar pa den anden side af Gregers. Gina sidder lidt fra bordet og syr; Hedvig star hos sin far.)

GREGERS.

Kan De mindes det, lojtnant Ekdal, nar Hjalmar og jeg var oppe og besøgte Dem om sommeren og i juletiden.

EKDAL.

Var De? Nej, nej, nej, det sanser jeg ikke. Men tor nok sige, jeg har vaeret en glup jaeger, jeg. Bjorn har jeg ogsa skudt. Har skudt hele ni.

GREGERS (ser deltagende pa ham).

Og nu jager De aldrig mere.

EKDAL.

A, skal ikke sige det, far. Jager nok en gang iblandt. Ja, ikke pa den maden, da. For skogen, ser De,--skogen, skogen

--! (drikker.) Star skogen bra' deroppe nu?

GREGERS.

Ikke sa gild som i Deres tid. Den er hugget svaert ud.

EKDAL.

Hugget ud? (sagtere og ligesom raed.) Det er farlig gerning, det. Det dra'r efter sig. Der er haevn i skogen.

HJALMAR (fylder i hans glas).

Vaer sa god-, lidt til, far.

GREGERS.

Hvorledes kan en mand som De,--slig en friluftsmænd,-- leve midt i en kvalm by, her inde mellem fire vaegge?

EKDAL (ler smat og skotter til Hjalmar).

A, her er ikke sa ilde her. Slet ikke sa ilde.

GREGERS.

Men alt det, som Deres sind er vokset sammen med? Denne svale strygende luftningen, dette fri livet i skog og pa vidder, mellem dyr og fugl--?

EKDAL (smiler).

Hjalmar, skal vi vise ham det?

HJALMAR (hurtig og lidt forlegen).

A nej, nej, far; ikke i aften.

GREGERS.

Hvad vil han vise mig?

HJALMAR.

A, det er bare noget sadant--; du kan fa se det en anden gang.

GREGERS (fortsaetter til den gamle).

Ja, det var det, jeg mente, lojtnant Ekdal, at nu skulde De folge med mig opover til vaerket; for jeg rejser visst snart igen. De kunde sagtens fa noget skriveri deroppe ogsa. Og her har De jo ingen verdens ting, som kan hygge Dem og kvikke Dem op.

EKDAL (stirrer forbauset pa ham).

Har jeg ingen verdens ting, som--!

GREGERS.

Ja, De har Hjalmar; men han har jo sine igen. Og en mand som De, der altid har kendt sig sa dragen til det, som frit og vildt er--

EKDAL (slar i bordet).

Hjalmar, nu skal han se det!

HJALMAR.

Nej men, far, er nu det vaerd? Det er jo morkt--

EKDAL.

Snak; det er jo manelyst, (rejser sig.) Han skal se det, siger jeg. Lad mig slippe frem. Kom sa og hjælp mig, Hjalmar!

HEDVIG.

A ja, gor det, far!

HJALMAR (rejser sig).

Ja--ja da.

GREGERS (til Gina).

Hvad er det for noget?

GINA.

A, De ma samaend ikke tro, det er noget videre rart.

(Ekdal og Hjalmar er gat hen til bagvaeggen og skyder hver sin halvdor til siden; Hedvig hjaelper den gamle; Gregers blir staende ved sofaen; Gina sidder uforstyrret og syr. Gennem dorabningen ses et stort, langstrakt, uregelmaessigt loftsrum med krinkelkroge og et par fritstaende skorstenspiber. Der er tag-glugger, hvorigjennem et klart manelys falder ind over enkelte dele af det store rum; andre ligger i dyb skygge.)

EKDAL (til Gregers).

Ma gerne komme belt hen, De.

GREGERS (gar hen til dem).

Hvad er det sa egentlig?

EKDAL.

De kan jo se efter. Hm.

HJALMAR (noget forlegen).

Dette her horer far til, skonner du.

GREGERS (ved doren, ser ind i loftsrummet).

De holder jo hons, lojtnant Ekdal!

EKDAL.

Skulde mene det, at vi holder hons. De er flojet op nu. Men De skulde bare se de hons ved dagsens lys, De!

HEDVIG.

Og sa er der--

EKDAL.

Hys--hys; ikke sig noget endnu.

GREGERS.

Og duer har De ogsa, ser jeg.

EKDAL.

A jo; kunde nok vaere, det, at vi har duer! De har rugekasserne sine der oppe under tagskaegget, de; for duerne vil helst ligge hojt, kan De skonne.

HJALMAR.

Det er ikke almindelige duer alle sammen.

EKDAL.

Almindelige! Nej, skulde da vel tro det! Vi har tumlere; og et par kropduer har vi også. Men kom så her! Kan De se den bingen der borte ved væggen?

GREGERS.

Ja; hvad bruger De den til?

EKDAL.

Der ligger kaninerne om natten, far.

GREGERS.

Na; så De har kaniner også?

EKDAL.

Ja, De kan da vel for fanden tænke, at vi har kaniner! Han spør, om vi har kaniner, du Hjalmar! Hm! Men nu kommer det rigtige, ser De! Nu kommer det! Flyt dig, Hedvig. Stil Dem her; så ja; og se så der ned,--Ser De ikke der en kurv med strå i?

GREGERS.

To. Og jeg ser, der ligger en fugl i kurven.

EKDAL.

Hm--"en fugl"--

GREGERS.

Er det ikke en and?

EKDAL (stodt).

Jo, begribeligvis er det en and.

HJALMAR.

Men hvad slags and, tror du?

HEDVIG.

Det er ikke nogen simpel and--

EKDAL.

Hys!

GREGERS.

Og en tyrkisk and er det heller ikke.

EKDAL.

Nej, herr--Werle; det er ikke nogen tyrkisk and; for det er en vildand.

GREGERS.

Nej, er det virkelig? En vild and?

EKDAL.

Jaha, det er det. Den "fuglen", som De så',--det er vildanden, det. Det er vor vildand, far.

HEDVIG.

Min vildand. For jeg ejer den.

GREGERS.

Og den kan leve her oppe på loftet? Og trives her?

EKDAL.

De kan da vel forstå, at hun har et traug med vand til at plaske i.

HJALMAR.

Friskt vand hver anden dag.

GINA (vender sig mod Hjalmar).

Men, snille Ekdal, nu blir her så isende koldt, du.

EKDAL.

Hm, lad os så lukke da. Er ikke værdt vi forstyrrer dem i natteroen heller. Ta' i, du Hedvig.

(Hjalmar og Hedvig skyver loftsdøren sammen.)

EKDAL.

En anden gang kan De få se hende rigtig. (sætter sig i lænestolen ved ovnen.) Å, de er svært mærkværdige, de vildaenderne, kan De tro.

GREGERS.

Men hvorledes fik De fanget den, løjtnant Ekdal?

EKDAL.

Har ikke fanget, den, jeg. Der er en viss mand her i byen, som vi kan takke for den.

GREGERS (studser lidt).

Den mand skulde da vel aldrig være min far?

EKDAL.

Jo så sandelig. Akkurat Deres far. Hm.

HJALMAR.

Det var da lojerligt, at du kunde gætte det, Gregers.

GREGERS.

Du fortalte jo for, at du skyldte far så mangt og mangfoldigt; og så tænkte jeg som så--

GINA.

Men vi har da ikke fat anden af grossererens selv--

EKDAL.

Det er Haken Werle vi kan takke for hende lige godt, Gina. (til Gregers.) Han var ude i bad, skønner De; og så skod han på hende. Men han ser nu så kleint, far Deres. Hm; så blev hun bare skamskudt.

GREGERS.

Na så; hun fik sig et par haggel i kroppen.

HJALMAR.

Ja, hun fik sådan en to--tre stykker.

HEDVIG.

Hun fik det under vingen, og så kunde hun ikke flyve.

GREGERS.

Na, så dukked hun vel til bunds da?

EKDAL (sovnig, med tykt mæle).

Kan vide det. Gør altid så vildaenderne. Stikker til bunds--
så dybt de kan vinde, far;--bider sig fast i tang og i
tarre--og i alt det fandenskab, som der nede find's. Og så
kommer de aldrig op igen.

GREGERS.

Men, lojtnant Ekdal, Deres vildand kom da op igen.

EKDAL.

Han havde sliq en urimelig glup hund, Deres far.--Og den
hunden--den dukked efter og hentede anden op igen.

GREGERS (vendt til Hjalmar).

Os så fik I den her?

HJALMAR.

Ikke straks; først kom den hjem til din far; en der vilde
den ikke trives; og så fik Pettersen besked, at han skulde
gøre ende på den--

EKDAL (halvt i sovne).

Hm--ja, Pettersen--den torsken--

HJALMAR (taler sagtere).

På den maden var det, at vi fik den, ser du; for far kender
noget til Pettersen; og da han horte dette her med
vildanden, så magede han det så, at han fik den overladt.

GREGERS.

Og der inde på loftet trives den nu så inderlig vel.

HJALMAR.

Ja, så utrolig vel, du. Den er ble't fed. Na, den har jo nu
også været så længe der inde, at den har glemt det rigtige
vilde liv; og det er bare det, som det kommer an på.

GREGERS.

Du har visst ret i det, Hjalmar. Lad den bare aldrig få se
himmel og hav--. Men jeg tror nok ikke bli' længer; for jeg
tror, din far sover.

HJALMAR.

A, for den sags skyld--

GREGERS.

Men, det er sandt,--du så', du havde et værelse at leje
ud,--et ledigt værelse?

HJALMAR.

Ja vel; hvad så? Ved du måske nogen--?

GREGERS.
Kan jeg fa det vaerelset?

HJALMAR.
Du?

GINA.
Nej men De, herr Werle--

GREGERS.
Kan jeg fa vaerelset? Sa flytter jeg ind straks imorgen
tidlig.

HJALMAR.
Ja, med den største fornojelse--

GINA.
Nej men, herr Werle, det er slettes ikke noget vaerelse for
Dem, det.

HJALMAR.
Men, Gina, hvor kan du da sige det?

GINA.
Jo, for det vaerelset er hverken stort nok eller lyst nok, og--

GREGERS.
Det kommer det ikke sa noje an pa, fru Ekdal.

HJALMAR.
Jeg synes samaend det er et ganske pent vaerelse; og slet ikke
sa ilde mobleret heller.

GINA.
Men husk pa de to, som bor nedenunder.

GREGERS.
Hvad er det for to?

GINA.
A, det er en, som har vaeret huslaerer--

HJALMAR.
Det er en kandidat Molvik.

GINA.
--og sa er det en doktor, som heder Relling.

GREGERS.
Relling? Ham kender jeg lidt til; han praktiserte en tid
oppe i Hojdal.

GINA.
Det er rigtig et par vidtloftige mandspersoner. De er sa
tidt udesvaevendes om aftningerne; og sa kommer de svaert sent
hjem om naetterne, og da er de ikke altid sa--

GREGERS.

Sligt vaenner en sig snart til. Jeg haber, det skal ga med mig som med vildanden--

GINA.

Hm, jeg synes nok De skulde sove pa det forst alligevel.

GREGERS.

De vil nok svaert nodig ha' mig ind i huset, fru Ekdal.

GINA.

Nej kors; hvor kan De da tro det?

HJALMAR.

Jo, dette her er virkelig besynderlig af dig, Gina. (til Gregers.) Men sig mig, taenker du altsa at bli' her i byen for det forste?

GREGERS (tar sin overfrakke pa).

Ja, nu taenker jeg at bli' her.

HJALMAR.

Men ikke hjemme hos din far? Hvad agter du da at ta' dig til?

Gregers.

Ja-, vidste jeg bare det, du--da var jeg ikke sa ilde faren endda. Men nar en bar det kors pa sig, at hede Gregers --. "Gregers"--og sa "Werle" bagefter; har du hort noget sa faelt, du?

HJALMAR.

A, det synes jeg slet ikke.

GREGERS.

Huf! Isch! Jeg kunde ha' lyst til at spytte pa den fyren, som heder sligt noget. Men nar en nu engang har det kors pa sig at vaere Gregers--Werle her i verden, saledes som jeg er det--

HJALMAR. (ler).

Ha--ha, hvis du ikke var Gregers Werle, hvad vilde du sa vaere for noget?

GREGERS.

Kunde jeg vaelge, sa vilde jeg aller helst vaere en flink hund.

GINA.

En hund!

HEDVIG (uvilkarligt).

A nej da!

GREGERS.

Ja, en rigtig urimelig flink hund; en slig en, som gar til bunds efter vildaender, nar de dukker under og bider sig fast i tang og tarre nede i mudderet.

HJALMAR.

Nej, ved du hvad, Gregers,--dette her skonner jeg ikke et ord af.

GREGERS.

A nej, der er sagtens ikke rar mening i det heller. Men imorgen tidlig altsa--sa flytter jeg ind. (til Gina.) De skal ikke fa noget bryderi af mig; for jeg gor al ting selv. (til Hjalmar.) Resten snakker vi om imorgen.--Godnat, fru Ekdal. (nikker til Hedvig.) Godnat!

GINA.

Godnat, herr Werle.

HEDVIG.

Godnat.

HJALMAR (som har taendt et lys).

Bi lidt; jeg ma lyse dig; der er visst mørkt pa trapperne.

(Gregers og Hjalmar gar ud gennem gangdoren.)

GINA (ser hen for sig, med sytojet i fanget).

Var ikke det en underlig snak, at han gerne vilde være en hund?

HEDVIG.

Jeg skal sige dig en ting, mor,--jeg tror, at han mente noget andet med det.

GINA.

Hvad skulde det være for noget?

HEDVIG.

Nej, jeg ved ikke; men det var ligesom han mente noget andet, end det han sa'--hele tiden.

GINA.

Tror du det? Ja underlig var det.

HJALMAR (kommer tilbage).

Lampen braendte endnu. (slukker lyset og saetter det fra sig.)

Ah, endelig kan man da fa sig en bid mad i livet. (begynder at spise smorrebrod.) Na, ser du det, Gina,--nar man bare er om sig, sa--

GINA.

Hvorledes om sig?

HJALMAR.

Ja, for det var da heldigt alligevel, at vi endelig fik det vaerelset lejet bort en gang. Og sa, taenk,--til et menneske som Gregers,--en gammel god ven.

GINA.

Ja, jeg ved ikke, hvad jeg skal sige, jeg.

HEDVIG.

A mor, du skal se, det blir sa morsomt!

HJALMAR.

Du er da ogsaa besynderlig. For var du saa forhoppet paa at faa lejet ud; og nu liker du det ikke.

GINA.

Jo, Ekdal; hvis det bare havde vaeret til en anden en, sa--.
Men hvad tror du, grossererens vil sige?

HJALMAR.

Gamle Werle? Det rager da ikke ham.

GINA.

Men du kan da vel skonne, at der er kommet noget paa tvers imellem dem igen, siden den unge flytter ud af huset. Du ved jo, hvorledes de to har det med hinanden.

HJALMAR.

Ja, det kan gerne vaere, men--

GINA.

Og nu kanske grossererens tror, det er dig, som har stat bag ved--

HJALMAR.

Sa lad ham tro det laenge nok! Grosserer Werle har gjort overmadede meget for mig; gud bevar's,--det erkender jeg. Men derfor kan jeg da ikke til evig tid gore mig afhaengig af ham.

GINA.

Men, snille Ekdal, det kan komme til at ga ud over gamlefar; kanske mister han nu den stakkers lille fortjenesten, han har hos Graberg.

HJALMAR.

Jeg havde naer sagt: gid det var saa vel! Er det ikke noget ydmygende for en mand, som jeg, at se sin grahaerdede far ga som et skumpelskud? Men nu kommer snart tidens fylde, taenker jeg. (tar et nyt stykke smorrebrod.) Har jeg saa Sandt en opgave i livet, saa skal jeg ogsaa udfore den!

HEDVIG.

A ja far! Gor det!

GINA.

Hys; vaek ham bare ikke!

HJALMAR (sagtere).

Jeg skal udfore den, siger jeg. Der skal nok engang komme den dag, da--. Og derfor er det godt, vi fik vaerelset lejet ud; for saa er jeg mere uafhaengig stillet. Og det ma den mand vaere, som har en opgave i livet, (henne ved laenestolen, bevaeget.) Stakkers gamle hvidharede far.--Lid paa din Hjalmar, du.--Han har brede skuldre, han;--kraefffulde skuldre i al fald.--Du skal nok en vakker dag vagne op og --. (til Gina.) Tror du det kanske ikke?

GINA (rejser sig).

Jo visst gor jeg saa; men lad os forst se at fa ham til kojs.

HJALMAR.
Ja, lad os det.

(De tar varligt fat pa den gamle.)

* * * * *

TREDJE AKT.

(Hjalmar Ekdals atelier. Det er morgen; dagslyset falder ind gennem det store vindu i skrataget; forhaenget er fratrukket.)

(Hjalmar sidder ved bordet beskaeftiget med at retouchere et fotografi; flere andre billeder ligger foran ham. Lidt efter kommer Gina i hat og kabe ind gennem gangdoren; hun har en lagkurv pa armen.)

HJALMAR.
Er du alt der igen, Gina?

GINA.
A ja, en far nok rappe sig.

(saetter kurven pa en stol og tar tojet af.)

HJALMAR.
Sa du indom til Gregers?

GINA.
Jaha, jeg gjorde det. Det ser rigtig vakkert ud derinde; han har fat det svaert pent hos sig med det samme han kommer.

HJALMAR.
Na da?

GINA.
Jo, han vilde jo hjaelpe sig selv, sa han. Sa skulde han nu laegge i ovnen ogsa; og sa har han skruet spjeldet for, sa hele vaerelset er ble't fuldt af rog. Uf, der var en stank, slig at--

HJALMAR.
A nej da.

GINA.
Men sa kommer det bedste; for sa skal han nu slukke, og sa slar han alt vaskevandet ind i ovnen, sa gulvet driver over af det vaerste svineri.

HJALMAR.
Det var da kedeligt.

GINA.

Jeg har nu fat portkønen op til at skure efter ham, den grisen; men der blir ikke værendes der inde for i eftermiddag.

HJALMAR.

Hvor har han så gjort af sig imens?

GINA.

Han gik ud lidt, så han.

HJALMAR.

Jeg var også inde hos ham et øjeblik--efter du var gået.

GINA.

Jeg hørte det. Du har jo bedt ham ind til frokost.

HJALMAR.

Bare sådan en liden smule formiddagsfrokost, forstår du. Det er jo første dagen--; vi kan ikke godt undgå det. Du har vel altid noget i huset.

GINA.

Jeg får jo se at finde lidt.

HJALMAR.

Men lad det endelig ikke bli' for knapt. For Relling og Molvik kommer nok også herop, tror jeg. Jeg traf just Relling på trappen, ser du, og så måtte jeg jo--

GINA.

Na, skal vi ha' de to også?

HJALMAR.

Herre gud,--et par stykker mere eller mindre; det gør da hverken fra eller til.

Gamle EKDAL (åbner sin dør og ser ind).

Hor her, du Hjalmar--(bemærker Gina.) Na så.

GINA.

Er det noget, som bedstefar vil ha'?

EKDAL.

A nej; det kan være det samme. Hm!

(går ind igen.)

GINA (tar kurven).

Pas endelig godt på ham, så han ikke går ud.

HJALMAR.

Ja, ja, det skal jeg nok.--Hor du, Gina; lidt sildesalat vilde være svært bra'; for Relling og Molvik har nok været ude på rangel inat.

GINA.

Bare de ikke kommer for snart over mig, så--

HJALMAR.

Nej visst ikke; gi' du dig tid.

GINA.

Ja ja da; og sa kan jo du fa arbejde lidt imens.

HJALMAR.

Jeg sidder jo og arbejder! Jeg arbejder jo alt, hvad jeg arker!

GINA.

For sa har du det fra handen, ser du.

(hun gar med kurven ud i kokkenet.)

HJALMAR (sidder en stund og pensler pa fotografiet; det gar traegt og med ulyst).

EKDAL (kikker ind, ser rundt om i atelieret og siger daempet):

Har du det travlt, du?

HJALMAR.

Ja, jeg sidder jo her og straeвер med disse billederne--

EKDAL.

Ja ja, gud bevar's--nar du har det sa travlt, sa--. Hm!

(gar ind igen; doren blir staende aben.)

HJALMAR (fortsaetter en stund i taushed; derpa laegger han penselen fra sig og gar hen til doren).

Har du det travlt, far?

EKDAL (brummer indenfor).

Nar du har det travlt, sa har jeg det ogsa travlt. Hm!

HJALMAR.

Ja ja da.

(gar til sit arbejde igen.)

EKDAL (lidt efter, kommer atter frem i doren).

Hm; ser du, Hjalmar, sa svaert travlt har jeg det jo ikke.

HJALMAR.

Jeg synes du sad og skrev.

EKDAL.

For fanden, kan ikke han, Graberg, vente en dags tid eller to? Det star da ikke om livet ved jeg.

HJALMAR.

Nej; og du er da ikke nogen trael heller.

EKDAL.

Og sa var det dette her andet derinde--

HJALMAR.

Ja, det var just det. Vil du kanske derind? Skal jeg lukke op for dig?

EKDAL.

Vilde rigtig ikke vaere af vejen.

HJALMAR (rejser sig).

For sa havde vi det fra handen.

EKDAL.

Just sa, ja. Skal jo vaere faerdig til imorgen tidlig. For det er jo imorgen? Hm?

HJALMAR.

Ja visst er det imorgen.

(Hjalmar og Ekdal skyver hver sin halvdor til side. Morgensolen skinner derind gennem taggluggerne; nogle duer flyver frem og tilbage, andre gar og kurrer pa stilladserne; honsene kagler en gang imellem laengere inde pa loftet.)

HJALMAR.

Na, sa far du ga ivej da, far.

EKDAL (gar indenfor).

Kommer ikke du med?

HJALMAR.

Jo, ved du hvad,--jeg tror naesten--(ser Gina i kokkendoren.) Jeg? Nej, jeg har ikke tid; jeg ma arbejde.-- Men sa var det mekanismen--

(Han traekker i en snor; indefra glider ned et forhaeng, hvis nedre del består af en stribe gammel sejldug, resten, oventil, af et stykke udspaendt fiskegarn. Loftsgulvet er saledes ikke laenger synligt.)

HJALMAR (gar hen til bordet).

Se sa; nu kan jeg da vel fa sidde i fred en stund.

GINA.

Skulde han nu der ind og grassere igen?

HJALMAR.

Var det kanske bedre, om han havde rendt ned til madam Eriksen? (saetter sig.) Er det noget, du vil? Du sa' jo--

GINA.

Jeg vilde bare sporge, om du tror, vi kan daekke frokostbordet her?

HJALMAR.

Ja, her har da vel ikke meldt sig nogen sa tidlig?

GINA.

Nej, jeg venter ikke andre end de to kaeresterne, som skal sidde sammen.

HJALMAR.

Fanden, at ikke de kunde sidde sammen en anden dag!

GINA.

Nej, snille Ekdal, dem har jeg bestilt til efter middag, når du sover.

HJALMAR.

Na, sa er det jo bra'. Ja, sa spiser vi her.

GINA.

Ja ja da; men det haster ikke med at dække endnu; du kan godt bruge bordet en stund til.

HJALMAR.

A jeg synes, du ser, jeg sidder her og bruger bordet alt det jeg kan!

GINA.

For sa er du fri siden, ser du.

(gar ud i kokkenet igen.)

(kort ophold.)

EKDAL (i loftsdoren, indenfor garnet).

Hjalmar!

HJALMAR.

Na?

EKDAL.

Er raed, vi kommer til at flytte vandtrauget lige vel.

HJALMAR.

Ja, det er jo det, jeg har sagt hele tiden.

EKDAL.

Hm--hm--hm.

(gar fra doren igen.)

HJALMAR (arbejder lidt, skotter mod loftet og rejser sig halvt).

(Hedvig kommer ind fra kokkenet.)

HJALMAR (saetter sig hurtig ned igen).

Hvad er det du vil?

HEDVIG.

Jeg vilde bare ind til dig, far.

HJALMAR (lidt efter).

Jeg synes, du gar sadan og snuser omkring. Skal du passe pa kanske?

HEDVIG.

Nej slet ikke det.

HJALMAR.

Hvad tar mor sig til derude nu?

HEDVIG.

A, mor star midt oppe i sildesalaten, hun (gar hen til bordet.) Er det ikke en liden ting, som jeg kunde hjaelpe dig med, far?

HJALMAR.

A nej. Det er bedst, jeg bli'r alene om det alt sammen,-- sa laenge kraefterne slar til. Det har ingen nod, Hedvig; nar bare din far ma fa beholde sin helse, sa--

HEDVIG.

A nej, far; nu skal du ikke snakke sa stygt.

(Hun gar lidt omkring:, standser ved dorabningen og ser ind i loftsrummet.)

HJALMAR.

Hvad er det, han tar sig for, du?

HEDVIG.

Det skal visst bli' en ny vej op til vandtrauget.

HJALMAR.

Aldrig i verden klarer han det pa egen hand! Og sa skal jeg vaere fordomt til at sidde her--!

HEDVIG (gar hen til ham).

Lad mig fa penselen, far; jeg kan nok.

HJALMAR.

A snak; du bare fordaerver ojnene med det.

HEDVIG.

Langt ifra. Kom her med penselen.

HJALMAR (rejser sig).

Ja, det vilde jo ikke vare mere end et minut eller to.

HEDVIG.

Pyt, hvad skulde det sa gore? (tar penselen.) Se sa. (saetter sig.) Og her har jeg et at se efter.

HJALMAR.

Men ikke fordaerv ojnene! Horer du det? Jeg vil ikke ha' noget ansvar; du ma selv ta' ansvaret pa dig,--det siger jeg dig.

HEDVIG (retoucherer).

Ja ja, det skal jeg nok.

HJALMAR.

Du er svaert flink, Hedvig. Bare et par minutter, forstar du.

(Han smyger sig gennem kanten af forhaenget ind pa loftet. Hedvig sidder ved sit arbejde. Hjalmar og Ekdal hores at

disputere derinde.)

HJALMAR (kommer frem indenfor garnet).
Hedvig, a ræk mig den knibetangen, som ligger på hylden. Og
så hugjernet, du. (vender sig indover.) Jo, nu skal du bare
se, far. Lad mig da først få lov til at vise dig, hvorledes
jeg mener det! Hedvig (har hentet det forlangte værktøj fra
reolen og stikker det ind til ham)

HJALMAR.
Så tak. Jo, det var nok godt, jeg kom, du.

(går fra dorabningen; de snedkrer og passiarer derinde.)

HEDVIG (blir stående og ser på dem. En stund efter banker
det på gangdøren; hun lægger ikke mærke til det).

GREGERS WERLE (barhodet og uden overtoj, kommer ind og
standser lidt ved døren).
Hm--!

HEDVIG (vender sig og går imod ham).
God morgen. Vær så god, kom nærmere.

GREGERS.
Tak. (ser mod loftet.) De lader til at have arbejdsfolk i
huset.

HEDVIG.
Nej, det er bare far og bedstefar. Nu skal jeg sige til.

GREGERS.
Nej, nej, gør ikke det; jeg vil heller vente lidt.

(sætter sig i sofaen.)

HEDVIG.
Her er så uryddigt--(vil tage fotografierne bort.)

GREGERS.
Å lad bare ligge. Er det billeder, som skal gøres i stand?

HEDVIG.
Ja, det er lidt, jeg skulde hjælpe far med.

GREGERS.
Lad endelig ikke mig forstyrre Dem.

HEDVIG.
Å nej.

(Hun flytter sagerne hen til sig og sætter sig til at
arbejde; Gregers ser imens på hende i taushed.)

GREGERS.
Har vildanden sovet godt i nat?

HEDVIG.
Jo tak, jeg tror visst det.

GREGERS (vendt mod loftsrummet).
Ved dagslys ser det ganske anderledes ud end igar i maneskin.

HEDVIG.
Ja, det kan vaere sa svaert forskelligt. Om morgenen ser det anderledes ud end om eftermiddagen; og nar det regner, ser det anderledes ud, end nar det er godt vejr.

GREGERS.
Har De lagt maerke til det?

HEDVIG.
Ja, for det ser en jo.

GREGERS.
Holder De ogsa gerne til der inde hos vildanden?

HEDVIG.
Ja, nar det lar sig gore, sa--

GREGERS.
Men De har sagtens ikke sa megen fritid; De gar vel pa skolen.

HEDVIG.
Nej, ikke nu laenger; for far er raed, jeg skal fordaerve ojnene.

GREGERS.
Na, sa laeser han altsa selv med Dem.

HEDVIG.
Far har lovet, at han vilde laese med mig; men han har ikke fat tid til det endnu.

GREGERS.
Men er der da ikke nogen anden, som hjaelper Dem lidt?

HEDVIG.
Jo, det er kandidat Molvik; men han er ikke altid slig, rigtig--sadan--

GREGERS.
Er han fuld da?

HEDVIG.
Han er visst det.

GREGERS.
Na, sa har De jo tid til noget af hvert. Og der inde, der er det vel som en verden for sig selv, der,--kan jeg taenke?

HEDVIG.
Sa rent for sig selv. Og sa er der sa mange underlige ting.

GREGERS.
Sa?

HEDVIG.

Ja, der er store skabe med bøger i; og i mange af de bøgerne er der billeder.

GREGERS.

Aha!

HEDVIG.

Og så er der et gammelt skab med skuffer og klapper i, og et stort ur med figurer, som er til at komme frem. Men det uret går ikke længer.

GREGERS.

Tiden er altså gået ista derinde--hos vildanden.

HEDVIG.

Ja. Og så er der gamle farveskrin og sligt noget; og så alle bøgerne.

GREGERS.

Og de bøgerne læser De vel i?

HEDVIG.

A ja, når jeg kan komme til. Men de fleste er på engelsk; og det skønner jeg ikke. Men så ser jeg på billederne.--Der er en svært stor bog, som hedder "Harrysons History of London"; den er visst 100 år gammel; og den er der så umadelig mange billeder i. Foran står afbildet doden med et timeglas, og en jomfru. Det synes jeg er fælt. Men så er der alle de andre billederne med kirker og slotte og gader og store skibe, som sejler på havet.

GREGERS.

Men sig mig, hvor har De fået alle de rare sagerne fra?

HEDVIG.

A her har engang bodd en gammel sjokaptejn, og han har fort dem hjem. De kaldte ham "den fly vendes Hollaenderen". Og det er underligt; for det var ikke nogen Hollaender.

GREGERS.

Ikke det?

HEDVIG.

Nej. Men så blev han borte tilsidst; og så er alt det blevet stående efter ham.

GREGERS.

Hor, sig mig nu,--når De sidder der inde og ser på billeder, får De så ikke lyst til at komme ud og se på den store rigtige verden selv?

HEDVIG.

Nej da! Jeg vil altid bli' her hjemme og hjælpe far og mor.

GREGERS.

Med at gøre fotografier istand?

HEDVIG.

Nej, ikke med det alene. Aller helst vilde jeg laere at gravere slige billeder, som de, der star i de engelske bogerne.

GREGERS.

Hm; hvad siger Deres far til det?

HEDVIG.

Jeg tror ikke far liker det; for far er sa underlig i sligt. Taenk, han snakker om, at jeg skal laere kurvpletning og strafletning! Men det synes jeg da ikke kan vaere noget.

GREGERS.

A nej, det synes ikke jeg heller.

HEDVIG.

Men far har jo ret i det, at havde jeg laert at flette kurve, sa kunde jeg nu ha' gjort den nye kurven til vildanden.

GREGERS.

Det kunde De, ja; og De var jo ogsa naermest til det.

HEDVIG.

Ja; for det er min vildand.

GREGERS.

Ja, det er jo det.

HEDVIG.

Jaha; jeg ejer den. Men far og bedstefar far lant den sa tidt de vil.

GREGERS.

Sa; hvad bruger de den da til?

HEDVIG.

A, de steller med den og bygger for den, og sadant noget.

GREGERS.

Kan taenke det; for vildanden er vel den aller fornemste der inde.

HEDVIG.

Ja det er hun da; for det er jo en rigtig, vild fugl. Og sa er det sa synd i hende; hun har ingen at holde sig til, hun, stakker.

GREGERS.

Har ingen familje ligesom kaninerne.--

HEDVIG.

Nej. Honsene har jo ogsa sa mange, som de har vaeret kyllinger sammen med; men hun er kommen sa rent bort fra alle sine, hun. Og sa er det jo alt det svaert forunderlige ved vildanden. Der er ingen, som kender hende; og ingen, som ved, hvor hun er fra heller.

GREGERS.

Og sa har hun vaeret pa havsens bund.

HEDVIG (ser flygtig hen pa ham, undertrykker et smil og spor):

Hvorfor siger De havsens bund?

GREGERS.

Hvad skulde jeg ellers sige?

HEDVIG.

De kunde sige havets bund--eller havbunden.

GREGERS.

A, kan jeg ikke lige sa godt sige havsens bund?

HEDVIG.

Jo; men for mig hores det sa underligt, nar andre mennesker siger havsens bund.

GREGERS.

Hvorfor det da? Sig mig hvorfor.

HEDVIG.

Nej, jeg vil ikke; for det er noget sa dumt.

GREGERS.

A nej visst ikke. Sig mig nu, hvorfor De smilte.

HEDVIG.

Det er fordi, at altid, nar jeg sadan med en gang--i en fart--kommer til at huske pa det der inde, sa synes jeg altid, at hele rummet og alt sammen heder "havsens bund".-- Men det er jo sa dumt.

GREGERS.

Det skal De slet ikke sige.

HEDVIG.

Jo, for det er jo bare et loft.

GREGERS (ser fast pa hende).

Er De sa viss pa det?

HEDVIG (forbauset).

At det er et loft!

GREGERS.

Ja, ved De det sa sikkert?

HEDVIG (tier og ser pa ham med aben mund).

(Gina kommer med daekketøj fra kokkenet.)

Gresrers (rejser sig).

Jeg er nok kommet for tidlig over Dem.

GINA.

Aet steds ma De jo vaere; og nu er det snart faerdig ogsa. Ryd af bordet, Hedvig.

(Hedvig ryder op; hun og Gina dækker under det følgende.
Gregers sætter sig i lænestolen og blader i et album.)

GREGERS.
Jeg horer, De kan retouchere, fru Ekdal.

GINA (med et sideblik).
Jaha, jeg kan det.

GREGERS.
Det traf sig da rigtig heldigt.

GINA.
Hvorledes heldig?

GREGERS.
Siden Ekdal blev fotograf, mener jeg.

HEDVIG.
Mor kan ogsa fotografere.

GINA.
A ja, jeg har nok fat laere mig til den kunsten.

GREGERS.
Sa er det kanske Dem, som driver forretningen?

GINA.
Ja, nar ikke Ekdal har tid selv, sa--

GREGERS.
Han er sagtens sa opta't af sin gamle far, han, kan jeg taenke.

GINA.
Ja, og sa er det da ikke noget for en slig mand, som Ekdal, at ga her og ta' potraetter af kreti og preti.

GREGERS.
Det synes jeg ogsa; men nar han nu engang er slat ind pa den vejen, sa--

GINA.
Herr Werle kan da vel taenke sig det, at Ekdal ikke er som en af de almindelige fotograferne.

GREGERS.
Na sa alligevel! Men--?

(Et skud fyres af inde pa loftet.)

GREGERS (farer op).
Hvad er det!

GINA.
Uf, nu skyder de igen!

GREGERS.
Skyder de ogsa?

HEDVIG.

De gar pa jagt.

GREGERS.

Hvad for noget! (henne ved loftsdoren.) Gar du pa jagt, Hjalmar?

HJALMAR (indenfor garnet).

Er du kommen? Det vidste jeg ikke af; jeg var sa opta't--.
(tu Hedvig.) Og du, som ikke siger os til!

(kommer ind i atelieret.)

GREGERS.

Gar du og skyder inde pa loftet?

HJALMAR (viser en dobbeltlobet pistol).

A, det er bare med denne her.

GINA.

Ja, du og gamle-far kommer nok engang til at gore en ulykke med den pigstolen.

HJALMAR (aergerlig).

Jeg tror, jeg har sagt, at et sadant skydevaben heder en pistol.

GINA.

A, det er da ikke stort bedre, det, synes jeg.

GREGERS.

Sa du er altsa ble't jaeger, du ogsa, Hjalmar?

HJALMAR.

Bare lidt kaninjagt en gang imellem. Det er mest for fars skyld, kan du skonne.

GINA.

Mandfolk er nu sa underlige, de; de skal altid ha' noget at dividere sig med.

HJALMAR (arrig).

Ja rigtig, ja; vi skal altid ha' noget at divertere os med.

GINA.

Ja det er jo akkurat det jeg siger.

HJALMAR.

Na; hm! (tu Gregers.) Jo, ser du, og sa traeffter det sig sa heldigt, at loftet ligger slig til, at ingen kan hore det, nar vi skyder. (laegger pistolen pa den overste reolhylde.) Ikke ror pistolen, Hedvig! Det ene lobet er ladt; husk pa det.

GREGERS (ser ind gennem garnet).

Jagtgevaer har du ogsa, ser jeg.

HJALMAR.

Det er fars gamle gevaer. Det kan ikke skydes med laenger; for der er noget galt fat med lasen. Men det er ganske morsomt at ha' det alligevel; for vi kan ta' det fra hinanden og gore det rent en gang imellem og smore det med benfedt og skrue det sammen igen--. Ja, det er jo mest far, som pusler med sligt noget.

HEDVIG (henne ved Gregers).
Nu kan De da rigtig se vildanden.

GREGERS.
Jeg star just og ser pa den. Hun haenger lidt med den ene vingen, synes jeg.

HJALMAR.
Na, det er da ikke sa underligt; hun har jo vaeret skamskudt.

GREGERS.
Og sa slaeber hun lidt pa foden. Eller er det ikke sa?

HJALMAR.
Kanske en bitte liden smule.

HEDVIG.
Ja, for det var den foden, som hunden bed hende i.

HJALMAR.
Men hun har slet ingen lyde og men for resten; og det er virkelig maerkvaerdigt for en, som har fat en ladning haggel i kroppen og som har vaeret mellem hundetaender--

GREGERS (med et ojekast til Hedvig).
--og som har vaeret pa havsens bund--sa laenge.

HEDVIG (smiler).
Ja.

GINA (steller ved bordet).
Den velsignede vildanden, ja. Den gores der da krusifikser nok for.

HJALMAR.
Hm;--er det snart daekket kanske?

GINA.
Ja straks pa timen. Hedvig, nu ma du komme og hjaelpe mig.

(Gina og Hedvig gar ud i kokkenet.)

HJALMAR (halv hojt).
Jeg tror ikke, det er vaerdt, du star der og ser pa far; han liker det ikke.

GREGERS. (gar fra loftsdoeren).

HJALMAR.
Og sa er det bedst jeg staenger, for de andre kommer ind. (skrammer med haendeme.) Hysch--hysch; Vil I vaek med jer! (i det han hejser forhaenget op og traekker doeren sammen.)

Disse her remedierne er min egen opfindelse. Det er virkelig ganske morsomt at ha' sligt noget at stille med og gore i stand, nar det gar i stykker. Og sa er det desuden aldeles nødvendigt, ser du; for Gina vil ikke gerne ha' kaniner og hons ind i atelieret.

GREGERS.

Nej, nej; og det er kanske din kone, som star for styret her?

HJALMAR.

Jeg overlader hende i almindelighed de lobende forretninger; for sa kan jeg imens ty ind i dagligstuen og taenke over de ting, som vigtigere er.

GREGERS.

Hvad er det egentlig for ting, du Hjalmar?

HJALMAR.

Jeg undrer mig over, at du ikke har spurgt om det for. Eller kanske du ikke har hort tale om opfindelsen?

GREGERS.

Opfindelsen? Nej.

HJALMAR.

Sa? Du har ikke det? A nej, der oppe i skogtrakterne og odemarkerne--

GREGERS.

Du har altsa gjort en opfindelse!

HJALMAR.

Ikke ganske gjort den endnu; men jeg holder pa med det. Du kan jo nok taenke dig, at da jeg beslutted at offre mig for fotografien, sa var det ikke for at ga her og ta' portraetter af alskens hverdagsmennesker.

GREGERS.

Nej, nej, det sa' ogsa din kone nu nylig.

HJALMAR.

Jeg svor, at skulde jeg vie mine kraeften til den handtering, sa skulde jeg ogsa haeve den sa hojt, at den blev bade til en kunst og til en videnskab. Og sa beslutted jeg at gore den maerkelige opfindelsen.

GREGERS.

Og hvad består sa den opfindelsen i? Hvad gar den ud pa?

HJALMAR.

Ja, kaere, du ma ikke sporge saledes om enkeltheder endnu. Det tar tid, ser du. Og sa skal du ikke tro det er forfaengelighed, som driver mig. Jeg arbejder visselig ikke for min egen skyld. A nej, det er livsopgaven, som star for mig nat og dag.

GREGERS.

Hvilken livsopgave da?

HJALMAR.
Glemmer du gubben med solvharet?

GREGERS.
Din stakkers far; ja, men hvad kan du egentlig gøre for ham?

HJALMAR.
Jeg kan opvække hans selvfølelse fra de døde, i det jeg hæver det ekdalske navn til ære og værdighed igen.

GREGERS.
Det er altså din livsopgave.

HJALMAR.
Ja. Jeg vil redde den skibbrudne mand. For skibbrud led han allerede da uvejret brød los over ham. Da disse forfærdelige undersøgelserne stod på, var han ikke længere sig selv. Pistolen der henne, du,--den, som vi bruger til at skyde kaniner med,--den har spillet en rolle i den ekdalske slægts tragedie.

GREGERS.
Pistolen! Så?

HJALMAR.
Da dommen var afsagt og han skulde sættes fast,--da havde han pistolen i sin hand--

GREGERS.
Havde han--!

HJALMAR.
Ja; men han turde ikke. Han var fejt. Så forkommet, så ruineret på sjælen var han ble't allerede dengang. A, kan du begribe det? Han, en militær, han, som havde skudt ni bjørne, og som stammede ned fra to oberstløjtnanter,--ja, fra den ene efter den anden, naturligvis--. Kan du begribe det, Gregers?

GREGERS.
Ja, jeg begriber det godt.

HJALMAR.
Jeg ikke. Og så greb pistolen atter ind i vor slægts historie. Da han havde fat den gra klædning på og sad under las og lukke,--a, det var forfærdelige tider for mig, kan du tro. Jeg havde rullegardinerne nede for begge mine vinduer. Når jeg kikked ud, så jeg, at solen skinned som den plejer. Jeg begreb det ikke. Jeg så menneskene gå på gaden og le og snakke om ligegyldige ting. Jeg begreb det ikke. Jeg syntes, at hele tilværelsen måtte stå stille ligesom under en solformørkelse.

GREGERS.
Slig folte jeg det også, da mor var død.

HJALMAR.
I en sådan stund havde Hjalmar Ekdal pistolen rettet mod sit

eget bryst.

GREGERS

Du taenkte ogsaa paa at--!

HJALMAR.

Ja.

GREGERS.

Men du skod ikke?

HJALMAR.

Nej. I det afgørende ojeblik vandt jeg sejr over mig selv. Jeg blev i live. Men du kan tro, der horer mod til at vaelge livet under de vilkar.

GREGERS.

Ja, det er som man tar det.

HJALMAR.

Jo, ubetinget, du. Men det var bedst sa; for nu gor jeg snart opfindelsen; og da tror doktor Relling, ligesom jeg, at far kan fa lov til at baere uniformen igen. Jeg vil fordre det som min eneste lon.

GREGERS.

Sa det er det med uniformen, som han--?

HJALMAR.

Ja, det er det, han mest higer og stunder efter. Du kan ikke forestille dig, hvorledes det skaerer mig i hjertet for ham. Hver gang vi fejrer en liden familjefest--som Ginas og min bryllupsdag, eller hvad det nu kan vaere--da traeder oldingen her ind ifort sin lojtnantsuniform fra lykkens dage. Men banker det sa bare paa gangdoren,--for han tor jo ikke vise sig for fremmede, ved du,--da piler han ind i sit kammers igen, sa fort som de gamle ben vil baere ham. Slikt er sonderlidende for et sonnehjerte at se paa, du!

GREGERS.

Hvad tid omtrent tror du den opfindelsen kan bli' faerdig?

HJALMAR.

Nej, herre gud, du ma ikke sporge mig om sadanne enkeltheder som tiden. En opfindelse, det er noget, som en ikke helt og holdent er herre over selv. Det kommer for en stor del an paa inspirationen,--paa en indskydelse,--og det er naesten umulig paa forhand at beregne, hvad tid den indtraeder.

GREGERS.

Men fremad gar det da vel?

HJALMAR.

Ja visst gar det fremad. Jeg tumler hver eneste dag med opfindelsen; den fylder mig. Hver eftermiddag, nar jeg har spist, lukker jeg mig inde i dagligstuen, hvor jeg kan gruble i ro. Men man ma bare ikke jage paa mig; for det nytter ikke til noget; det siger Relling ogsaa.

GREGERS.

Og du synes ikke, at alle de anstalterne der inde på loftet dra'r dig bort og spreder dig for meget?

HJALMAR.

Nej, nej, nej; tvert imod. Du må ikke sige noget sadant. Jeg kan da ikke evig og altid gå her og hænge over de samme anstrængende tanker. Jeg må ha' noget ved siden af, som kan fylde ventetiden ud. Inspirationen, indskydelsen, ser du,--når den kommer, så kommer den alligevel.

GREGERS.

Min kære Hjalmar, jeg tror næsten, du har noget af vildanden i dig.

HJALMAR.

Af vildanden? Hvorledes det, mener du?

GREGERS.

Du har dukket under og bidt dig fast i bundgræsset.

HJALMAR.

Sigter du måske til det næsten dodbringende skud, som har rammet far i vingen--og mig også?

GREGERS.

Ikke nærmest til det. Jeg vil ikke sige, at du er skamskudt; men du er kommet ud i en forgiftig sump, Hjalmar; du har fat en snigende sot i kroppen, og så er du gået tilbunds for at dø i mørke.

HJALMAR.

Jeg? Dø i mørke! Nej, ved du hvad, Gregers, du skal virkelig lade være med slikt snak.

GREGERS.

Vær bare rolig; jeg skal nok se at få dig op igen. For jeg har også fat en livsopgave nu, ser du; jeg fik den i går.

HJALMAR.

Ja det kan gerne være; men du skal bare lade mig bli udenfor. Jeg kan forsikre dig, at--fraregnet min let forklarlige melankoli naturligvis--så befinder jeg mig så vel, som noget menneske kan ønske det.

GREGERS.

At du det gør, det kommer også af forgiften.

HJALMAR.

Nej, kære snille Gregers, snak nu ikke mere om sot og forgift; jeg er slet ikke vant til den slags samtaler; i mit hus snakker man aldrig til mig om uhyggelige ting.

GREGERS.

Nej, det skal du nok få mig til at tro.

HJALMAR.

Nej, for jeg har ikke godt af det. Og her er ingen sumpluft,

som du udtrykker dig. I den fattige fotografers hjem er taget lavt, det ved jeg nok,--og mine kar er ringe. Men jeg er en opfinder, du,--og jeg er familjeforsorger tillige. Det bærer mig oppe over de små vilkår.--Ah, der kommer de med frokosten!

(Gina og Hedvig bringer olflasker, brændevinskaraffel, glasse og andet tilbehør. I det samme kommer Relling og Molvik ind fra gangen; de er begge uden hat og overtoj; Molvik er sortklædt.)

GINA (sætter sagerne på bordet).
Na, de to kommer da rigtig til rette tid.

RELLING.
Molvik bildte sig ind, at han kunde lugte sildesalat, og så var han ikke til at holde.--Godmorgen for anden gang, Ekdal.

HJALMAR.
Gregers, må jeg forestille dig kandidat Molvik; doktor--, ja, Relling kender du jo?

GREGERS.
Ja, så loselig.

RELLING.
A, det er herr Werle junior. Ja, vi to har været i totterne på hinanden oppe på Hojdalsværket. De er nok netop flyttet ind?

GREGERS.
Jeg flyttede ind nu imorges.

RELLING.
Og nedenunder bor Molvik og jeg, så De har ikke langt til doktor og prest, om De skulde få brug for slige nogen.

GREGERS.
Tak, det kunde nok hænde; for igar var vi tretten til bords.

HJALMAR.
A, kom nu ikke ind på det uhyggelige igen!

RELLING.
Du kan ta' det med ro, Ekdal; for dig træffer det s'gu ikke.

HJALMAR.
Det vil jeg ønske for min familjes skyld. Men la' os nu sætte os og spise og drikke og være glade.

GREGERS.
Skal vi ikke vente på din far?

HJALMAR.
Nej, han vil ha' sit ind til sig siden. Kom så!

(Herrerne sætter sig; til frokostbordet, spiser og drikker.
Gina og Hedvig går ud og ind og varter op.)

RELLING.
Igar var Molvik stygt pa stovlerne, fru Ekdal.

GINA.
Sa? Igar igen?

RELLING.
Horte De ham ikke, da jeg kom hjem med ham mat?

GINA.
Nej, jeg kan ikke sige det.

RELLING.
Det var bra'; for inat var Molvik fael.

GINA.
Er det sandt, Molvik?

Molvik.
La' os sla en streg over nattens haendelser. Sligt afhaenger jo ikke af mit bedre jeg.

RELLING (til Gregers).
Det kommer over ham som en indskydelse; og sa ma jeg ud med ham pa rangel. For kandidat Molvik er daemonisk, ser De.

GREGERS.
Daemonisk?

RELLING.
Molvik er daemonisk, ja.

GREGERS.
Hm.

RELLING.
Og daemoniske naturer er ikke skabt til at ga lige pa benene gennem verden; de ma ud pa afveje en gang iblandt.--Na, og De holder altsa ud der oppe pa det faele svarte vaerket endnu?

GREGERS.
Jeg har holdt ud indtil nu.

RELLING.
Og fik De sa inkasseret den fordringen, De gik omkring med?

GREGERS.
Fordringen? (forstar ham.) Na sa.

HJALMAR.
Har du inkasseret fordringer, Gregers?

GREGERS.
A snak.

RELLING.
Jo samaend har han sa; han gik omkring i alle husmandshytterne og praesenterede noget, som han kaldte "den

ideale fordring".

GREGERS.

Jeg var ung dengang.

RELLING.

De har ret i det; De var svært ung. Og den ideale fordringen --den fik De da aldrig honoreret så længe jeg var der oppe.

GREGERS.

Ikke siden heller.

RELLING.

Na, så er De vel blevet så klog at slå lidt af på beløbet da, kan jeg tænke.

GREGERS.

Aldrig når jeg står foran et ægte, virkeligt menneske.

HJALMAR.

Nej, det synes jeg jo er ganske rimeligt.--Lidt smør, Gina.

RELLING.

Og så et stykke flæsk til Molvik.

Molvik.

Uh, ikke flæsk!

(Det hanker på loftsdøren.)

HJALMAR.

Luk op, Hedvig; far vil ud.

(Hedvig går hen og åbner på klem; gamle Ekdal kommer ind med et friskt kaninskind; hun lukker efter ham.)

EKDAL.

God morgen, mine herrer! Har haft god jagt idag. Har skudt en stor en.

HJALMAR.

Og så har du fladd den for jeg kom--!

EKDAL.

Har saltet den også. Det er godt, mørt kød, det kaninkodet; og så er det sødt; smager som sukker. God appetit, mine herrer!

(går ind i sit værelse.)

MOLVIK (rejser sig).

Undskyld--; jeg kan ikke--; jeg må ned som snarest--

RELLING.

Drik sodavand, menneske!

MOLVIK (skynder sig).

Uh--uh!

(ud gennem gangdoren.)

RELLING (til Hjalmar).

Lad os tomme en dram for den gamle jægersmand.

HJALMAR (klinker med ham).

For idraetsmanden på gravens bred, ja.

RELLING.

For den grahaerdede-- (drikker.) Ja, sig mig,--er det grat har, han har, eller er det hvidt?

HJALMAR.

Det er visst så midt imellem; for resten har han nok ikke ret mange harstra igen på sin isse.

RELLING.

Na, med forlorent kommer man også igennem verden. Ja, du er da i grunden en lykkelig mand, du Ekdal; du har denne vakkre livsopgaven at stræve for--

HJALMAR.

Og jeg stræver også, kan du tro.

RELLING.

Og så har du din flinke kone, som lunter så lunt ud og ind på filtsko og vagter i hofterne og hygger og stiller for dig.

HJALMAR.

Ja, Gina--(nikker til hende.) du er en bra' ledsagerinde, at ha' med på livsvejen, du.

GINA.

A sid nu ikke der og ressenser om mig.

RELLING.

Og så din Hedvig, du Ekdal?

HJALMAR (bevæget).

Barnet, ja! Barnet først og fremst. Hedvig, kom hid til mig. (stryger hende over haret.) Hvad er det for en dag imorgen, du?

HEDVIG (rusker i ham).

A nej, du skal ikke sige noget, far!

HJALMAR.

Det stinger mig som en kniv igennem hjertet, når jeg tænker på, at det skal bli' så ringe; bare en liden festlig tilstelning inde på loftet--

HEDVIG.

A men det blir just dejligt, det!

RELLING.

Og vent så bare til den mærkelige opfindelsen kommer til verden, Hedvig!

HJALMAR.

Ja da--da skal du se! Hedvig, jeg har besluttet at sikre din fremtid. Du skal fa det godt sa laenge du lever. Jeg vil forlange noget for dig, et eller andet. Det skal vaere den fattige opfinders eneste lon.

HEDVIG (hvisker med armen om hans hals).

A du snille, snille far!

RELLING (til Gregers).

Na, synes De ikke ganske bra' om det, til en forandring, at sidde ved et godt besat bord i en lykkelig familjekreds?

HJALMAR.

Ja, disse timer ved bordet saetter jeg virkelig pris pa.

GREGERS.

Jeg, for min del, trives ikke i sumpluft.

RELLING.

Sumpluft?

HJALMAR.

A kom nu ikke med den snak igen!

GINA.

Her er, ved gud, ingen sumplugt, herr Werle; for jeg lufter samaend ud hver evige dag.

GREGERS (gar fra bordet).

Den stank, jeg mener, den lufter De visst ikke ud.

HJALMAR.

Stank!

GINA.

Ja, hvad synes du, Ekdal!

RELLING.

Om forladelse,--det skulde vel ikke vaere Dem selv, som bringer stanken med der oppe fra gruberne?

GREGERS.

Det kunde ligne Dem at kalde for stank, hvad jeg bringer ind i huset.

RELLING (gar hen til ham).

Hor, herr Werle junior, jeg har Dem staerkt mistaenkt for, at De gar med "den ideale fordring" uforkortet i baglommen endnu.

GREGERS.

I brystet gar jeg med den.

RELLING.

Ja, hvor fanden De sa har den, sa vil jeg ikke ra' Dem til at spille inkassator her, sa laenge jeg er inde.

GREGERS.
Og hvis jeg gør det alligevel?

RELLING.
Så kommer De på hodet ned over trapperne; nu ved De det.

HJALMAR (rejser sig).
Nej men, Relling!

GREGERS.
Ja, kast De mig bare ud--.

GINA (går imellem dem).
Det får De ikke lov til, Relling. Men det må jeg sige Dem, herr Werle, at De, som gjorde alt det fæle inde i kakkelovnen Deres, De skulde ikke komme til mig og snakke om stank.

(Det banker på gangdøren.)

HEDVIG.
Mor, der er nogen, som banker.

HJALMAR.
Se så; nu skal vi ha' det rend også!

GINA.
Lå' bare mig--. (går hen og åtmer daren, studser, farer sammen og viger tilbage.) Ah! Uf da!

(Grosserer Werle, i pelsfrakke, træder et skridt indenfor.)

WERLE.
Be'r undskyldt; men min søn skal nok bo her i huset.

GINA (svælger vejret).
Ja.

HJALMAR (går nærmere).
Vil ikke herr grossererens være så artig--?

WERLE.
Tak; jeg ønsker blot at tale med min søn.

GREGERS.
Ja, hvad godt? Her står jeg.

WERLE.
Jeg ønsker at tale med dig i dit værelse.

GREGERS.
I mit værelse--na--

(vil gå.)

GINA.
Nej, der er, ved gud, ikke i den stand at--

WERLE.

Na, sa ude pa gangen da; jeg onsker en samtale under fire
ojne.

HJALMAR.

Det kan ske her, herr grosserer. Kom ind i dagligstuen,
Relling.

(Hjalmar og Relling gar ind til hojre; Gina tar Hedvig med
sig ud i kokkenet.)

GREGERS (efter et kort ophold).

Ja, nu er vi altsa under fire ojne.

WERLE.

Du lod falde nogen yttringer igar aftes--. Og sasom du nu
har lejet dig ind hos Ekdals, sa ma jeg naesten formode, at
du har et eller andet i sinde imod mig.

GREGERS.

Jeg har i sinde at abne Hjalmar Ekdals ojne. Han skal se sin
stilling, som den er;--det er det hele.

WERLE.

Er det den livsopgaven, du talte om igar?

GREGERS.

Ja. Du har ikke levnet mig nogen anden.

WERLE.

Er det da mig, som har forkvaklet dit sind, Gregers.

GREGERS.

Du har forkvaklet hele mit liv. Jeg taenker ikke pa alt det
med mor--. Men det er dig, jeg kan takke for, at jeg gar og
jages og nages under en skyldbetyngt samvittighed.

WERLE.

Aha, det er samvittigheden, som det er galt fat med.

GREGERS.

Jeg skulde ha tradt op imod dig dengang, der blev stillet
snarer for lojtnant Ekdal. Jeg skulde ha' advaret ham; for
jeg aned nok, hvor det vilde baere hen.

WERLE.

Ja, da burde du sandelig ha' talt.

GREGERS.

Jeg voved mig ikke til det; sa fejj og forskraemt var jeg.
Jeg var sa usigelig raed for dig--bade dengang og laenge
bagefter.

WERLE.

Den raedsel er gat over nu, lader det til.

GREGERS.

Det er den heldigvis. Hvad der er forbrudt imod gamle Ekdal,
bade af mig og af--andre, det kan aldrig bodes pa; men
Hjalmar kan jeg fri ud af al den logn og fortielse, som han

her holder pa at ga til grunde i.

WERLE.

Tror du, at du vilde gore en god gerning med det?

GREGERS.

Det tror jeg da sa trostig.

WERLE.

Du mener kanske, at fotograf Ekdal er den mand, at han vilde takke dig til for en slig venskabstjeneste?

GREGERS.

Ja! Den mand er han.

WERLE.

Hm,--vi far se.

GREGERS.

Og desuden--skal jeg bli' ved at leve laenger, sa ma jeg se at finde helsebod for min syge samvittighed.

WERLE.

Den blir aldrig frisk. Din samvittighed har vaeret sygelig lige fra barnearene. Det er en arvelod fra din mor, Gregers; --den eneste arv, hun efterlod dig.

GREGERS (med et hansk halvsmil).

Har du endnu ikke kunnet fordoje den tort, at du regned galt, da du trode, du skulde fa formue med hende?

WERLE.

Lad os ikke komme ind pa uvedkommende ting.--Holder du altsa fast ved det forsaet, at lede fotograf Ekdal ind pa et spor, som du formoder er det rigtige?

GREGERS.

Ja; det forsaet holder jeg fast ved.

WERLE.

Na, sa kunde jeg jo ha' sparet min gang her op. For da nytter det vel ikke at sporge dig, om du vil flytte hjem til mig igen?

GREGERS.

Nej.

WERLE.

Og ind i firmaet gar du vel ikke heller?

GREGERS.

Nej.

WERLE.

Godt. Men da jeg nu agter at indga nyt aegteskab, sa vil boet bli' skiftet imellem os.

GREGERS (hurtigt)-

Nej; det onsker jeg ikke.

WERLE.
Du ønsker det ikke?

GREGERS.
Nej, jeg tor ikke det for min samvittigheds skyld.

WERLE (lidt efter).
Rejser du op til værket igen?

GREGERS.
Nej; jeg betragter mig som udtradt af din tjeneste.

WERLE.
Men hvad vil du da sla ind pa?

GREGERS.
Bare lose min livsopgave; ikke noget andet.

WERLE.
Na, men siden da? Hvad vil du sa leve af?

GREGERS.
Jeg har lagt lidt op af min lon.

WERLE.
Ja hvor laenge vil det forsla!

GREGERS.
Jeg taenker, det forslar min tid ud.

WERLE.
Hvad skal det sige?

GREGERS.
Nu svarer jeg ikke pa mere.

WERLE.
Farvel da, Gregers.

GREGERS.
Farvel.

(Grosserer Werle gar.)

HJALMAR (kikker ind).
Nu gik han jo?

GREGERS.
Ja.

(Hjalmar og Relling kommer ind. Gina og Hedvig kommer ogsa, fra kokkenet.)

RELLING.
Den frokosten, den gik da i vasken.

GREGERS.
Tag pa dig, Hjalmar; du ma ga en lang tur med mig.

HJALMAR.

Ja gerne det. Hvad var det, din far vilde? Var det noget om mig?

GREGERS.

Kom bare. Vi ma snakke lidt sammen. Jeg gar ind og traekker frakken pa.

(ud gennem gangdoren.)

GINA.

Du skulde ikke ga ud med ham, Ekdal.

RELLING.

Nej gor ikke det, du; bliv hvor du er.

HJALMAR (tar sin hat og yderfrakke).

Hvad for noget! Nar en ungdomsven foler det behov at abne sig for mig i enrum--!

RELLING.

Men, for fanden,--skonner du da ikke, at fyren er gal, forrykt, forstyrret!

GINA.

Ja, der kan du bare hore. Hans mor havde ogsa slige fysiske raptusser iblandt.

HJALMAR.

Desto mere traenger han til en vens arvagne oje. (til Gina.)
Lad endelig middagsmaden vaere faerdig i god betids. Farvel sa laenge.

(gar ud gennem gangdoren.)

RELLING.

Det er da ogsa en ulykke, at ikke det menneske gik til helvede ned i en af Hojdalsgruberne.

GINA.

Joss',--hvorfor siger De det da?

RELLING (mumler).

A jo, for jeg har nu sa mine funderinger.

GINA.

Tror De, at unge Werle er rigtig gal?

RELLING.

Nej desvaerre; han er ikke galere end folk plejer vaere. Men en sygdom har han rigtignok i kroppen.

GINA.

Hvad er det for noget, som fejler ham da?

RELLING.

Jo, det skal jeg sige Dem, fru Ekdal. Han lider af en akut retskaffenhedsfeber.

GINA.
Retskaffenhedsfeber?

HEDVIG.
Er det en slags sygdom, det?

RELLING.
Jaha; det er en national sygdom; men den optraeder kun sporadisk, (nikker tu Gina.) Tak for maden!

(han gar ud gennem gangdoren.)

GINA (driver i uro hen over gulvet).
Uf, den Gregers Werle,--det har altid vaer't en fael fisk.

HEDVIG (star ved bordet og ser forskende pa hende).
Dette her synes jeg er underligt.

* * * * *

FJERDE AKT.

(Hjalmar Ekdals atelier. Der har nylig vaeret fotograferet; et apparat med klaede over, et stativ, et par stole, en konsol og deslige star fremme pa gulvet. Eftermiddagsbelysning; solen er ved at ga bort; noget senere begynder det at morkne.)

(Gina star i den abne gangdor med en liden kasse og en vad glasplade i handen og taler med nogen udenfor.)

GINA.
Ja, ganske bestemt. Nar jeg lover noget, sa holder jeg det ogsa. Pa mandag skal det forste dusinet vaere faerdig.-- Farvel, farvel!

(Man harer nogen ga ned af trapperne. Gina lukker doren, stikker pladen ind i kassen og saetter denne ind i det tildaekkede apparat.)

HEDVIG (kommer ind fra kokkenet).
Gik de nu?

GINA (rydder op).
Ja, gud ske lov, nu blev jeg da endelig af med dem.

HEDVIG.
Men kan du skonne, at ikke far er kommet hjem endnu?

GINA.
Er du viss pa, at han ikke er nede hos Relling?

HEDVIG.

Nej, der er han ikke; jeg floj ned kokkenvejen og spurte nu nylig.

GINA.

Og sa star vel maden og blir kold for ham ogsa.

Hedvig

Ja taenk,--far, som altid passer sa rigtig pa at komme hjem til middag!

GINA.

A, nu kommer han snart, skal du se.

HEDVIG.

Ja gid han bare vilde komme; for, jeg synes, her er ble't sa underligt.

GINA (raber).

Der er han!

(Hjalmar Ekdal kommer ind geflnem gangdoren.)

HEDVIG (imod ham).

Far! A nej, slig, som vi har ventet pa dig!

GINA (skotter hen).

Du blev da svaert laenge borte, Ekdal.

HJALMAR (uden at se pa hende).

Jeg blev noget laenge, ja.

(Han traekker yderfrakken af; Gina og Hedvig vil hjaelpe ham; han afvaerger det.)

GINA.

Har du kanske spist med Werle?

HJALMAR (haenger frakken op).

Nej.

GINA (gar mod kokkendoren).

Sa skal jeg saette maden ind til dig.

HJALMAR.

Nej; lad maden vaere. Jeg spiser ikke nu.

HEDVIG (gar naermere).

Er det ikke bra' med dig, far?

HJALMAR.

Bra'? A jo, sa talelig. Vi gik en anstraengende tur sammen, Gregers og jeg.

GINA.

Det skulde du ikke gore, Ekdal; for det er du ikke vant til.

HJALMAR.

Hm; der er mangt og meget, som en mand far vaenne sig til i

denne verden, (driver nat omkring.) Har her været nogen, mens jeg var ude?

GINA.
Ikke andre end de to kæresterne.

HJALMAR.
Ingen nye bestillinger?

GINA.
Nej, idag ikke.

HEDVIG.
Du skal se, der kommer nok nogen imorgen, far.

HJALMAR.
Gid det var så vel; for imorgen tænker jeg at ta' fat med hele mit alvor.

HEDVIG.
Imorgen! Nej men husker du da ikke, hvad det er for en dag imorgen?

HJALMAR.
Na, det er jo sandt-- . Ja, så i overmorgen da. Herefter vil jeg gøre al ting selv; jeg vil være ganske alene om hele arbejdet.

GINA.
Nej men hvad skal da det være til, Ekdal? Det er jo bare at gøre dig livet surt. Jeg passer nok fotograferingen, jeg; og så blir du ved at stille med opfindelsen.

HEDVIG.
Og så med vildanden, far,--og med alle honsene og kaninerne og--!

HJALMAR.
Snak ikke til mig om det tojeri! Fra imorgen af sætter jeg aldrig mere min fod der inde på loftet.

HEDVIG.
Ja men, far, du lofte, mig jo, at imorgen skulde der bli' tilstelning--

HJALMAR.
Hm, det er sandt. Na, så fra i overmorgen da. Den fordomte vildanden skulde jeg helst ha' lyst til at vri' halsen om på!

HEDVIG (skriger).
Vildanden!

GINA.
Nu har jeg da aldrig hørt sligt!

HEDVIG (rusker i ham).
Nej men, far,--det er jo min vildand!

HJALMAR.

Derfor gor jeg det heller ikke. Jeg har ikke hjerte til det, --ikke hjerte til det for din skyld, Hedvig. Men jeg foler sa inderlig dybt, at jeg burde gore det. Jeg burde ikke tale under mit tag en skabning, som har vaeret i de haender.

GINA.

Men, herre gud, fordi om gamlefar har fat den af denne her sjofle Pettersen, sa--

HJALMAR (driver omkring).

Der er visse krav--. Hvad skal jeg kalde de krav? Lad mig sige--ideale krav,--visse fordringer, som en mand ikke kan saette til side, uden at han tar skade pa sin sjael.

HEDVIG (gar efter ham).

Men taenk, vildanden,--den stakkers vildanden!

HJALMAR (standser).

Du horer jo, jeg skaner den--for din skyld. Der skal ikke krummes et har pa--; na, som sagt, jeg skaner den. For der er jo ogsa større opgaver, end som sa, at ta' fat pa. Men nu skulde du ga ud lidt, som du plejer, Hedvig; nu er det sa passelig skummert for dig.

HEDVIG.

Nej, jeg bryr mig ikke om at ga ud nu.

HJALMAR.

Jo, gor det; jeg synes, du myser sa med ojnene; du har ikke godt af alle disse dampene her inde. Her er dump luft under dette tag.

HEDVIG.

Ja, ja da, sa lober jeg ned kokkentrappen og gar indover en liden stund. Kaben og hatten--? A, det ligger inde hos mig selv. Far,--du ma da endelig ikke gore vildanden noget ondt, mens jeg er ude.

HJALMAR.

Ikke en fjaer skal der ribbes af dens hode. (trykker hende til sig.) Du og jeg, Hedvig,--vi to--! Na, ga bare, du.

(Hedvig nikker til foraeldrene og gar ud gennem kokkenet.)

HJALMAR (gar omkring uden at se op).

Gina.

GINA.

Ja?

HJALMAR.

Fra imorgen af--eller, lad os sige fra iovermorgen af--kunde jeg ha' lyst til at fore husholdningsbogen selv.

GINA.

Vil du nu fore husholdningsbogen ogsa?

HJALMAR.

Ja, eller ta' rede pa indkomsterne i al fald.

GINA.

A gud hjaelpe os, det er nok snart bestilt.

HJALMAR.

En skulde ikke tro det; for jeg synes, du far pengene til at strække sa maerkvaerdig langt. (standser og ser pa hende.)
Hvorledes gar det til?

GINA.

Det er fordi jeg og Hedvig behøver sa lidet.

HJALMAR.

Er det sandt, at far blir sa rundelig betalt for den arkskrivningen hos grosserer Werle?

GINA.

Jeg ved ikke, om det er sa rundelig. Jeg kender ikke prisen pa sligt noget.

HJALMAR.

Na, hvad far han da sa omtrent? Lad mig hore!

GINA.

Det er sa forskelligt; det blir vel omtrent det, han koster os, og sa en liden lommeskilling.

HJALMAR.

Det han koster os! Og det har du ikke sagt mig for!

GINA.

Nej, det kunde jeg da ikke; du var jo sa glad, fordi du trodde, at han fik altingen af dig.

HJALMAR.

Og sa far han det fra grosserer Werle!

GINA.

A ja, grossereren har da nok at ta' af, han.

HJALMAR.

Lad mig fa lampen taendt!

GINA (taender).

Og sa kan vi jo ikke vide, om det er grossereren selv; det kan jo godt vaere Graberg--

HJALMAR.

Hvorfor kommer du med den udflugten om Graberg?

GINA.

Nej jeg ved ikke; jeg taenkte bare--

HJALMAR.

Hm!

GINA.

Det var jo ikke mig, som skaffed gamlefar det skriveriet.

Det var jo Berta, den tid hun kom i huset.

HJALMAR.

Jeg synes, du 'skælver sa i stemmen.

GINA (sætter skærmen på).

Gør jeg?

HJALMAR.

Og så ryster du på hænderne. Eller er det ikke så?

GINA (fast).

Sig det bent ud, Ekdal. Hvad er det for noget, han har gået og snakket om mig?

HJALMAR.

Er det sandt,--kan det være sandt, at--at der var et slags forhold mellem dig og grosserer Werle, den gang du tjente der i huset?

GINA.

Det er ikke sandt. Ikke dengangen, ikke. Grosserereren lød sig efter mig; det gjorde han. Og fru troede, der var noget i det; og så gjorde hun hokuspokkus og hurlomhej, og hun bade slog mig og hun drog mig; det gjorde hun;--og så gik jeg af tjenesten.

HJALMAR.

Men siden altså!

GINA.

Ja, så kom jeg jo hjem. Og mor--hun var ikke så real, som du tænkte, Ekdal; og hun gik der og snakkede for mig bade om det ene og det andre; for grosserereren var jo blevet enkemand da.

HJALMAR.

Na, og så!

GINA.

Ja, det er vel bedst du får vide det. Han gav sig ikke, for han fik sin vilje.

HJALMAR (slår hænderne sammen).

Og det er mit barns mor! Hvor kunde du fortælle sligt noget for mig!

GINA.

Ja, det var galt gjort af mig; jeg skulde vist have sagt dig det for længe siden.

HJALMAR.

Straks skulde du have sagt mig det;--så havde jeg da vidst, hvad du var for en.

GINA.

Men vilde du da have giftet dig med mig alligevel?

HJALMAR.

Hvor kan du tænke dig det!

GINA.

Nej; men derfor så turde jeg ikke sige dig noget dengangen. For jeg kom jo til at holde så svært af dig, som du ved. Og jeg kunde da ikke gøre mig selv rent ulykkelig--

HJALMAR (går om).

Og det er min Hedvigs mor! Og så at vide, at alt, hvad jeg her ser for mine øjne--(sparker til en stol.)--hele mit hjem,--det skylder jeg en begunstiget forgaenger! A, denne forføreriske grosserer Werle!

GINA.

Angrer du på de fjorten--femten arene, som Vi har levet sammen?

HJALMAR (stiller sig foran hende).

Sig mig, om ikke du hver dag, hver time, har angret på den væv af fortid, som du, ligesom en ædderkop, har spundet mig ind i? Svar mig på det! Har du virkelig ikke gået her og vandet dig i anger og nag?

GINA.

A snille Ekdal, jeg har haft så rundelig nok med at tænke på huset og alt det daglige bestyret--.

HJALMAR.

Du kaster altså aldrig et provende blik på din fortid!

GINA.

Nej jeg havde, ved gud, næsten glemt disse her gamle intrigerne, du.

HJALMAR.

A denne slove, følesløse ro! Den har for mig noget så opvækkende ved sig. Tænk,--ikke angret engang!

GINA.

Men sig mig nu, Ekdal,--hvad havde der været af dig, hvis du ikke havde fået en sådan kone, som jeg?

HJALMAR.

En sådan--!

GINA.

Ja, for jeg har da altid været ligesom lidt mere kontant og suffisant end du. Na, det forstår sig, jeg er jo også de par år ældre.

HJALMAR.

Hvad der var blevet af mig!

GINA.

For du var da på alskens gale veje, den tiden du traf mig først; det kan du vel ikke nægte for.

HJALMAR.

Så det kalder du gale veje? A, du forstår ikke, hvorledes en

mand har det, nar han sorger og fortviler;--navnlig en mand med mit ildfulde gemyt.

GINA.

Nej, nej; kan sa vaere, det. Og jeg regalerer jo slettes ikke pa det heller; for du blev jo sa inderlig bra' en mand, straks du havde fat hus og hjem.--Og nu havde vi fat det sa hyggeligt og koseligt hos os; og nu skulde Hedvig og jeg ogsa snart begynde at koste lidt pa os bade med mad og med klæ'r.

HJALMAR.

I fortielsens sump, ja.

GINA.

Uf, den vederstyggelige fyren, som skulde fa sin passasje her i huset!

HJALMAR.

Ogsa jeg syntes, at hjemmet var godt at vaere i. Det var en vildfarelse. Hvor henter jeg nu den fornodne spaenstighed fra, til at fore opfindelsen over i virkelighedens verden? Kanske dor den med mig; og da er det din forgangenhed, Gina, som har draebt den.

GINA (naer ved at graede).

Nej, du ma da ikke sige noget sligt noget, Ekdal. Jeg, som alle mine dage bare vilde gore altingen til det bedste for dig!

HJALMAR.

Jeg spor,--hvad blir der nu af familjeforsorgerens drom? Nar jeg la der inde pa sofaen og grubled over opfindelsen, da aned jeg nok, at den vilde sluge min sidste livskraft. Jeg folte jo nok, at den dag, da jeg havde fat patentet i mine haender,--den dag vilde bli min--afskedsdag. Og sa var det min drom, at da skulde du sidde igen som den hedengangne opfinders velhavende enke.

GINA (torrer tarerne af).

Nej, du ma ikke snakke slig, Ekdal. Vor herre lad mig da aldrig leve den dag, da jeg skulde sidde som enke!

HJALMAR.

A, det ene som det andet. Nu er jo alt forbi alligevel. Alt!

(Gregers Werle abner varsomt gangdoren og ser ind.)

GREGERS.

Tor jeg komme?

HJALMAR.

Ja; kom.

GREGERS (gar frem med stralende, fornojet ansigt og vil række dem haenderne).

Na, I kaere mennesker--! (ser afveksiende pa dem og hvisker til Hjalmar): Altsa ikke sket endnu?

HJALMAR (lydeligt).
Det er sket.

GREGERS.
Det er?

HJALMAR.
Jeg har levet den bittreste stund i mit liv.

GREGERS.
Men ogsaa den mest loftede, taenker jeg.

HJALMAR.
Na, forelobig har vi det i al fald fra handen.

GINA.
Gud forlade Dem, herr Werle.

GREGERS (i stor forundring).
Men jeg forstar ikke dette.

HJALMAR.
Hvad forstar du ikke?

GREGERS.
Sa stort et opgør,---et opgør, som en hel ny livsforelse
skal grundes på,--en livsforelse, et samliv, i sandhed og
uden al fortielse--

HJALMAR.
Ja, jeg ved det nok; jeg ved det sa godt.

GREGERS.
Jeg havde ventet sa visst, at nar jeg kom ind af doren, sa
skulde der sla mig imode et forklarelsens lys bade fra mand
og fra hustru. Og sa ser jeg ikke andet for mig end dette
dumpe, tunge, triste--

GINA.
Na sa.

(tar lampeskaermen af.)

GREGERS.
De vil ikke forsta mig, fru Ekdal. Nej, nej; for Dem skal
der vel tid til--. Men du selv da, Hjalmar? Du ma da vel ha
ta't en hojere indvielse af det store opgør.

HJALMAR.
Ja naturligvis har jeg det. Det vil sige,--sadan pa en
made.

GREGERS.
For der er da vel ikke noget i verden, som kan lignes med
det, at ha' tilgivelse for en fejlende og lofte hende op til
sig i kaerlighed.

HJALMAR.
Tror du en mand sa let forvinder den beske drik, jeg nys har

tomt?

GREGERS.

Nej, en almindelig mand; det kan sa vaere. Men en mand som du --!

HJALMAR.

Ja, herre gud, jeg ved det nok. Men du ma jage pa mig, Gregers. Der skal tid til, ser du.

GREGERS.

Du har meget af vildanden i dig, Hjalmar.

(Relling er kommen ind gennem gangdoren.)

RELLING.

Se sa; er nu den vildanden pa faerde igen?

HJALMAR.

Grosserer Werles vingskudte jagtbytte, ja.

RELLING.

Grosserer Werles--? Er det ham, I snakker om?

HJALMAR.

Om ham og--os andre.

RELLING (halvhojt til Gregers).

Gid fanden havde Dem!

HJALMAR.

Hvad er det, du siger?

RELLING.

Jeg yttre et inderligt onske om, at kvaksalveren vilde forfoje sig pa hjemvejen. Bli han her, sa er han mand for at forkluddre jer begge to.

GREGERS.

De to forkluddres ikke, herr Relling. Om Hjalmar vil jeg nu ikke tale. Ham kender vi. Men ogsa hun har visselig pa bunden af sit vaesen noget trovaerdigt, noget vederhaeftigt--

GINA (graedefaerdig).

Sa skulde De bare lad't mig ga for den jeg var da.

RELLING (til Gregers).

Er det naesevist at sporge om, hvad det er, De egentlig vil her i huset?

GREGERS.

Jeg vil grundlaegge et sandt aegteskab.

RELLING.

Sa De synes ikke, Ekdals aegteskab er godt nok, som det er?

GREGERS.

Det er visst et lige sa godt aegteskab, som sa mange andre, desvaerre. Men et sandt aegteskab er det endnu ikke ble't.

HJALMAR.

Du har aldrig havt øje for det ideale krav, du Relling.

RELLING.

Sludder, gutten min!--Med forlov, herr Werle; hvor mange--bare sa paa en slump--hvor mange sande ægteskaber har De set i Deres liv?

GREGERS.

Jeg tror knapt, jeg har set et eneste et.

RELLING.

Ikke jeg heller.

GREGERS.

Men jeg har set sa utallige ægteskaber af den modsatte

slags. Og jeg har havt anledning til paa naert hold at se, hvad et sligt ægteskab kan bryde ned i et menneskepar.

HJALMAR.

En man ds hele moralske grundlag kan svigte under hans fodder; det er det forfaerdelige.

RELLING.

Ja, jeg har jo aldrig sadan egentlig vaeret gift; sa jeg tor ikke domme om de ting. Men det ved jeg da, at til et ægteskab horer barnet ogsaa. Og barnet skal I la' vaere i fred.

HJALMAR.

A,--Hedvig! Min stakkers Hedvig!

RELLING.

Ja, Hedvig far I vaers'go' se at holde udenfor. I to er voksne mennesker; I far i guds navn kluddre og klusse med jeres forhold, hvis I har lyst til det. Men Hedvig skal I fare varsomt med, siger jeg; ellers kan I komme til at gore en ulykke paa hende.

HJALMAR.

En ulykke!

RELLING.

Ja, eller hun kan komme til at gore en ulykke paa sig selv--og kanske paa andre med.

GINA.

Men hvor kan De da vide sligt, Relling?

HJALMAR.

Der er da vel aldrig nogen naer fare for øjnene?

RELLING.

Det her har ikke noget med øjnene at skaffe. Men Hedvig er i en vanskelig alder. Hun kan finde paa alt det, som galt er.

GINA.

Ja taenk,--det gor hun ogsa! Hun er begyndt at hussere sa stygt med varmen ude i kokkenet. Det kalder hun at lege ildebrand. Jeg er mangel gang raed, hun skal saette fyr pa huset.

RELLING.

Ser De bare; jeg vidste det nok.

GREGERS (til Relling).

Men hvorledes forklarer De sadant noget?

RELLING (mut).

Hun er i stemmeskiftningen, far.

HJALMAR.

Sa laenge barnet har mig--! Sa laenge mit hode er oven mulde --!

(Det banker pa doren.)

GINA.

Hys, Ekdal; der er folk pa gangen, (raber.) Vaer sa god!

(Fru Sorby, i ydertoj, kommer ind.)

FRU SORBY.

God aften!

GINA (gar imod hende).

Nej, er det dig, Berta!

FRU SORBY.

Ja samaend er det mig. Men jeg kommer kanske til ulejlighed?

HJALMAR.

Nej bevar's; et sendebud fra det hus--

FRU SORBY (til Gina).

Oprigtig talt havde jeg habet, jeg ikke skulde traeffe dine mandfolk hjemme pa denne tid; og sa lob jeg opom for at snakke lidt med dig og sige dig farvel.

GINA.

Sa? Rejser du da?

FRU SORBY.

Ja, imorgen tidlig;--op til Hojdal. Grosserereren er rejst i eftermiddag. (henkastende til Gregers.) Kan hilse sa meget fra ham.

GINA.

Nej taenk--!

HJALMAR.

Sa grosserer Werle er rejst? Og nu rejser De efter ham?

FRU SORBY.

Ja hvad siger De til det, Ekdal?

HJALMAR.
Vogt Dem, siger jeg.

GREGERS.
Jeg skal forklare dig det. Min far gifter sig med fru Sorby.

HJALMAR.
Gifter han sig med hende!

GINA.
A nej, Berta; blev det da endelig!

RELLING (dirrer lidt i stemmen).
Dette her er da vel aldrig sandt?

FRU SORBY.
Jo, snille Relling, det er rigtignok sandt.

RELLING.
Vil De gifte Dem nu igen?

FRU SORBY.
Ja, det blir nok til det. Werle har lost kongebrev, og sa turer vi brylluppet i al stilhed oppe pa vaerket.

GREGERS.
Sa far jeg vel onske Dem til lykke da som en god stedson.

FRU SORBY.
Tak skal De ha', hvis De mener noget med det. Og jeg haber da det, at det skal bli' til lykke bade for Werle og for mig.

RELLING.
Det kan De trostig habe. Grosserer Werle drikker sig aldrig fuld,--sa vidt jeg ved da; og han bruger visst ikke at skamsla sine koner heller, slig, som salig hestedoktoren gjorde.

FRU SORBY.
A lad nu Sorby ligge, der han ligger. Han havde samaend sine gode sider, han ogsa.

RELLING.
Grosserer Werle har vel de sider, som bedre er, kan jeg tro.

FRU SORBY.
Han har i al fald ikke sloset bort det bedste i sig. Den mand, som det gor, han far ta' folgerne.

RELLING.
Ikveld gar jeg ud med Molvik.

Fr'u Sorby.
Det skulde De ikke, Relling. Gor ikke det;--for min skyld.

RELLING.
Der er ikke andet for. (til Hjalmar.) Vil du vaere med, sa kom.

GINA.
Nej tak. Ekdal gar ikke med pa den slags apartementer.

HJALMAR (arrig, halvhojt).
A sa ti da!

RELLING.
Farvel, fru--Werle.

(gar ud germem gangdoren.)

GREGERS (til fru Sorby).
Det lader til, at De og doktor Relling kender hinanden temmelig noje.

FRU SORBY.
Ja, vi har kendt hinanden i mange ar. Det kunde samaend engang ha' ble't til noget af hvert imellem os to.

GREGERS.
Det var sagtens godt for Dem, at det ikke blev.

FRU SORBY.
Ja det ma De nok sige. Men jeg har altid ta't mig i vare for at ga efter indskydelser. En kvinde kan da ikke kaste sig rent vaek heller.

GREGERS.
Er De slet ikke det mindste raed for, at jeg skal la' min far fa et nys om dette gamle bekendtskab?

FRU SORBY.
De kan da vel taenke, at jeg har sagt ham det selv.

GREGERS.
Sa?

FRU SORBY.
Deres far ved hver eneste smule, som folk med nogen sandhed kunde falde pa at sige om mig. Alt sligt har jeg sagt ham; det var det forste, jeg gjorde, da han lod sig maerke med, at han havde hensigter.

GREGERS.
Da er De mere end almindelig abenhjertig, synes jeg.

FRU SORBY.
Abenhjertig har jeg altid vaeret. Det kommer vi fruentimmer laengst med.

HJALMAR.
Hvad siger du til det, Gina.

GINA.
A, vi fruentimmer er nu sa forskellige, vi. Nogen har det pa en vis og andre pa en anden.

FRU SORBY.

Ja, Gina, jeg tror nu, det er klogest at indrette sig paa den vis, som jeg har gjort. Og Werle har heller ikke lagt dolgsmal paa noget for sit vedkommende. Se, det er det, som naermest har knyttet os sammen. Nu kan han sidde og snakke med mig sa abent som et barn. Det har han aldrig havt lejlighed til for. Han, den sunde livskraftige mand, fik hele sin ungdom og alle sine bedste ar igennem ikke hore andet end straffepraekener. Og mangel gang drejede de praekener sig om de mest indbildte forgaelser,--efter hvad jeg har lad't mig sige.

GINA.

Ja, det er rigtignok sa sandt, som det er sagt.

GREGERS.

Hvis fruene vil ind paa de enemaerker, sa er det bedst jeg gaar.

FRU SORBY.

De kan gerne bli' for den sags skyld. Jeg skal ikke sige et ord mere. Men jeg vilde, De skulde ha' rede paa, at jeg ikke har faaret med fortielser eller nogen slags underfundighed. Det kan kanske synes, at det er en svaert stor lykke, jeg gaar; og det er det jo ogsaa paa en made. Men jeg mener alligevel, at jeg ikke tar imod mere end jeg gaar. Jeg skal visst aldrig svigte ham. Og tjene og nytte ham som ingen anden, det kan jeg nu, da han snart blir hjaelpelos.

HJALMAR.

Blir han hjaelpelos?

GREGERS (til fru Sorby).

Ja, ja, tal nu ikke om det her.

FRU SORBY.

Det nytter ikke at skjule det laenger, sa gerne han end vil. Han blir blind.

HJALMAR (studser).

Blir han blind? Det var da besynderligt. Blir han blind, han ogsaa?

GINA.

Det blir jo sa mange.

FRU SORBY.

Og en kan vel taenke sig, hvad det vil sige for en forretningsmand. Na, jeg skal prove paa at bruge mine ojne for ham sa godt jeg kan. Men nu tor jeg ikke bli' laenger; jeg er sa opkavet i denne tid.--Ja, det var det, jeg skulde sige Dem, Ekdal, at hvis der var noget, som Werle kunde tjene Dem med, sa skulde De bare henvende Dem til Graberg.

GREGERS.

Det tilbud vil Hjalmar Ekdal visst betakke sig for.

FRU SORBY.

Ja sa-, jeg synes da ikke, at han for i tiden--

GINA.

Jo, Berta, nu behøver ikke Ekdal at ta' nogen tingen fra grosserer Werle.

HJALMAR (langsomt og med vægt).

Vil De hilse Deres tilkommende mand fra mig og sige, at jeg i den nærmeste fremtid agter at ga til bogholder Graberg--

GREGERS.

Hvad! Kan du ville det?

HJALMAR.

--ga til bogholder Graberg, siger jeg, og forlange en konto over det beløb, jeg skylder hans principal. Jeg vil betale denne aeresgaeld--; ha-ha-ha, det skal kaldes en aeresgaeld! Men nok om det. Jeg vil betale alt, med fem procent renter.

GINA.

Men, snille Ekdal, det har vi, ved gud, ikke penger til.

HJALMAR.

Vil De sige Deres forlovede, at jeg arbejder ufortroent på min opfindelse. Vil De sige ham, at det, som holder mine andskraeften oppe under denne anstraengende beskaeftigelse, det er onsket om at bli' en pinlig gaeldsbyrde kvit. Derfor gør jeg opfindelsen. Hele udbyttet skal anvendes til at frigøre mig for Deres vordende aegtefaelles pekuniaere udlæg.

FRU SORBY.

Her er nok sket et eller andet her i huset.

HJALMAR.

Ja, det er det.

FRU SORBY.

Na, sa farvel da. Jeg havde endnu havt lidt at snakke med dig om, Gina; men det far vaere til en anden gang. Farvel.

(Hjalmar og Gregers hilser stumt; Gina følger fru Sorby til doren.)

HJALMAR.

Ikke ud over taerskelen, Gina!

(Fru Sorby gar; Gina lukker efter hende.)

HJALMAR.

Se sa, Gregers; nu har jeg da denne trykkende gaeldspost fra handen.

GREGERS.

Snart i al fald.

HJALMAR.

Jeg tror, min holdning ma kaldes korrekt.

GREGERS.

Du er den mand, jeg altid har holdt dig for.

HJALMAR.

I visse tilfaelde er det umuligt at saette sig ud over de ideale krav. Som familieforsorger ma jeg jo vri' og vande mig under det. For du kan tro, det er sandelig ikke spog for en ubemidlet mand at skulle indfri en mangearig gaeldsfordring, som der, sa at sige, havde lagt sig glemselens stov over. Men det far vaere det samme; mennesket i mig kraever ogsa sin ret.

GREGERS (laegger handen pa hans skulder).

Kaere Hjalmar,--var det sa ikke godt, at jeg kom?

HJALMAR.

Jo.

GREGERS.

At du fik fuld klarhed over alle forhold,--var ikke det godt?

HJALMAR (lidt utalmodig).

Jo visst var det godt. Men der er en ting, som oprorer min retfaerdighedsfolelse.

GREGERS.

Og hvad er det for noget?

HJALMAR.

Det er dette her, at--; ja, jeg ved ikke, om jeg tor yttre mig sa uforbeholdent om din far.

GREGERS.

Tag ikke noget som helst hensyn til mig.

HJALMAR.

Na vel. Jo, ser du, jeg synes, det er noget sa oporende at taenke sig til, at nu blir det jo ikke mig, men ham, som realiserer det sande aegteskab.

GREGERS.

Nej men hvor kan du da sige sligt!

HJALMAR.

Jo visst blir det sa. Din far og fru Sorby indgar jo nu en aegtepagt, som er bygget pa fuld fortrolighed, bygget pa hel og ubetinget abenhjertighed fra begge sider; de stikker ingen ting under stol for hinanden; der er ingen fortielse bag ved forholdet; der er forkyndt, om jeg sa ma udtrykke mig, en gensidig syndernes forladelse imellem dem.

GREGERS.

Na ja, hvad sa?

HJALMAR.

Ja, men sa er det der jo alt sammen. Det var jo alt dette her vanskelige, som du selv sa', horte til, for at grunde det sande aegteskab.

GREGERS.

Men det er jo på en ganske anden måde, Hjalmar. Du vil da vel ikke sammenligne hverken dig eller hende med disse to--?
Na, du forstår mig nok.

HJALMAR.

Men jeg kan dog ikke komme fra, at der i alt dette er noget, som sårer og krænker min retsbevidsthed. Det ser jo akkurat ud, som om der slet ingen retfærdig verdensstyrelse var til.

GINA.

Uf nej, Ekdal, sligt må du da, ved gud, ikke sige.

GREGERS.

Hm; lad os ikke komme ind på de spørgsmål.

HJALMAR.

Men på den anden side er det jo rigtigt nok som om jeg ojnær skæbnens regulerende finger alligevel. Han blir jo blind.

GINA.

A det er måske ikke så sikkert.

HJALMAR.

Det er utvilsomt. Vi bør ikke tvivle på det i al fald; for just i dette faktum ligger den retfærdige gengældelse. Han har i sin tid forblindet en troskyldig medskabning.

GREGERS.

Desværre, han har forblindet mange.

HJALMAR.

Og nu kommer den ubonhørlige, den gadefulde, og kræver grossererens egne øjne.

GINA.

Nej, at du tør sige sligt stygt noget! Jeg blir rent ræd.

HJALMAR.

Det er tjenligt at fordybe sig i tilværelsens natsider en gang imellem.

(Hedvig, i hat og kabe, kommer glad og forpustet ind gennem gangdøren.)

GINA.

Er du alt der igen?

HEDVIG.

Ja, jeg vilde ikke gå længere. Og det var godt; for nu mødte jeg nogen i porten.

HJALMAR.

Det var vel denne fru Sorby.

HEDVIG.

Ja.

HJALMAR (går op og ned).

Jeg vil have, du skal have set hende for sidste gang.

(Taushed. Hedvig ser forknyt snart pa den ene snart pa den anden som for at udforske stemningen.)

HEDVIG (naermer sig indsmigrende).
Far.

HJALMAR.
Na,--hvad er det, Hedvig?

HEDVIG.
Fru Sorby havde noget med til mig.

HJALMAR. (standser).
Til dig?

HEDVIG.
Ja. Det er noget, som skal vaere til imorgen.

GINA.
Berta har altid havt en liden ting til dig pa den dagen.

HJALMAR.
Hvad er det for noget?

HEDVIG.
Nej, det kan du ikke fa vide nu; for mor skal gi' mig det pa sengen imorgen tidlig.

HJALMAR.
A, alt dette maskepi, som jeg skal holdes udenfor!

HEDVIG (skynder sig).
Nej, du kan gerne fa se det. Det er et stort brev.

(tar brevet op af kabelommen).

HJALMAR.
Et brev ogsa?

HEDVIG.
Ja, det er bare brevet. Det andet kommer vel siden. Men taenk,--et brev! Jeg har aldrig fat noget brev for. Og sa star der "froken" udenpa det. (laeser.) "Froken Hedvig Ekdal". Taenk,--det er mig.

HJALMAR.
Lad mig se det brev.

HEDVIG (raekker ham det).
Der kan du se.

HJALMAR.
Det er grosserer Werles hand.

GINA.
Er du viss pa det, Ekdal?

HJALMAR.

Se selv.

GINA.

A tror du, jeg skonner mig pa sligt?

HJALMAR.

Hedvig, ma jeg abne brevet--og laese det?

HEDVIG.

Ja det ma du gerne, hvis du vil.

GINA.

Nej, ikke ikveld, Ekdal; det skal jo vaere til imorgen.

HEDVIG (sagte).

A kan du ikke la' ham laese det! Det er visst noget godt; og sa blir far glad; og sa blir her fornojeligt igen.

HJALMAR.

Jeg ma altsa abne det?

HEDVIG.

Ja, vaer sa snil, far. Det skal bli morsomt at fa vide, hvad det er.

HJALMAR.

Godt. (abner brevet, tar et papir ud, laeser det igennem og synes forvirret.) Hvad er da dette her--?

GINA.

Hvad star der for noget da?

HEDVIG.

A ja, far,--sig det!

HJALMAR.

Vaer Stille, (laeser det en gang til igennem; er bleven bleg, men siger behersket:) Det er et gavebrev, Hedvig.

HEDVIG.

Nej, taenk! Hvad far jeg da?

HJALMAR.

Laes selv.

HEDVIG (gar hen og laeser en stund ved lampen).

HJALMAR (halvhojt, knytter haenderne).

Ojnene! Ojnene,--og sa det brevet!

HEDVIG (afbryder laesningen).

Ja, men jeg synes, det er bedstefar, som skal, ha' det.

HJALMAR (tar brevet fra hende).

Du Gina,--kan du forsta dette her?

GINA.

Jeg ved jo ingen verdens ting; bare sig det.

HJALMAR.

Grosserer Werle skriver til Hedvig, at hendes gamle bedstefar ikke mere behøver at bemoje sig med den arkskriften, men at han herefter kan haeve hundrede kroner manedlig pa kontoret--

GREGERS.

Aha!

HEDVIG.

Hundrede kroner, mor! Det laeste jeg.

GINA.

Det blir jo godt for bedstefar.

HJALMAR.

--hundrede kroner, sa laenge han har det nodig,--det vil naturligvis sige, sa laenge til han har lukket sine ojne.

GINA.

Na, sa er da han forsorget, stakkers.

HJALMAR.

Men sa kommer det. Det laeste du nok ikke, Hedvig. Bagefter skal denne gave ga over pa dig.

HEDVIG.

Pa mig! Alt sammen?

HJALMAR.

Du er sikkert det samme belob for hele dit liv, skriver han. Horer du det, Gina?

GINA.

Ja, jeg horer det nok.

HEDVIG.

Taenk--alle de penge, jeg far! (rusker i ham.) Far, far, er du da ikke glad--?

HJALMAR (undviger hende).

Glad! (gar om pa gulvet.) A, hvilke fjernsyn,--hvilke perspektiver der ruller op for mig! Hedvig er det; hun er det, han betenker sa rigelig!

GINA.

Ja, for det er jo Hedvig, som har jebursdag--

HEDVIG.

Og du far det jo alligevel, far! Du kan da vel taenke, at jeg vil gi' alle pengene til dig og mor.

HJALMAR.

Til mor, ja! Der har vi det.

GREGERS.

Hjalmar, dette her er en snare, som laegges for dig.

HJALMAR.

Tror du, det skulde være en snare nu igen?

GREGERS.

Da han var her imorges, sa' han: Hjalmar Ekdal er ikke den mand, som du indbilder dig.

HJALMAR.

Ikke den mand--!

GREGERS.

Du skal fa se det, sa' han.

HJALMAR.

Du skulde fa se, at jeg lod mig afspise med penge--!

HEDVIG.

Men, mor, hvad er det da for noget?

GINA.

Ga ud og tag af dig tojet.

(Hedvig gar graedefaerdig ud gennem kokkendoren.)

GREGERS.

Ja, Hjalmar,--nu vil det vise sig, hvem der har ret, han eller jeg.

HJALMAR (river langsomt papiret tvers over, lægger begge stykkerne pa bordet og siger):

Her er mit svar.

GREGERS.

Det vented jeg.

HJALMAR (gar hen til Gina, som star ved ovnen, og siger daempet):

Og nu ingen fortielse mere. Hvis forholdet mellem dig og ham blev belt forbi, da du--kom til at holde af mig, som du kalder det,--hvorfor satte han os da i stand til at gifte os?

GINA.

Han taenkte vel, han skulde fa sin gang her i huset.

HJALMAR.

Bare det? Var han ikke raed for en viss mulighed?

GINA.

Jeg skonner ikke, hvad du mener.

HJALMAR.

Jeg vil vide, om--dit barn har ret til at leve under mit tag.

GINA (retter sig ivejret; ojnene lyner).

Og det spor' du om!

HJALMAR.

Du skal svare mig pa dette ene: Horer Hedvig mig til--

eller--? Na!

GINA (ser på ham med kold trods).
Jeg ved ikke.

HJALMAR (dirrer let).
Du ved det ikke!

GINA.
Hvor kan jeg vide det? En slig en, som jeg er--

HJALMAR (stille, vender sig fra hende).
Sa har jeg ikke mere at gøre her i huset.

GREGERS.
Betaenk dig på dette, Hjalmar!

HJALMAR (tar sin yderfrakke på).
Her er ingen ting at betaenke for en mand, som jeg.

GREGERS.
Jo, her er sa usigelig meget at betaenke. Sammen må I tre
være, hvis du skal vinde frem til den store tilgivelsens
offerstemning.

HJALMAR.
Did vil jeg ikke. Aldrig, aldrig! Min hat! (tar hatten.)
Hjemmet er styrtet i grus omkring mig. (brister i grad.)
Gregers, jeg har ikke noget barn!

HEDVIG (som har åbnet køkkendøren).
Hvad er det du siger! (hen til ham.) Far, far!

GINA.
Se sa!

HJALMAR.
Kom ikke nær mig, Hedvig! Gå langt bort. Jeg taler ikke at
se dig. Å, de øjnene--! Farvel.

(vil imod døren.)

HEDVIG (hænger sig fast i ham og skriger højt).
Nej da! Nej da! Gå ikke ifra mig!

GINA (ræber).
Se på barnet, Ekdal! Se på barnet!

HJALMAR.
Jeg vil ikke! Jeg kan ikke! Jeg må ud;--væk fra alt dette!

(Han river sig løs fra Hedvig og går ud gennem gangdøren.)

HEDVIG (med fortvilede øjne).
Han går fra os, mor! Han går fra os! Han kommer aldrig mere
igen!

GINA.
Bare ikke græd, Hedvig. Far kommer nok igen.

HEDVIG (kaster sig hulkende ned i sofaen).
Nej, nej, han kommer aldrig hjem til os mere.

GREGERS.
Tror De, jeg vilde alt til det bedste, fru Ekdal?

GINA.
Ja, jeg tror det næsten; men gud forlade Dem alligevel.

HEDVIG (ligger i sofaen).
A jeg synes jeg ma do af dette her! Hvad har jeg da gjort ham? Mor, du ma fa ham hjem igen!

GINA.
Ja, ja, ja; vaer bare rolig, sa skal jeg ga ud og se efter ham. (tar ydentojet pa.) Kanske han er gat indom til Relling. Men sa skal du ikke ligge der og tude. Lover du mig det?

HEDVIG (graeder krampagtigt).
Ja, jeg skal la' det vaere; nar bare far kommer igen.

GREGERS (til Gina, som vil ga).
Var det ikke bedre alligevel, at De forst lod ham kaempe sin smertens kamp til ende?

GINA.
A, det far han gore bagefter. Forst og fremst ma vi fa stagget barnet.

(gar ud gennem gangdoren.)

HEDVIG (saetter sig oprejst og torrør tærerne af).
Nu skal De sige mig, hvad det er for noget. Hvorfor vil ikke far vide af mig mere?

GREGERS.
De skal ikke spørge om det, forinden De er ble't stor og voksen.

HEDVIG (hikster).
Men jeg kan da ikke ga og vaere sa graesselig bedrovet lige til jeg blir stor og voksen.--Jeg skonner nok, hvad det er.--Kanske jeg ikke er fars rigtige barn.

GREGERS (urolig).
Hvorledes skulde det ga til?

HEDVIG.
Mor kan jo ha' fundet mig. Og nu har kanske far fat vide det; for sligt har jeg læst om.

GREGERS.
Na, men om sa var--

HEDVIG.
Ja jeg synes, han kunde holde lige meget af mig for det. Ja

næsten mere. Vildanden har vi jo ogsaa fat sendendes til
foraering, og alligevel holder jeg sa svaert af den.

GREGERS (afledende).

Ja vildanden, det er sandt! Lad os snakke lidt om vildanden,
Hedvig.

HEDVIG.

Den stakkers vildanden. Den taler han heller ikke at se for
sine egne mere. Taenk, han har fat lyst til at vri' halsen om
pa den!

GREGERS.

A det gor han da visst ikke.

HEDVIG.

Nej, men han sa' det. Og det synes jeg var sa faelt sagt af
far; for jeg laeser bon for vildanden hver aften og ber, at
den ma blive bevaret for doden og alt det, som ondt er.

GREGERS (ser pa hende).

Plejer De laese aftenbon?

HEDVIG.

Jaha.

GREGERS.

Hvem har vaennet Dem til det?

HEDVIG.

Jeg selv; for det var en gang far var sa syg og havde igler
pa halsen; og sa sa' han, at' han sad med doden i haenderne.

GREGERS.

Na ja?

HEDVIG.

Sa holdt jeg bon for ham, da jeg havde lagt mig. Og siden er
jeg ble't ved med det.

GREGERS.

Og nu ber De for vildanden ogsaa?

HEDVIG.

Jeg syntes, det var bedst at ta' vildanden med; for hun var
sa sygelig i forstningen.

GREGERS.

Laeser De kanske morgenbon ogsaa?

HEDVIG.

Nej det gor jeg da rigtignok ikke.

GREGERS.

Hvorfor ikke ligesa godt morgenbon?

HEDVIG.

Om morgenen er det jo lyst; og da er der jo ikke noget
videre at vaere raed for.

GREGERS.

Og den vildanden, som De holder sa inderlig af, den vilde
Deres far vri' halsen om pa.

HEDVIG.

Nej, han sa', det var bedst for ham, om han gjorde det; men
han vilde spare den for min skyld; og det var da snilt af
far.

GREGERS (lidt naermere).

Men om nu De frivillig offred vildanden for hans skyld?

HEDVIG (rejser sig).

Vildanden!

GREGERS.

Om De nu for ham offervillig gav hen det bedste, De ejer og
ved i verden?

HEDVIG.

Tror De, det vilde hjaelpe?

GREGERS.

Prov det, Hedvig.

HEDVIG (sagte, med lysende ojne).

Ja, jeg vil prove det.

GREGERS.

Og har De den rigtige sindsstyrke, tror De?

HEDVIG.

Jeg vil be bedstefar skyde vildanden for mig.

GREGERS.

Ja, gor sa. Men ikke et ord til Deres mor om noget sligt!

HEDVIG.

Hvorfor ikke det?

GREGERS.

Hun forstar os ikke.

HEDVIG.

Vildanden? Jeg vil prove det imorgen tidlig?

(Gina kommer ind gennem gangdoren.)

HEDVIG (imod hende).

Traf du ham, mor?

GINA.

Nej; men jeg horte, han havde vaeret indom og fat Relling med
sig.

GREGERS.

Er De viss pa det?

GINA.

Ja, portkonen sa' det. Molvik var ogsa gat med, sa' hun.

GREGERS.

Og det nu, da hans sind traenger sa hardt til at kaempe i ensomhed-!

GINA (tar tojet af).

Ja, mandfolk er mangfoldige, de. Gud ved, hvor Relling har trukket ham hen! Jeg floj over til madam Eriksen; men der var de ikke.

HEDVIG (kaemper med graden).

A, hvis han nu aldrig kom hjem igen mere!

GREGERS.

Han kommer hjem igen. Jeg skal baere bud til ham imorgen; og da skal De fa se, hvorledes han kommer. Sov sa trostig pa det, Hedvig. God nat.

(han gar ud gennem gangdoren.)

HEDVIG (kaster sig hulkende om Ginas hals).

Mor, mor!

GINA (klapper hende pa ryggen og sukker):

Ak ja; Relling havde ret, han. Sa gar det, nar der kommer galne folk og pressenterer den intrikate fordringen.

* * * * *

FEMTE AKT.

(Hjalmar Ekdals atelier. Et koldt grat morgenlys falder ind; der ligger vad sne pa de store ruder i tagvinduet.)

(Gina, med smaekkeforklaede pa, kommer med en stovekost og en torreklud fra kokkenet og gar hen imod dagligstuedoren. I det same kommer Hedvig hurtigt ind fra gangen.)

GINA (standser).

Na?

HEDVIG.

Jo, mor, jeg tror naesten, han er nede hos Relling--

GINA.

Ser du bare!

HEDVIG.

--for portkonen sa', hun horte, at Relling havde to stykker med sig, da han kom hjem i nat.

GINA.

Det var nok det, jeg taenkte.

HEDVIG.

Men det nytter jo ikke noget, nar han ikke vil komme op til os.

GINA.

I det mindste sa vil jeg da ned og snakke med ham.

(Gamle Ekdal, i slabrok og tofler og med taendt pipe, kommer frem i doren til sit vaerelse.)

EKDAL.

Du Hjalmar--. Er ikke Hjalmar hjemme?

GINA.

Nej, han er nok gat ud.

EKDAL.

Sa tidlig? Og i sligt et forrygendes snekav? Ja, ja; vaer sa god; jeg kan ga morgenturen alene, jeg.

(Han skyder loftsdoeren tilside; Hedvig hjaelper ham; han gar derind; hun lukker efter ham.)

HEDVIG (halvhojt).

Taenk, mor, nar stakkers bedstefar far hore, at far vil rejse ifra os.

GINA.

A prat; bedstefar ma ikke fa hore noget om det. Det var en guds lykke, at han ikke var hjemme igar under al den hurlomhejen.

HEDVIG.

Ja men--

(Gregers kommer ind gennem gangdoren.)

GREGERS.

Na? Har De sa fat spurlag pa ham?

GINA.

Han skal nok vaere nede hos Relling, siger de.

GREGERS.

Hos Relling! Har han virkelig vaeret ude med de mennesker?

GINA.

Han har nok det.

GREGERS.

Ja men han, som traengte sa inderlig til ensomhed og til at samle sig i alvor--!

GINA.

Ja De ma sa sige.

(Relling kommer ind fra gangen.)

HEDVIG (imod ham).
Er far hos Dem?

GINA (samtidigt).
Er han der?

RELLING.
Ja visst er han sa.

HEDVIG.
Og De, som ikke siger os til!

RELLING.
Ja, jeg er et bae-aest. Men først sa havde jeg det andre bae-aestet at holde styr pa; ja, han, den daemoniske, naturligvis; og siden sa sovned jeg ind sa tungt at--.

GINA.
Hvad siger Ekdal idag?

RELLING.
Han siger ingen verdens ting.

HEDVIG.
Snakker han slet ikke?

RELLING.
Ikke et levendes ord.

GREGERS.
Nej, nej; det kan jeg sa godt forsta.

GINA.
Men hvad tar han sig da til?

RELLING.
Han ligger pa sofaen og snorker.

GINA.
Sa? Ja, Ekdal er svaer til at snorke.

HEDVIG.
Sover han? Kan han sove?

RELLING.
Ja, det lader s'gu' til det.

GREGERS.
Begribelig; efter den sjaelestrid, som har oprevet ham--

GINA.
Og sa han, som aldrig er vant til at svaerme udendørs om natterne.

HEDVIG.
Det er kanske bra', det, at han far sove, mor.

GINA.
Det taenker jeg ogsa. Men sa er det ikke vaerd, vi muntre

ham for tidlig da. Tak skal De ha', Relling. Nu ma jeg forst fa gjort huset lidt rensligt og pent, og sa--. Kom og hjaelp mig, Hedvig.

(Gina og Hedvig gar ind i dagligstuen.)

GREGERS (vender sig til Relling).

Kan De forklare mig den andelige rorelse, som nu foregar i Hjalmar Ekdal?

RELLING.

Jeg har, min sael, ikke maerket, at der foregar nogen andelig rorelse i ham.

GREGERS.

Hvad! Pa et sligt vendepunkt, da hele hans liv har fat et nyt grundlag--? Hvor kan De taenke Dem, at en personlighed som Hjalmar--?

RELLING.

A, personlighed--han! Hvis han nogensinde har haft ansats til den slags abnormiteter, som De kalder personlighed, sa er bade rodderne og traevlerne ble't grundigt exstirperet allerede i guttearene; det kan jeg forsikkre Dem.

GREGERS.

Det skulde dog vaere maerkeligt--med den kaerlighedsfulde opdragelse, som han har nydt.

RELLING.

Af de to forskruede, hysteriske tante-frokenerne, mener De?

GREGERS.

Jeg vil sige Dem, at det var kvinder, som aldrig la' den ideale fordring i glemmebogen;--ja, nu skal De vel til at gore nar igen.

RELLING.

Nej, jeg er ikke oplagt til det. For resten ved jeg god besked; for han har gulpet op adskillig retorik om disse sine "tvende sjaelemodre". Men jeg tror ikke, han har stort at takke dem for. Ekdals ulykke er, at han altid i sin kreds er ble't holdt for et lys--

GREGERS.

Og det er han kanske ikke? I sindsdybet, mener jeg?

RELLING.

Jeg har aldrig maerket noget til det. At hans far trodde det, --lad det ga; for gamle lojtnanten har jo vaeret et fae alle sine dage.

GREGERS.

Han har alle sine dage vaeret en mand med barnesind; det er det, De ikke skonner.

RELLING.

Ja, ja da! Men da sa den kaere sode Hjalmar var ble't student

på en måde, så galdt han straks for det store fremtidslys blandt kammeraterne også. Vakker var han jo, det drog, -- rod og hvid, --slig, som småjomfruer helst vil have fyrene; og da han nu havde dette letrorte gemyttet og dette hjertevindende i rosten, og da han forstod så pent at deklamere andres vers og andres tanker--

GREGERS (harmfuld).
Er det Hjalmar Ekdal, De taler således om?

RELLING.
Ja, med Deres tilladelse; for således ser det ud indvendig, det gudebillede, som De ligger næsegrus for.

GREGERS.
Jeg trodde dog ikke, at jeg var så aldeles blind heller.

RELLING.
Å jo, det er ikke langt ifra. For De er en syg mand, De også, ser De.

GREGERS.
Det har De ret i.

RELLING.
Jaha. De lider af et kompliceret tilfælde. Først er det nu denne brydsomme retskaffenhedsfeberen; og så det, som værre er, --altid går De og orsker i tilbødelser-delirium; altid skal De have noget at beundre udenfor Deres egne grejer.

GREGERS.
Ja udenfor mit eget må jeg visse søge det.

RELLING.
Men De tar så skammelig fejl af de store vidunderfluerne, som De tror at se og høre omkring Dem. De er atter igen kommet ind i en husmandsstue med den ideale fordringen; her bor ikke solvente folk her i huset.

GREGERS.
Når De ikke har højere tanker om Hjalmar Ekdal, end som så, hvor kan De da finde nogen glæde i stød og stadig at være sammen med ham?

RELLING.
Herre gud, jeg skulde da være en slags doktor, med skam at sige; og så må jeg da tage mig af de stakkars syge, jeg bor i hus med.

GREGERS.
Se så! Er Hjalmar Ekdal også syg?

RELLING.
Folk er syge omtrent alle i hob, desværre.

GREGERS.
Og hvad kur bruger De så for Hjalmar?

RELLING.

Min saedvanlige. Jeg sorger for at holde livslognen oppe i ham.

GREGERS.

Livs--lognen? Jeg horte ikke rigtig--?

RELLING.

Jo, jeg sa' livslognen. For livslognen er det stimulerende princip, det, ser De.

GREGERS.

Ma jeg sporge, hvad det er for en livslogn, Hjalmar er befaengt med?

RELLING.

Nej tak; jeg forrader ikke slige hemmeligheder til kvaksalvere. De var i stand til at forkluddre ham endnu mere for mig. Men metoden er probat. Jeg har anvendt den pa Molvik ogsa. Ham har jeg gjort "daemonisk". Det er nu den fontanellen, jeg matte saette ham i nakken.

GREGERS.

Er han da ikke daemonisk?

RELLING.

Hvad fan' vil det sige at vaere daemonisk? Det er jo bare noget sludder, som jeg fandt pa for at berge livet i ham. Havde jeg ikke det gjort, sa var det stakkers skikkelige svinet bukket under i selvforagt og fortvilelse for mange herrens ar siden. Og sa gamle lojtnanten da! Men han har nu rigtignok fundet pa kuren selv.

GREGERS.

Lojtnant Ekdal? Hvad han?

RELLING.

Ja, hvad mener De om det, at han, bjornejaegeren, gar der inde pa morkloftet og jager kaniner? Der er ikke lykkeligere skytter til i verden, end han, den gamle manden, nar han far tumle sig der inde mellem alt skrapet. De fire-fem fortorkede juletraerne, som han har gemt pa, de er for ham det samme, som hele, store, friske Hojdalsskogen; hanen og alle honerne de er storfugl i furutoppene, de; og kaninerne, som humser bortefer loftsgulvet, det er bamserne, som han gir sig i kast med, han, den spraeke friluftsgubben.

GREGERS.

Den ulykkelige gamle lojtnant Ekdal, ja. Han har rigtignok mattet sla af pa sin ungdoms idealer.

RELLING.

Mens jeg husker det, herr Werle junior,--brug ikke det udenlandske ord: idealer. Vi har jo det gode norske ord: logne.

GREGERS.

Mener De, at de to ting er i slaegt med hinanden?

RELLING.

Ja, omtrent som tyfus og forradnelsesfeber.

GREGERS.

Doktor Relling, jeg gir mig ikke, for jeg har reddet Hjalmar ud af Deres klor!

RELLING.

Det turde bli' værst for ham. Tar De livslognen fra et gennemsnitsmenneske, sa tar De lykken fra ham med det samme, (til Hedvig, som kommer fra dagligstuen.) Na, lille vildand -mor, nu gar jeg ned og ser, om fatter endnu ligger og funderer pa den maerkelige opfindelsen.

(gar ud gennem gangdoren.)

GREGERS (naermer sig Hedvig).

Jeg kan se pa Dem, at det ikke er fuldbragt.

HEDVIG.

Hvilket? A, det med vildanden. Nej.

GREGERS.

Sindsstyrken svigted Dem, da det skulde fores ud i handling, kan jeg taenke.

HEDVIG.

Nej, det er ikke det heller. Men da jeg vagned idag tidlig og husked pa det, vi havde snakket om, sa syntes jeg, det var sa underligt.

GREGERS.

Underligt?

HEDVIG.

Ja jeg ved ikke--. Igar kveld, straks med det samme, syntes jeg, der var noget sa dejligt i det; men da jeg havde sovet, og husked pa det igen, sa syntes jeg ikke, det var noget videre.

GREGERS.

A nej, De er vel ikke vokset op her uden at noget er gat til spilde i Dem.

HEDVIG.

Ja det bryr jeg mig ikke om; nar bare far vilde komme op, sa--

GREGERS.

A, havde De sa sandt fat opladt oje for det, som gir livet vaerd,--havde De det sande, glade, modige offersind, sa skulde De vel fa se, hvorledes han kom op til Dem.--Men jeg tror pa Dem endnu, jeg, Hedvig.

(han gar ud gennem gangdoren.)

(Hedvig driver om pa gulvet; derpa vil hun ga ud i kokkenet; idet

samme banker det indenfor pa loftsdoren; Hedvig gar hen og abner pa

klem; gamle Ekdal kommer ud; hun skyver doren for igen.)

EKDAL.

Hm, det er klein moro at ga morgentur alene, du.

HEDVIG.

Havde du ikke lyst til at ga pa jagt, bedstefar?

EKDAL.

Det er ikke jagtvejr idag. Sligt morke da; en kan knapt se frem for sig.

HEDVIG.

Far du aldrig lyst til at skyde pa noget andet end de kaninerne?

EKDAL.

Er ikke kaninerne gode nok, de, kanske?

HEDVIG.

Ja men vildanden da?

EKDAL.

Ha--ha; er du raed, jeg skal skyde vildanden for dig? Aldrig i verden, du. Aldrig det.

HEDVIG.

Nej, du kunde vel ikke; for det skal vaere svaert at skyde vildaender.

EKDAL.

Kunde ikke? Skulde vel mene, jeg kunde.

HEDVIG.

Hvorledes vilde du da baere dig ad, bedstefar;--jeg mener ikke med min vildand men med andre?

EKDAL.

Vilde se til at fa skud pa dem under brystet, skonner du; for det er det sikkreste. Og sa skal i de skydes mod fjaeren, ser du,--ikke med fjaeren.

HEDVIG.

Dor de da, bedstefar?

EKDAL.

Ja gu' dor de--nar en skyder rigtig. Na; ma vel ind og pudse mig. Hm,--forstar nok--hm.

(gar ind i sit vaerelse.)

HEDVIG (venter lidt, skotter mod stuedoren, gar hen til reolen, straekker sig pa taeerne, tar den dobbeltlobede pistol ned fra hylden og ser pa den).

(Gina, med stovekost og torreklud, kommer fra dagligstuen.)

HEDVIG (laegger hurtigt og ubemaerket pistolen fra sig).

GINA.

Ikke sta og rod i fars sager, Hedvig.

HEDVIG (gar fra reolen).
Jeg vilde bare rydde lidt.

GINA.
Ga heller ud i kokkenet og se om kaffien holder sig varm;
jeg vil ta' brettet med, nar jeg gar ned til ham.

(Hedvig gar ud; Gina begynder at feje og gore rent i atelieret.)

(Om en stund abnes gangdoren nolende, og Hjalmar Ekdal ser ind; han har overfrakken pa, men er uden hat, uvasket og med forpjusket, uredt har; ojnene er slove og matte.)

GINA (blir staende med kosten i handen og ser pa ham).
A, nej da, Ekdal,--kommer du alligevel?

HJALMAR (traeder ind og svarer med dump rost):
Jeg kommer--for at forsvinde i den samme stund.

GINA.
Ja, ja; kan nok taenke mig det. Men Joss' da,--hvorledes er det, du ser ud!

HJALMAR.
Ser ud?

GINA.
Og sa den pene vinterfrakken din! Na, den har da fat sin bekomst.

HEDVIG (i kokkendoren).
Mor, Skal jeg ikke-? (ser Hjalmar, skriger hojt af glaede og lober imod ham.) A far, far!

HJALMAR (vender sig bort og slar ud med handen).
Vaek, vaek, vaek! (til Gina.) Fa hende vaek fra mig, siger jeg!

GINA (halvhojt).
Ga ind i dagligstuen, Hedvig.

(Hedvig gar stille derind.)

HJALMAR (travlt, traekker bordskuffen ud).
Jeg ma ha' mine boger med mig. Hvor er mine boger?

GINA.
Hvilke boger?

HJALMAR.
Mine videnskabelige vaerker, naturligvis,--de tekniske tidsskrifter, som jeg bruger til opfindelsen.

GINA (soger i reolen).
Er det disse her, som ikke er nogen perm pa?

HJALMAR.

Ja visst er det sa.

GINA (lægger en bunke hæfter på bordet).
Skal jeg ikke få Hedvig til at skære dem op for dig?

HJALMAR.
Behøves ingen opskaering for mig.

(kort taushed.)

GINA.
Det blir altså ved det, at du flytter ifra os, Ekdal?

HJALMAR (roder mellem bøgerne).
Ja det forstar sig da af sig selv, synes jeg.

GINA.
Ja-ja.

HJALMAR (haeftigt).
For jeg kan da ikke gå her og få mit hjerte gennemboret hver time på dagen!

GINA.
Gud forlade dig, at du kan tro så stygt om mig.

HJALMAR.
Bevis--!

GINA.
Jeg synes, du skulde bevise.

HJALMAR.
Efter en forgangenhed, som din? Der gives visse krav--; jeg kunde fristes til at kalde dem ideale krav--

GINA.
Men gamlefar da? Hvad skal der bli' af ham, stakker?

HJALMAR.
Jeg kender min pligt; den hjælpelese flytter med mig. Jeg vil ud i byen og gøre anstalter--. Hm-- (nolende.) Er der ingen, som har fundet min hat på trapperne?

GINA.
Nej. Har du mistet hatten?

HJALMAR.
Jeg havde den naturligvis på, da jeg kom inat; det er der ingen tvil om; men idag kunde jeg ikke finde den.

GINA.
Joss', hvor har du da været henne med de to ranglefanterne?

HJALMAR.
A, spørg mig ikke om uvaesentlige ting. Tror du, jeg er i stemning til at huske på enkeltheder?

GINA.

Bare du ikke har forkolet dig, Ekdal.

(gar ud i kokkenet.)

HJALMAR (taler med sig selv, halvhojt og forbittret, mens han tommer bordskuffen).

Du er en skurk, Relling!--En kaeltring er du!--Ah, skaendige forfører!--Kunde jeg sa sandt fa nogen til at snigmyrde dig!

(han laegger nogle gamle breve til side, finder det overrevne papir fra garsdagen, tar det og ser pa stykkerne; laegger det hurtigt fra sig i det Gina kommer.)

GINA (saetter et daekket kaffebret pa bordet).

Her er en tar varmt, om du kunde ha' lyst. Og sa er her smorrebroder og lidt saltmad til.

HJALMAR (skotter til brettet).

Saltmad? Aldrig under dette tag! Rigtignok har jeg ikke nydt faste naeringsmidler pa snart fire og tyve timer; men det far vaere det samme.--Mine optegnelser! Mine pabegyndte livserindringer! Hvor finder jeg min dagbog og mine Vigtige papirer? (abner stuedoren, men viger tilbage.) Der er hun ogsa!

GINA.

Ja, herre gud, et steds ma da barnet vaere.

HJALMAR.

Ga ud.

(han gor plads, Hedvig kommer forskraemt ind i atelieret.)

HJALMAR

(med handen pa dorvrideren, siger til Gina):
I de sidste oeblikke, jeg tilbringer i mit fordums hjem, onsker jeg at forskanes for uvedkommende--

(gar ind i stuen.)

HEDVIG (med et saet imod sin mor, spoger sagte og baevende):
Er det mig?

GINA.

Hold dig i kokkenet, Hedvig; eller nej,--ga heller ind i kammerset til dig selv. (taler til Hjalmar, idet hun gar ind til ham.) Bi lidt, Ekdal; rod ikke sa i kommoden; jeg ved, hvor al tingen ligger.

Hedvig (star et oeblik urorlig, i angst og radviidhed, bider laeberne sammen for at kvaele graden; sa knytter hun krampagtigt haenderne og siger sagte):
Vildanden!

(Hun lister sig hen og tar pistolen fra hylden, abner loftsdoeren pa klem, smyer ind og traekker doeren til efter sig.)

(Hjalmar og Gina begynder at disputere inde i dagligstuen.)

HJALMAR (kommer med nogle skrivebøger og gamle løse papirer, som han lægger på bordet).

A hvad kan den vadsækken forslå! Det blir jo de tusende ting, jeg får at slæbe med mig.

GINA (følger efter med vadsækken).

Men så lad alt det andre ligge så længe; og tag bare med dig en skjorte og et par underbukser.

HJALMAR.

Puh,--disse anstrængende forberedelser--!

(trækker yderfrakken af og kaster den på sofaen.)

GINA.

Og så står kaffien og blir kold også.

HJALMAR.

Hm.

(drikker uvilkarlig en slurk og derpå atter en.)

GINA (torrer stoleryggene af).

Værst blir det nu for dig at finde sligt et stort loftsrum til kaninerne.

HJALMAR.

Hvad! Skal jeg slæbe alle de kaninerne med mig også?

GINA.

Ja, gamlefar kan da ikke være uden kaniner, ved jeg.

HJALMAR.

Det får han sandelig vænne sig til. Der er højere livsgoder end kaniner, som jeg må gi' afkald på.

GINA (stover af i reolen).

Skal jeg lægge flojten i vadsækken til dig?

HJALMAR.

Nej. Ingen flojter for mig. Men gi' mig pistolen!

GINA.

Vil du ha' den pigstolen med dig?

HJALMAR.

Ja. Min ladte pistol.

GINA (soger efter den).

Den er væk. Han må ha' tagt den med sig ind.

HJALMAR.

Er han på loftet?

GINA.

Ja visst er han på loftet?

HJALMAR.

Hm,--den ensomme gubbe.

(han tar et stykke smorrebrod, spiser det og drikker kaffekoppen ud.)

GINA.

Havde vi nu ikke lejet bort vaerelset, kunde du ha' flyttet der ind.

HJALMAR.

Jeg skulde bli' boende under samme tag, som--! Aldrig,-- aldrig!

GINA.

Men kunde du da ikke for en dags tid eller to sla dig ned i dagligstuen? Der havde du alt dit for dig selv.

HJALMAR.

Aldrig indenfor disse mure!

GINA.

Na, men nede hos Relling og Molvik da?

HJALMAR.

Naevn ikke de menneskers navn! Jeg er faerdig at miste appetiten bare jeg taenker pa dem.--A nej, jeg far nok ud i stormen og snekavet,--ga fra hus til hus og soge efter ly for far og mig.

GINA.

Men du har jo ingen hat, Ekdal! Du har jo mistet hatten.

HJALMAR.

A, de to afskum, sa rige pa alle laster! En hat ma Skaffes tilveje. (tar et andet stykke smorrebrod.) Der ma gores anstalter. For jeg har da ikke i sinde at saette livet til heller.

(soger efter noget pa brettet.)

GINA.

Hvad er det du ser efter?

HJALMAR.

Smor.

GINA.

Smor skal straks komme.

(gar ud i kokkenet.)

HJALMAR (raber efter hende).

A det behoves ikke; jeg kan sa godt spise det torre brod.

GINA (bringer en smorskal).

Se her; det skal vaere nykaernet.

(Hun skaenker en ny kop kaffe for ham; han saetter sig i

sofaen, lægger mere smør på smørrebrødet, spiser og drikker en stund i taushed.)

HJALMAR.

Vilde jeg, uden at bli' overhaengt af nogen--af nogen som helst,--kunne bo der inde i stuen en dags tid eller to?

GINA.

Ja, det kunde du sa godt, hvis du bare vilde.

HJALMAR.

For jeg indser ikke muligheden af at fa alle fars sager ud i en slig fart.

GINA.

Og sa er det jo det til, at forst matte du vel sige ham, at du ikke laengere vilde leve isammens med os andre.

HJALMAR (skyder kaffekoppen fra sig).

Det ogsa, ja; at skulle rippe op igen alle disse forviklede forhold--. Jeg ma omrade mig; jeg ma ha' pusterum; jeg kan ikke baere alle byrderne pa en eneste dag.

GINA.

Nej, og det til i sligt styggevejr, som der er udenfor.

HJALMAR (flytter på grossererens brev).

Jeg ser, det papiret ligger her og slaenger endnu.

GINA.

Ja jeg har ikke rort det.

HJALMAR.

Mig kommer jo den papirlap ikke ved--

GINA.

Na, jeg taenker samaend ikke pa at gore mig den nyttig.

HJALMAR.

--men det er ikke vaerd, at den gar i skudderudder alligevel;--i al den forstyrrelsen, nar jeg flytter, kunde det sa let--

GINA.

Jeg skal nok ta' vare pa det, Ekdal.

HJALMAR.

Gavebrevet horer jo forst og fremst far til; og det far bli' hans sag, om han vil gore brug af det.

GINA (sukker).

Ja, stakkers gamle far--

HJALMAR.

For en sikkerheds skyld--. Hvor finder jeg noget klister?

GINA (gar til reolen).

Her star klisterpotten.

HJALMAR.
Og sa en pensel.

GINA.
Her er penselen ogsa.

(bringer ham sagerne.)

HJALMAR (tar en saks).
Bare en papirstrimmel pa bagsiden-- (klipper og klistrer.)
Det vaere langt fra mig at ville forgribe mig pa fremmed
ejendom,--og aller mindst pa en uformuende oldings. Na,
ikke pa--den andens heller.--Se sa. Lad det ligge der sa
laenge. Og nar det er ble't tort, sa ta' det vaek. Jeg vil
ikke se det aktstykke for mine ojne mere. Aldrig!

(Gregers Werle kommer ind fra gangen.)

GREGERS (lidt forundret).
Hvad,--sidder du her, Hjalmar?

HJALMAR (rejser sig hurtigt).
Jeg var sunken ned af mathed.

GREGERS.
Du har dog spist frokost, ser jeg.

HJALMAR.
Ogsa legemet gor stundom sine krav gaeldende.

GREGERS.
Hvad har du sa bestemt dig til?

HJALMAR.
For en mand, som jeg, er der kun en vej at ga. Jeg er i faerd
med at sanke sammen mine vigtigste sager. Men det tar tid,
kan du vel taenke.

GINA (lidt utalmodig).
Skal jeg sa gore stuen i stand til dig, eller skal jeg pakke
vadsaekken?

HJALMAR (efter et aergerligt sideblik mod Gregers).
Pak,--og gor i stand!

GINA (tar vadsaekken).
Ja-ja, sa laegger jeg ned skjorten og det andre da.

(gar ind i stuen og traekker doren til efter sig.)

GREGERS (efter en kort taushed).
Aldrig havde jeg taenkt, at dette skulde bli' enden pa det.
Er det virkelig en nødvendighed for dig at ga fra hus og
hjem?

HJALMAR (driver urolig omkring).
Hvad vil du da, jeg skal gore?--Jeg er ikke skikket til at
vaere ulykkelig, Gregers. Jeg ma ha' det godt og trygt og

fredeligt omkring mig.

GREGERS.

Men kan du da ikke det? Forsøg det bare. Nu synes jeg, her er fast grund at bygge på,--og begynd så forfra. Og husk på, du har jo også opfindelsen at leve for.

HJALMAR.

A tal ikke om opfindelsen. Det har måske lange udsigter med den.

GREGERS.

Så?

HJALMAR.

Ja herre gud, hvad vil du egentlig, jeg skal opfinde? De andre har jo opfundet det meste i forvejen. Det blir vanskeligere dag for dag--

GREGERS.

Og du, som har lagt så stort et arbejde i dette.

HJALMAR.

Det var denne udsæevende Relling, som fik mig til det.

GREGERS.

Relling?

HJALMAR.

Ja, det var ham, som først gjorde mig opmærksom på mit anlæg for en eller anden mærkelig opfindelse i fotografien.

GREGERS.

Aha,--det var Relling!

HJALMAR.

A, jeg har været så inderlig lykkelig over den sag. Ikke så meget for opfindelsen i og for sig; men fordi Hedvig trode på den,--trode på den med barnesindets hele magt og styrke.--Ja, det vil sige,--jeg dare har gået her og bildt mig ind, at hun trode på den.

GREGERS.

Kan du virkelig tænke, at Hedvig skulde været falsk imod dig!

HJALMAR.

Nu kan jeg tænke, hvad det så skal være. Det er Hedvig, som står i vejen. Hun kommer til at stå i vejen ude fra hele mit liv.

GREGERS.

Hedvig! Er det Hedvig, du mener? Hvorledes skulde hun kunne stå i vejen for dig?

HJALMAR (uden at svare).

Så usigelig som jeg har elsket det barn. Så usigelig lykkelig, som jeg folte mig hver gang jeg kom hjem i min fattige stue og hun fløj mig imøde med sine søde, lidt

mysende øjne. A jeg troskyldige dare! Jeg holdt sa usigelig af hende;--og sa digted og dromte jeg mig ind i den indbildning, at hun holdt sa usigelig af mig igen.

GREGERS.

Siger du, at det bare var en indbildning!

HJALMAR.

Hvor kan jeg vide det? Gina kan jeg jo ikke fa presset noget ud af. Og hun mangler jo desuden sa aldeles sans for den ideale side af forviklingerne. Men for dig foler jeg trang til at abne mig, Gregers. Der er denne forfaerdelige tvil--; kanske Hedvig aldrig har holdt rigtig aerligt af mig.

GREGERS.

Det kunde du dog muligens fa vidnesbyrd om. (lytter.) Hvad er det? Jeg synes vildanden skriger.

HJALMAR.

Vildanden skraepper. Far er pa loftet.

GREGERS.

Er han det! (giaede lyser op i ham.) Jeg siger, du kunde nok fa vidnesbyrd om, at den stakkers miskendte Hedvig holder af dig!

HJALMAR.

A hvad vidnesbyrd kan hun gi' mig! Jeg tor ikke tro pa nogen forsikkring fra den kant.

GREGERS.

Hedvig kender visselig ikke til svig.

HJALMAR.

A, Gregers, det er jo netop det, som ikke er sa sikkert. Hvem ved, hvad Gina og denne fru Sorby mangel gang kan ha' siddet her og hvasket og tisket om? Og Hedvig plejer ha' orerne med sig, hun. Kanske kom gavebrevet ikke sa uventet endda. Jeg syntes nok, at jeg maerked noget sligt.

GREGERS.

Hvad er det dog for en and, som er fareet i dig!

HJALMAR.

Jeg har fat ojnene op. Pas du pa;--du skal se, gavebrevet er bare en begyndelse. Fru Sorby har altid havt sa meget tilovers for Hedvig; og nu har hun jo magt til at gore for barnet, hvad det sa skal vaere. De kan ta' hende fra mig, hvad tid og time de lyster.

GREGERS.

Aldrig i verden gar Hedvig fra dig.

HJALMAR.

Vaer du ikke sa viss pa det. Dersom de star og vinker efter hende med fulde haender--? A, jeg, som har elsket hende sa usigelig! Jeg, som vilde sat min hojeste lykke i at ta' hende varsomt ved handen og lede hende, som man leder et morkraed barn gennem et stort ode rum!--Nu foler jeg det sa

nagende sikkert,--den fattige fotograf oppe i loftslejligheden har aldrig været noget belt og fuldt for hende. Hun har bare så listelig sørget for at stå på en god fod med ham så længe til tiden kom.

GREGERS.

Dette her tror du ikke selv, Hjalmar.

HJALMAR.

Det forfærdelige er jo netop, at jeg ikke ved, hvad jeg skal tro,--at jeg aldrig kan få vide det. Men kan du da virkelig tvivle på, at det må være, som jeg siger? Ha-ha, du stoler for stærkt på den ideale fordring, min gode Gregers! Dersom de andre kom, de, med de bugnende hænder, og råbte til barnet: gå ifra ham; hos os har du livet ivente--

GREGERS (hurtigt).

Ja, hvad da, tror du?

HJALMAR.

Hvis jeg så spurte'hende: Hedvig, er du villig til at gi' slip på livet for mig? (ler spotsk.) Jo tak,--du skulde nok få høre, hvad svar jeg fik!

(Et pistolskud høres inde på loftet.)

GREGERS (hojt, i glæde).

Hjalmar!

HJALMAR.

Se så; nu går han på jagt også.

GINA (kommer ind).

Uf, Ekdal, jeg synes, gamlefar går og dundrer inde på loftet alene.

HJALMAR.

Jeg vil se ind--

GREGERS (levende, grebet).

Bi lidt! Ved du, hvad det var?

HJALMAR.

Ja visst ved jeg det.

GREGERS.

Nej, du ved ikke. Men jeg ved det. Det var vidnesbyrdet!

HJALMAR.

Hvilket vidnesbyrd?

GREGERS.

Det var en barnlig offerhandling. Hun har fået din far til at skyde vildanden.

HJALMAR.

Skyde vildanden!

GINA.

Nej, taenk--!

HJALMAR.
Hvad skulde det til?

GREGERS.
Hun vilde ofre til dig, det bedste hun ejed i verden; for
sa matte du da komme til at holde af hende igen, mente hun.

HJALMAR (blodt, bevaaget).
A, det barn!

GINA.
Ja, hvad hun kan finde pa!

GREGERS.
Hun vilde bare ha' din kaerlighed igen, Hjalmar; hun syntes
ikke hun kunde leve den foruden.

GINA (kaemper med graden).
Der kan du selv se, Ekdal.

HJALMAR.
Gina, hvor er hun henne?

GINA (snofter).
Stakkers, hun sidder vel ude i kokkenet, kan jeg tro.

HJALMAR (gar hen, river kokkendoren op og siger):
Hedvig,--kom! Kom ind til mig! (ser sig om.) Nej, her er hun
ikke.

GINA.
Sa er hun i det lille kammerset sit da.

HJALMAR (udenfor).
Nej, her er hun heller ikke. (kommer ind.) Hun ma vaere gat
ud.

GINA.
Ja, du vilde jo ikke vide af hende nogen steds i huset.

HJALMAR.
A gid hun bare snart vilde komme hjem,--sa jeg rigtig kan
fa sagt hende--. Nu skal alt bli' godt, Gregers; for nu
tror jeg nok, vi kan begynde livet om igen.

GREGERS (stille).
Jeg vidste det; gennem barnet vilde oprettelsen ske.

(Gamle Ekdal kommer i doren til sit vaerelse; han er i fuld
uniform og har travlt med at spaende sabelen om sig.)

HJALMAR (forbauset).
Far! Er du der!

GINA.
Var det i kammerset far skod?

EKDAL (harmfuld, nærmer sig).
Sa du gar pa jagt alene, du, Hjalmar?

HJALMAR (spaendt, forvirret).
Det var altsa ikke dig, som skod pa loftet?

EKDAL.
Skod jeg? Hm!

GREGERS (raber til Hjalmar).
Hun har selv skudt vildanden, du!

HJALMAR.
Hvad er dette her! (skynder sig til loftsdoren, river den
tilside, ser ind og skriger hojt.) Hedvig!

GINA (lober mod doren).
Joss', hvad er det!

HJALMAR (gar ind).
Hun ligger pa gulvet!

GREGERS.
Ligger Hedvig!

(ind til Hjalmar.)

GINA (samtidigt).
Hedvig! (ind pa loftet.) Nej, nej, nej!

EKDAL.
Ha--ha; gar hun ogsa pa skytteri!

(Hjalmar, Gina og Gregers slaeber Hedvig ind i atelieret; i
den nedhaengende hojre hand holder hun pistolen fastklemmt
mellem fingrene.)

HJALMAR (forstyrret).
Pistolen er gat af. Hun har truffet sig selv. Rab om hjaelp!
Hjaelp!

GINA (lober ud pa gangen og raber ned):
Relling! Relling! Doktor Relling; fly'herop sa fort De kan!

(Hjalmar og Gregers laegger Hedvig ned pa sofaen.)

EKDAL (stille).
Skogen haevner.

HJALMAR (pa knae ved hende).
Nu kommer hun sig snart. Nu kommer hun sig--: ja, ja, ja.

GINA (som er kommen ind igen).
Hvor har hun truffet sig? Jeg kan ikke se nogen tingen--

(Relling kommer hurtigt, og straks efter ham Molvik; den
sidste er uden vest og halstorklaede, med aben livkjole.)

RELLING.

Hvad er her på færde?

GINA.

De siger, Hedvig har skudt sig.

HJALMAR.

Kom her og hjælp!

RELLING.

Skudt sig!

(han rykker bordet til side og begynder at undersøge hende.)

HJALMAR (ligger og ser angstfuldt op på ham).

Det kan da ikke være farligt? Hvad, Relling? Hun bloder næsten ikke. Det kan da ikke være farligt?

RELLING.

Hvorledes gik det til?

HJALMAR.

A, hvad ved jeg--!

GINA.

Hun vilde skyde vildanden.

RELLING.

Vildanden?

HJALMAR.

Pistolen må være gået af.

RELLING.

Hm. Ja så.

EKDAL.

Skogen hævner. Men jeg er ikke ræd alligevel.

(går ind på loftet og lukker efter sig.)

HJALMAR.

Na, Relling,--hvorfor siger du ingen ting?

RELLING.

Kuglen er gået ind i brystet.

HJALMAR.

Ja, men hun kommer sig da!

RELLING.

Du ser vel, at Hedvig ikke lever.

GINA (brister i grad).

A barnet, barnet!

GREGERS (hæst).

På havsens bund--.

HJALMAR (springer op).

Jo, jo, hun ma leve! A, gud velsigne dig, Relling,--bare et ojeblik,--bare sa laenge til jeg kan fa sagt hende, hvor usigelig jeg holdt af hende hele tiden!

RELLING.

Hjertet er truffet. Indre forblodning. Hun dode pa stedet.

HJALMAR.

Og jeg, som jog hende fra mig som et dyr! Og sa krob hun forskraemt ind pa loftet og dode i kaerlighed for mig. (hulkende.) Aldrig fa gore det godt igen! Aldrig fa sige hende--! (knytter haenderne og skriger opad:) A, du der oppe--! Hvis du er da! Hvi gjorde du mig dette!

GINA.

Hys, hys, du ma ikke anmasse dig sa faelt. Vi havde vel ikke ret til at beholde hende, kan jeg tro.

Molvik.

Barnet er ikke dodt; det sover.

RELLING.

Sludder.

HJALMAR (blir stille, gar hen til sofaen og ser med korslagte arme pa Hedvig).
Der ligger hun sa stiv og stille.

RELLING (soger at lose pistolen).

Den sidder sa fast, sa fast.

GINA.

Nej, nej, Relling, braek ikke fingrene hendes; la' pigstolen sidde.

HJALMAR.

Hun skal fa den med sig.

GINA.

Ja, la' hende det. Men barnet skal ikke ligge og paradere her ude. Hun skal ind i kammerset til sig selv, skal hun. Ta' i med, Ekdal.

(Hjalmar og Gina tar Hedvig imellem sig.)

HJALMAR (mens de baerer).

A, Gina, Gina, holder du dette ud!

GINA.

Den ene far hjaelpe den anden. For nu er vi da halvt om hende, ved jeg.

Molvik (straekker armene ud og mumler):

Lovet vaere herren; til jord skal du blive; til jord skal du blive--

RELLING (hvisker).

Hold kaeft, menneske; du er jo fuld.

(Hjalmar og Gina bærer liget ud gennem køkkendøren. Relling lukker efter dem. Molvik sniger sig ud på gangen.)

Relling (går hen til Gregers og siger):
Aldrig skal nogen binde mig på næsen, at dette her var et vadeskud.

GREGERS (som har stået skrækslagen, i krampagtige rykninger).
Ingen kan sige, hvorledes det forfærdelige gik til.

RELLING.
Forladningen har svi'd kjolelivet. Hun må ha' trykket pistolen lige imod brystet og fyret af.

GREGERS.
Hedvig er ikke død forgæves. Så De, hvorledes sorgen frigjorde det storladne i ham?

RELLING.
Storladne blir de fleste, når de står i sorg ved et lig. Men hvor længe tror De den herligheden varer hos ham?

GREGERS.
Skulde ikke den være og vokse for livet!

RELLING.
Inden tre fjerdingar er lille Hedvig ikke andet for ham end et vakkert deklamationstema.

GREGERS.
Og det tør De sige om Hjalmar Ekdal!

RELLING.
Vi skal snakkes ved, når det første græsset er visnet på hendes grav. Da kan De få høre ham gulpe op om "det faderhjertet for tidligt frarevne barn"; da skal De få se ham sylte sig ind i rorelse og i selvbeundring og i selvmedlidenhed. Pas De på!

GREGERS.
Hvis De har ret, og jeg har uret, så er ikke livet værd at leve.

RELLING.
Å, livet kunde være ganske bra' alligevel, når vi bare måtte få være i fred for disse velsignede rykkere, som render os fattigfolk på dørene med den ideale fordring.

GREGERS (ser frem for sig).
I så fald er jeg glad, at min bestemmelse er, hvad den er.

RELLING.
Med forlov,--hvad er da Deres bestemmelse?

GREGERS (i færd med at gå).
At være den trettende mand tilbords.

RELLING.
Å fan' tro det.

* * * * *

End of the Project Gutenberg EBook of Vildanden, by Henrik Ibsen

*** END OF THIS PROJECT GUTENBERG EBOOK VILDANDEN ***

***** This file should be named 13041.txt or 13041.zip *****

This and all associated files of various formats will be found in:

<http://www.gutenberg.net/1/3/0/4/13041/>

Produced by Ted Garvin, Jim Wiborg and PG Distributed Proofreaders

Updated editions will replace the previous one--the old editions will be renamed.

Creating the works from public domain print editions means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg-tm electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG-tm concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for the eBooks, unless you receive specific permission. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the rules is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. They may be modified and printed and given away--you may do practically ANYTHING with public domain eBooks. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

*** START: FULL LICENSE ***

THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE

PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg-tm mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase "Project Gutenberg"), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg-tm License (available with this file or online at <http://gutenberg.net/license>).

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg-tm electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg-tm electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property

(trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg-tm electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg-tm electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. "Project Gutenberg" is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg-tm electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg-tm electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg-tm electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation ("the Foundation" or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg-tm electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is in the public domain in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg-tm mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg-tm works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg-tm name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg-tm License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg-tm work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country outside the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg-tm License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg-tm work (any work on which the phrase "Project Gutenberg" appears, or with which the phrase "Project Gutenberg" is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.net

1.E.2. If an individual Project Gutenberg-tm electronic work is derived

from the public domain (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase "Project Gutenberg" associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg-tm trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg-tm electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg-tm License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg-tm License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg-tm.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg-tm License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg-tm work in a format other than "Plain Vanilla ASCII" or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg-tm web site (www.gutenberg.net), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original "Plain Vanilla ASCII" or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg-tm License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg-tm works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg-tm electronic works provided that

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg-tm works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg-tm trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."

- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg-tm License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg-tm works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg-tm works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg-tm electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from both the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and Michael Hart, the owner of the Project Gutenberg-tm trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread public domain works in creating the Project Gutenberg-tm collection. Despite these efforts, Project Gutenberg-tm electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg-tm trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg-tm electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH F3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity

providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS' WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg-tm electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg-tm electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg-tm work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg-tm work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg-tm

Project Gutenberg-tm is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need, is critical to reaching Project Gutenberg-tm's goals and ensuring that the Project Gutenberg-tm collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg-tm and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation web page at <http://www.pglaf.org>.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Its 501(c)(3) letter is posted at <http://pglaf.org/fundraising>. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent

permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's principal office is located at 4557 Melan Dr. S. Fairbanks, AK, 99712., but its volunteers and employees are scattered throughout numerous locations. Its business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887, email business@pglaf.org. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's web site and official page at <http://pglaf.org>

For additional contact information:

Dr. Gregory B. Newby
Chief Executive and Director
gbnewby@pglaf.org

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg-tm depends upon and cannot survive without wide spread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit <http://pglaf.org>

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg Web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: <http://pglaf.org/donate>

Section 5. General Information About Project Gutenberg-tm electronic works.

Professor Michael S. Hart is the originator of the Project Gutenberg-tm concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For thirty years, he produced and distributed Project Gutenberg-tm eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg-tm eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as Public Domain in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our Web site which has the main PG search facility:

<http://www.gutenberg.net>

This Web site includes information about Project Gutenberg-tm, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.